

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**DRAMA YÖNTEMİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
BAŞARISINA VE BİLİNÇLİ TÜKETİCİLİK DÜZEYİNE
ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Faruk MALBELEĞİ

**Enstitü Anabilim Dalı: İlköğretim
Enstitü Bilim Dalı: Sınıf Öğretmenliği**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM

HAZİRAN – 2011

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

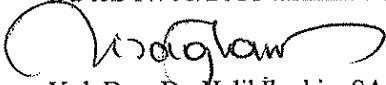
DRAMA YÖNTEMİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİ
BAŞARISINA VE BİLİNÇLİ TÜKETİCİLİK DÜZEYİNE
ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Faruk MALBELEĞİ

Enstitü Anabilim Dalı: İlköğretim
Enstitü Bilim Dalı: Sınıf Öğretmenliği

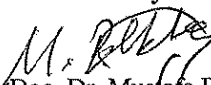
Bu tez 17/06/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. Mustafa BEKTAŞ

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd. Doç. Dr. M. Barış HÖRZUM

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Faruk MALBELEĞİ

13 Mayıs 2011

ÖNSÖZ

Sosyal Bilgiler, öğrenciler için kritik öneme sahip bir derstir. Bu dersin amaçlarına ulaşması, hem bireylerin topluma uyumu hem de toplumumuzun hayat standartlarının yükselmesi açısından önemlidir. Bu nedenle bu derste kullanılacak yöntemler özenle seçilmelidir. Böylece öğrencilerin bu derse seyerek katılmaları sağlanmalıdır. Öğrenimde yeni yaklaşımlar bu hususu göz önünde bulundurmaktadır. Bu yeni yaklaşımlar çerçevesinde öğretim sürecinde kullanılan yöntemlerden birisi de drama yöntemidir. Drama yönteminin öğretim sürecine dahil edilmesiyle öğrencilerin derse olan ilgisinin artacağı ve Sosyal Bilgiler dersinin kazanımlarına ulaşılmasının kolaylaşacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinin “Üretimden Tüketime” adlı ünitesi drama yöntemiyle işlenmiştir. Bu ünite ile öğrencilerin bilinçli bir tüketici donanımına sahip olmalarını beklediği için kazanımları ve içeriği itibarıyla önemli bir ünite. Bilinçli bir tüketici günümüzün değişen şartlarında ülkemizin beklediği özelliklere sahip etkin bir vatandaşın olmazsa olmaz özelliklerindedir. İnsanların birçok ortak özellikleri olmakla birlikte tüm insanlığın öne çıkan ortak yanı her bir bireyin tüketici olmasıdır. Bu ortak özellik nedeniyle tüketici rolündeki bireyin topluma katkısı noktasında bilinçli bir tüketici olması toplumun kalitesinin artmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle birçok kritik becerilerin kazanıldığı ilköğretim çağında öğrencilerimizin bilinçli bir tüketici olarak yetişmesi oldukça önem kazanmaktadır. Bu çalışmada ilgili ünite drama yöntemiyle işlenerek öğrencilerin uygulama sonrası başarısı ve bilinçli tüketicilikle ilgili düzeyleri incelenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın başından sonuna kadar tüm aşamalarında bütün içtenliğiyle yanımda olan, bana cesaret veren Tez Danışmanın Saygıdeğer Hocam Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM'a içtenlikle teşekkür ederim. Yöntem konusunda ve verilerin analizlerinde zaman ayırıp bana yardımcı olan Değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. M. Barış HORZUM'a, gerek ders aşamasında gerekse uygulama aşamasında görüş ve düşüncelerinden yararlandığım Kıymetli Hocalarım Yrd. Doç. Dr. Mustafa BEKTAŞ'a, Yrd. Doç. Dr. Ergün ÖZTÜRK'e ve Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÇALIŞKAN'a müteşekkirim. Ayrıca çeşitli vesilelerle fikir alışverişinde bulunduğum Değerli Arkadaşlarım Arş. Gör.

Zeynep İLERİ'ye, Aslıhan AKGÜL'e, Uğur AÇIKEL'e ve Emre YAŞA'ya çok teşekkür ederim. Bu araştırmanın uygulanması aşamasında tüm içtenliğiyle bana yardımcı olan Necdet Islar İlköğretim Okulu Müdürü'ne, 4-A ve 4-B sınıfı öğretmen ve öğrencilerine; aileme ve isimlerini sayamadığım bugünlere gelmemde emeği olan bütün öğretmenlerime teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Bu çalışmanın başka çalışmalara katkı sağlaması dileğimle...

Bu çalışma Sakarya Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir. Bu vesileyle komisyona teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Proje No: 2011-70-01-009

Faruk MALBELEĞİ

13 Mayıs 2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	8
BÖLÜM 1: KURAMSAL AÇIKLAMALAR	13
1.1.Sosyal Bilgiler Tanımı ve Önemi.....	13
1.2.Sosyal Bilgiler Programı.....	15
1.2.1.Sosyal Bilgiler Programının Öğeleri.....	16
1.2.1.1.Amaçlar.....	17
1.2.1.2.İçerik	21
1.2.1.3.Eğitim Durumu	23
1.2.1.4.Değerlendirme.....	25
1.3.Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılandırmacı Yaklaşım	27
1.4.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama.....	28
1.4.1.Dramanın Hedefleri.....	29
1.4.2.Dramanın Özellikleri.....	30
1.4.3.Drama Yönteminin Faydaları.....	31
1.4.4.1.Uygulama Süreci.....	35
1.4.4.2.Uygulama Sırasında Dikkat Edilmesi Gerekenler	36
1.4.4.3.Uygulama Sırasında Yanlış Davranışlar	39
1.4.5.Dramanın Öğeleri.....	39
1.4.5.1.Drama Lideri	40
1.4.5.2.Katılımcılar	40
1.4.5.3.Konu.....	40
1.4.5.4.Çalışma Alanı.....	40

1.4.5.5.Teknikler	41
1.4.6.Dramada Kullanılan Teknikler.....	41
1.4.6.1.Rol Oynama	41
1.4.6.2.Doğaçlama.....	41
1.4.6.3.Rol Değişirme	42
1.4.6.4.Anlatı Tekniği	42
1.4.6.5.Pantomim	42
1.4.6.6.Müzikle Drama.....	42
1.4.6.7.Donuk İmge.....	43
1.4.6.8.Öykü Canlandırma	43
1.4.6.9.Bilinç Koridoru	43
1.5.Tüketim ile ilgili kavramlar	44
1.5.1.Tüketim	44
1.5.2.Tüketici	45
1.5.3.Tüketici Eğitimi	46
1.5.3.1.Tüketicinin Korunması	46
1.5.3.2.Tüketici Eğitimi	50
1.5.4.Bilinçli Tüketici	53
1.5.5.Tüketici Olarak Çocuk	57
1.6.İlgili Araştırmalar.....	59
1.6.1.Drama Yöntemiyle İlgili Araştırmalar.....	59
1.6.1.Bilinçli Tüketicilikle İlgili Araştırmalar	62
BÖLÜM 2: YÖNTEM	68
2.1. Araştırmanın Modeli	68
2.2. Çalışma Grubu	70
2.3. Veri Toplama Araçları	70
2.3.1. “Üretimden Tüketime” Ünitesi Başarı Testi	70
2.3.2. Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği	74

2.4. “Üretimden Tüketime” Ünitesi Drama Ders Planları	75
2.5. Uygulama Aşaması	76
2.6. Verilerin Analiz İşlemleri	78
BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUM	80
3.1.Deney Öncesinden Sonrasına ve Kalıcılık Durumuna İlişkin Betimsel Bulgular	80
3.2. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test-Son Test ve Kalıcılık Sonuçlarına İlişkin Bulgular.....	82
3.3. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test- Son Test ve Kalıcılık Testi Sonuçlarına İlişkin Bulgular	83
3.4.Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Puanları	86
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKLAR	93
EKLER	101
ÖZGEÇMİŞ	132

KISALTMALAR

- BTDÖ** :Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği
- MEB** :Milli Eğitim Bakanlığı
- ÜTBT** :Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi
- İTO** :İstanbul Ticaret Odası
- NCSS** :National Council for the Social Studies (Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.	2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarının Ünitelerle İlişkilendirilmesi	22
Tablo 2.	Araştırmanın Deseni	69
Tablo 3.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Uygulamaya Katılımı	70
Tablo 4.	Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testinde Yer Alan Soruların Kazanımlara Göre Dağılımı	71
Tablo 5.	Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi Analiz Sonuçları	73
Tablo 6.	Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi Madde İstatistikleri	74
Tablo 7.	Uygulama Takvimi	76
Tablo 8.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarıları Deney Öncesinden Sonrasına ve Kalıcılığına Ait Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları	80
Tablo 9.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test-Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları	81
Tablo 10.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çoklu Karşılaştırma Bonferroni Testi Sonuçları	82
Tablo 11.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön test- Son Test ve Kalıcılık Testi Çoklu Karşılaştırma Bonferroni Sonuçları	84
Tablo 12.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilinçli Tüketicilik Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t-testi Sonuçları	86
Grafik 1.	Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Başarı Puanları	85

Tezin Başlığı: Drama Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersi Başarısına ve Bilinçli Tüketicilik Düzeyine Etkisi

Tezin Yazarı: Faruk MALBELEĞİ **Danışman:** Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM

Kabul Tarihi: 17.06.2011

Sayfa Sayısı:vii (ön kısım) + 92 (tez) + 30 (ek)

Anabilim Dalı: Sınıf Öğretmenliği

Bu araştırmanın amacı İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı'ndaki "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanıyla ilişkili "Üretimden Tüketime" adlı ünitenin kazanımlarının drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarı, bilinçli tüketicilik düzeyi ve bilgilerinin kalıcılığına etkisinin ne düzeyde olduğunu araştırmaktır. Araştırmanın çalışma grubu 2010 – 2011 öğretim yılında Sakarya ili, Adapazarı ilçesi, Necdet İslar İlköğretim okulu 4. Sınıf öğrencilerinden 20'si deney 20'si kontrol grubu olmak üzere toplam 40 öğrenci olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden ön test-son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubunda drama yöntemiyle hazırlanmış ders planlarıyla öğretim gerçekleştirilirken, kontrol grubu öğrencilerine programda belirlenen etkinliklerle öğretim gerçekleştirmiştir. Araştırma için veri toplama aracı olarak "Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi" ve "Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği" kullanılmıştır. Başarı testinin ön uygulaması İstanbul ilinin 3 farklı devlet okulunda gerçekleştirilmiş ve yapılan analiz sonucunda testin iç güvenirlik katsayısı .95 olarak bulunmuştur. İç tutarlılık katsayısı .77 olan "Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği" varyansın %40.5'ini açıklamaktadır. Araştırma sonucunda drama yöntemiyle ders işlenen deney grubu ile kontrol gruplarının son test ve kalıcılık testi puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılığın olduğu bulunmuştur. Bilinçli tüketicilik düzeyiyle ilgili sonuçlar incelendiğinde ise deney grubunun puan ortalamalarının kontrol grubuna göre yüksek olduğu fakat bu puan farkının anlamlı olmadığı anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İlköğretim, Sosyal Bilgiler, Drama Yöntemi, Bilinçli Tüketicilik

Title of the Thesis: The Effect of Drama Method on Students' Achievement and Conscious Consumerism in Social Studies

Author: Faruk MALBELEGI   **Supervisor:** Assist. Prof.Dr.Halil Ibrahim SAGLAM

Date: 17.06.2011

Number of Pages:vii (pre text) + 92 (main body) +
30 (appendix)

Department: Primary Education   **Subfield:** Primary School Teaching

The purpose of this study is to investigate the effect of drama method on students' achievement, conscious consumerism and retention in Social Science Instructional Programs of primary school fourth grade "Production, Distribution and Consume" learning area, "From Production to Consume" unit. The study group consisted of 40 fourth grade students including 20 test group and 20 control group student at NecdetIslar Primary School located in Sakarya, Adapazarı in 2010-2011 educational term. The research was designed in accordance with an experimental research model composed of pre-test and post-test with control and experimental groups.

In experimental group, lessons were conducted with drama lesson plan and in control group conventional method was used. As data collection tool "Scale for the Level of Conscious Consumerism" and "From Production to Consume Achievement Test" were used. Pre-application of the achieve test was applied in three public schools in Istanbul. According to the result of pre-application, alpha reliability coefficient of the achievement test was found as .95. "Scale for the Level of Conscious Consumerism"with a Cronbach Alpha reliabilitycoefficient of .77 accountsfor 49.5 of thevariance.

The result of the research showed that there is a significant different between the total points of the post-test and retention-test of the test group and control group in favor of test group in which drama method was used. The result of "Scale for the Level of Conscious Consumerism" showed that mean of the test group is higher than control group but it made no difference statistically.

Key Words: Primary Education, Social Studies, Drama Method, Conscious Consumerism

GİRİŞ

Sosyal Bilgiler öğrenciyi hayata hazırlayan önemli bir derstir (Barth ve Demirtaş, 1997). Bu dersin kazanımlarına ulaşılması, gelecekte karşılaşılabileceği problemlerle başa çıkabilmesi için çok önemlidir. Sosyal Bilgiler dersinin amaçları incelendiğinde bireyin hayata hazırlanmasının yanında, Türk demokratik toplumunun oluşumunda vatandaşlık görevlerini yerine getiren etkin yurttaşların yetiştirilmesi, ömür boyu sürecek vatandaşlık becerilerinin kazandırılması, içeriğini sosyal bilimlerin oluşturduğu görülmektedir. Sosyal bilgilerin temelini oluşturan sosyal bilim dallarından biri de ekonomidir. Tüm insanlığın en önemli ortak özelliğinden biri tüketici olmasıdır (Ferman, 1993). Böylece insanlar zorunlu olarak ekonomi ile ilgilenmek durumundadırlar.

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, bilgi akışının hızlanması, ortak bir dünya üretim ve tüketim modeli meydana getirerek küresel bir pazar oluşmasına neden olmuştur (Pınarcı, 2007). Bu pazar içerisinde, tercih eden konumunda olan tüketicinin işi zorlaşmaktadır. Bugün tüketiciler; reklamların, haberlerin, tanıtım broşürleriyle dolu maillerin, karışık mesajların etkisine maruz kalmaktadır (Sağlam, 2010b;Hafstrom, Chae ve Chung, 1992). Bu durum tüketici için önemli bir problem oluşturmaktadır. Tüketicinin bu problemlerle başa çıkabilmesi için belli yeterliliklere sahip olması gerekmektedir. Toplumun kalkınmasında olumlu yönde gelişme sağlamak için bilinçli ve sorumlu, eğitilmiş tüketicilere ihtiyaç vardır (Sert, 2002). Bilinçli bir tüketici günümüzün değişen şartlarında ülkemizin beklediği özelliklere sahip etkin bir vatandaşın olmazsa olmaz özelliklerindedir. Bu özelliklerin kazanılması adına, tüketici konumunda olan bireylerin, yalnızca, devlet eliyle çeşitli düzenlemelerin getirilerek korunması yeterli değildir. Bu düzenlemeler önemli olmakla birlikte tüketicinin kendi sorumlulukları ve hakları konusunda bilgi sahibi olmasına engel değildir. Tüketicinin bilgi sahibi olabilmesi içinde ilgili kurumlar tarafından bilgilendirilmelidirler. Bu görev 4077 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”un 20. maddesine göre örgün eğitim kurumlarına düşmektedir (Deryal, 2004). Ayrıca 1985 tarihli Birleşmiş Milletler Evrensel Tüketici Hakları Bildirgesine göre tüketicilerin temel haklarından birisi de eğitime hakkıdır (Kanıbir ve Saydan, 2006).

İlköğretim, bireylerin belli becerileri kazanabilmeleri ve kazandıkları bu becerileri içselleştirebilmeleri adına kritik bir dönemdir. Bu nedenle ilköğretimden itibaren öğrencilere zamanlarını ve paralarını nasıl harcayacakları konusunda karar vermelerini sağlayacak etkinlikler gerçekleştirmelerine fırsat verecek deneyimler kazandırılması büyük önem taşımaktadır. Üretim, dağıtım ve tüketimle ilgili uygulamalar, öğrencilere yerinde karar almayı da içeren önemli beceriler kazandırır (Sağlam, 2010b). Bu derste amaç sadece bilginin aktarılması ve böylece bilgi donanımını kazandırmak değildir. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinin işlenişinde öğrencilerin toplumsal ve fiziksel yaşama uyumunu sağlayabilecek, öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katabilecek yöntemlerin kullanılması büyük önem arz etmektedir. Bunu sağlayabilecek yöntemlerden biri de drama yöntemidir. Drama, çocuk eğitimi için günümüzde daha fazla kullanılmaya başlayan, özellikle okul öncesi eğitimde kullanılan bir yöntemdir. Drama, tek başına açıklayıcı bir terim değildir. “Psikodrama”, “yaratıcı drama”, “tiyatro” ve “eğitici drama” gibi terimlerle de ifade edilmektedir (Önder, 2007: 32). Drama türlerinden eğitim öğretim sürecinde kullanılan yaratıcı drama ve eğitici dramadır. Eğitici drama, önceden belirlenmiş açık ve net eğitim amaçları olan, tüm çocukların kendi öğretmenleri ile birlikte, daha çok büyük motor hareketlerle yaptıkları, ifade etmeye, rol oynamaya, canlandırmaya ve tartışmaya dayalı grup etkinliğidir (Önder, 2007: 36). Eğitici dramanın bu özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, öğrenciyi merkeze alan ve onun birçok beceriyi birlikte kullanmasına, dolayısıyla birçok beceriyi öğrenmesine imkân sağlayabilecek bir yöntemdir. Bu çalışmada ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan “Üretimden Tüketime” ünitesinin drama yöntemiyle işlenmesi düşünülmüştür. “Üretimden Tüketime” ünitesinin kazanımları göz önünde bulundurulduğunda, bu ünite öğrencilerin, istek ve ihtiyaçları arasındaki farkı ayırt etmeleri, insanların temel ihtiyaçları konusunda çıkarım yapabilmeleri, mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirmeleri, satın alacağı ürünleri belli standartlara göre değerlendirmeleri, bilinçli tüketici olarak haklarını kullanmaları, kullandığı bazı ürünlerin üretim-dağıtım-tüketim ağını oluşturmaları ve ihtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirmeleri beklenmektedir (MEB, 2005). Bu ünite öğrencilerin özellikle bilinçli birer tüketici olması beklenmektedir. Drama yönteminin bu ünite kullanılması da bu açıdan önemlidir. Çünkü drama yöntemi öğrencilerin birçok beceriyi

birlikte kullanmasını ve dolayısıyla birçok beceriyi birden geliştirebilmesini sağlamaktadır. Ayrıca öğrencinin birçok duyu organını sürece kattığı için öğrencinin öğrenme imkânını artırmaktadır (Önder, 2007). Böylece ilköğretim düzeyindeki bu öğrenciler, birçok beceriyi kazanabilecekleri kritik dönemde, bilinçli tüketicilik becerilerini kazandıklarında ileriki yaşamlarında toplumumuzun ihtiyaç duyduğu becerilere sahip bireyler olma imkânına ulaşacakları beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin kullanılmasının öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi başarılarına ve bilinçli tüketicilik düzeylerine etkisini tespit etmektir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Sosyal Bilgiler dersinde, drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin başarıları deney öncesinden sonrasına ve kalıcılığa istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
2. Sosyal Bilgiler dersinde, drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test, son test ve kalıcılık puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. Sosyal Bilgiler dersinde, drama yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin ön test, son test ve kalıcılık testi puanları ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test, son test ve kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Sosyal Bilgiler dersinde, drama yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği'nden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Sosyal Bilgiler öğretimde öğrenci merkezli yaklaşımların işe koşulması, öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımlarının sağlanması bakımından önem arz etmektedir. Bu durum öğrencilerin hayatı okulda yaşamalarına fırsat verebilir. Sosyal Bilgiler dersi bilgi aktarmaktan çıkarılarak hayatı anlamaya katkı sağlayabilir. Bunu sağlayabilecek

yöntemlerden biri de dramadır ve sosyal bilgiler derslerinde kullanılması öğrencilerin hayatı daha iyi anlamasına pozitif etki edebilir. Bu üniteye yer alan kazanımlar incelendiğinde “bilinçli tüketici” yetiştirilmek istendiği açıkça görülmektedir. Bu durum drama yöntemiyle işlenecek sosyal bilgiler dersinin öğrencileri bir alışveriş sürecine dahil ederek hayatı anlamayı kolaylaştırabilir. Bu nedenle bilinçli tüketicilik becerilerinin kazanılmasında drama yöntemiyle işlenecek dersin önemli bir konu olduğu düşünülmüştür. Bu araştırma;

- İlköğretim düzeyinde bilinçli tüketicilik ile ilgili yapılan araştırmaların sınırlı sayıda olmasından dolayı **özgün**,
- Yeni öğretim yaklaşımları çerçevesinde öğretim sürecine adapte edilmeye çalışılan yöntemlerden olan dramanın kullanılması nedeniyle **güncel**,
- Bilinçli tüketicilik becerileri gibi toplumumuzun problem yaşadığı bir konunun incelenmesi açısından **gerekli**,
- Bulgularıyla sosyal bilgiler dersi ve bu dersin ünitelerinden birinin kazanımlarıyla ilgili öneriler getirmesi açısından **işlevsel** olarak değerlendirilebilir.

Araştırmanın Varsayımları

1. Kontrol ve deney gruplarındaki öğrencilerin birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunmadığı varsayılmıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Elde edilen veriler çalışma grubuyla sınırlıdır.
2. Araştırma 7 hafta, 15 ders saati süresi ile sınırlıdır.
3. Araştırma ilköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Üretimden Tüketime” adlı ünitesinin kazanımlarıyla sınırlıdır.
4. Başarı testi ön test, son test ve kalıcılık testi olarak kullanılmıştır.

Araştırmada Geçen Tanımlar

Drama Yöntemi: Önceden belirlenmiş açık ve net eğitim amaçları olan, tüm çocukların kendi öğretmenleri ile birlikte, daha çok büyük motor hareketlerle yaptıkları, ifade etmeye, rol oynamaya, canlandırmaya ve tartışmaya dayalı grup etkinliğidir (Önder, 2007).

Bilinçli Tüketicilik: Bir ürün ya da hizmeti satın alırken gerçek gereksinimlerini göz önünde tutan ve satın aldığı ürün ya da hizmetten azami derecede yarar sağlamayı amaçlayan, alışverişin nesnesi değil öznesi olduğunun farkında olan, bütçesi doğrultusunda planlı alışveriş yapan ürünler arasından kaliteli, sağlıklı, güvenli ve çevreci olanı seçen, ayıplı mal ve hizmete karşı tepkisini gösteren tüketicidir (Hekimci, 2003).

BÖLÜM 1: KURAMSAL AÇIKLAMALAR

Bu bölümde sosyal bilgiler, drama yöntemi ve bilinçli tüketicilikle ilgili kuramsal açıklamalara yer verilmiş, konu ile ilgili araştırmalardan bahsedilmiştir.

1.1.Sosyal Bilgiler Tanımı ve Önemi

İnsanın toplumsal ve fiziksel çevresiyle etkileşimini zaman süreci içinde ele alan sosyal bilgiler, ilköğretim programı içerisinde önemli bir yere sahiptir (Doğanay, 2008a). Bunun en önemli nedeni, sosyal bilgiler dersinin doğrudan vatandaşlık eğitimi üzerine odaklanmış tek ders olmasıdır (Öztürk, 2006). Sosyal bilgilerin tanımını ortaya koymak sosyal bilimlerin tarih, coğrafya, ekonomi veya sosyoloji gibi alanlarının tanımlanmasına göre daha zordur. Bunun nedeni Sosyal Bilgilerin tek bir alanı içermemesi, disiplinler arası bir özelliğe sahip olmasıdır (Doğanay, 2002). Sosyal bilgilerin tanımı ile ilgili birçok tanım verilmektedir. Sosyal Bilgiler Programı'nın anavatanı olan ABD'de profesyonel sosyal bilgiler eğitimcilerinin üye olduğu Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) 1992 yılında alanla ilgili tartışmalara son vermek amacıyla kapsamlı bir tanım ortaya koymaya çalışmıştır (Öztürk, 2006). Bu tanıma göre Sosyal bilgiler şu şekilde tanımlanmaktadır;

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülen sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneğini geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır (NCSS, 1993:3, Akt. Doğanay, 2008a).

Bu tanım, bu tarihten sonra neredeyse resmîyet kazanmıştır ve hemen her yayında bu tanım temel alınmıştır (Öztürk, 2006). Yapılan bu tanımda sosyal bilgilerin disiplinler arası bir yapıda olduğunun vurgusu açıkça görülmektedir.

Barth ve Demirtaş (1997) sosyal bilgileri, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevine uyguna amaçlar üreten, içeriğini sosyal bilimlerden alan yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerilerini sunan bir eğitim planı şeklinde tanımlamıştır. Sönmez (2005) ise sosyal bilgileri, toplumsal gerçeklerle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda edilen bilgiler şeklinde tanımlamıştır. Ülkemizde Sosyal Bilgilerle ilgili MEB'in yayınladığı Sosyal Bilgiler Programı'nda komisyon tarafından getirilen tanım belki de en kapsamlı tanımdır. Bu tanıma göre;

Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (MEB, 2005).

Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan bu tanım incelendiğinde, NCSS ile paralellik gösterdiği görülmektedir. Burada sosyal bilgilerle ilgili üç husus göze çarpmaktadır. Bunlar;

- Farklı disiplinleri bünyesinde barındırması,
- Bu disiplinlerin toplu öğretim şeklinde, çerçeve ders olarak sunulması,
- Bireyin sosyal ve fiziksel çevresiyle etkileşiminin zaman boyutunda incelenmesi,

Sosyal bilgilerin içeriğini oluşturan unsur, bünyesinde barındırdığı disiplinler ve bireyin etkileşim içerisinde olduğu sosyal ve fiziksel çevresidir. Bu unsurlar da her topluma göre farklılık göstermektedir. Bu bağlamda sosyal bilgilerin içeriğinin oluşumunda küreselleşmeyle birlikte uluslar kendi ulusal kültürlerinin zenginliğini ve insanlığın ortak mirasına katkılarını daha fazla vurgulamaya başlamışlardır (Ata, 2006).

Sosyal Bilgilerin temel amacı, geleceğin etkin vatandaşlarında problem çözme ve karar verme becerisinin kazandırılmasıdır (Barth ve Demirtaş, 1997). Toplumsal yapı içerisindeki kişi, grup ve kurumlarla birlikte uyumlu bir biçimde yaşamak güç bir iştir (Kılıçoğlu, 2009). Bu nedenle sosyal bilgilerin amacına ulaşması sağlıklı bir toplumsal yapının oluşmasında önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersinin önemi

ortaya çıkmaktadır. Sosyal Bilgilerin bu kadar önemli bir konumda olmasına karşın öğrencilerin bu dersle ilgili algıları ne yazık ki olumsuzdur. Öğrencilerin gözünde sosyal bilgiler dersi genelde sevimsiz, sıkıcı ve anlamlandırılmamış, hazmedilmemiş ve yetişkinler dünyasına ait bilgilerin ezberlendiği bir ders konumundandır (Ata, 2006). Milli Eğitim Bakanlığı'nın yayımladığı Sosyal Bilgiler Programı'nda geçen şekliyle, Sosyal Bilgiler dersi, demokratik değerleri benimsemiş vatandaşlar olarak öğrencilerin içinde yaşadığı topluma uyum sağlamalarını ve öğrencilere bu bilgi birikimini yaşama geçirilebilecek donanımlar kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2005).

1.2.Sosyal Bilgiler Programı

Sosyal Bilgiler dersi çocuğun toplumsal kişiliğinin oluşması ve gelişmesinde önemli bir yere sahip olan ve çocuğu yaşamda karşılaşılabileceği yaşantılara hazırlayan bir ders olup bireye toplumsal yaşamla ilgili öğrenme sağlayan ve yaşamsal değeri çok yüksek olan bir derstir (Ünlüer, 2008). Bu dersin bilgileriyle ilgili faaliyetlerin sistematik olarak düzenlenmesi ise Sosyal Bilgiler Programı olarak adlandırılabilir (Sağlam, 2006;Küçükahmet, 2003). Son yıllarda dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler neticesinde öğretim programı geliştirme çalışmaları hızlanmış, birçok ülke programlarını gözden geçirmeye başlamış, teknolojik gelişmeler ve küresel sorunlara karşı alınan ortak tavırlar Sosyal Bilgiler Programları'nın yeniden şekillenmesine neden olmuştur (Ata, 2006). Yeni eğitim anlayışının dikkate alınmasıyla Sosyal Bilgiler Programı, tümüyle davranışçı yaklaşımlardan öte, bilginin taşıdığı değeri ve bireyin var olan deneyimlerini dikkate alarak, yaşama etkin katılımını, doğru karar vermesini, sorun çözmesini destekleyici ve geliştirici bir yaklaşım doğrultusunda yapılandırmayı önemseyen bir gelişim göstermiştir. Bu yaklaşımla öğrenci merkezli, dolayısıyla etkinlik merkezli, sosyal bilgiler açısından, bilgi ve beceriyi dengeleyen, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan yeni bir anlayış yaşama geçirilmeye çalışılmıştır (MEB, 2005). Bu anlayış doğrultusunda Sosyal Bilgiler Programı;

- Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.

- Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
- Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
- Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
- Millî kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir.
- Öğrencilerin kendi örf ve âdetleri çerçevesinde ruhsal, ahlâkî, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler.
- Öğrencilerin haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren bireyler olarak yetişmesini önemser.
- Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- Öğrencilerin öğrenme sürecinde deneyimlerini kullanmasına ve çevreyle etkileşim kurmasına olanak sağlar.
- Her öğrenciye ulaşabilmek için öğrenme-öğretme yöntem ve tekniklerindeki çeşitliliği dikkate alır.
- Periyodik olarak, öğrenci çalışma dosyalarına bakılarak öğrenme ve öğretme süreçlerinin akışı içerisinde değerlendirmeye olanak sağlar (MEB, 2005).

2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Programı, programların hazırlanmasında getirilen farklı bir anlayışın yanında, sosyal bilgilerin kavramsal olarak ele alınışında da bazı yenilikler getirmiştir. Yeni sosyal bilgiler programı bilgi, beceri ve değer boyutlarına dayalı disiplinlerarası bir yaklaşımla tasarlanmıştır (Doğanay, 2008b).

1.2.1.Sosyal Bilgiler Programının Öğeleri

Eğitim programı bulunduğu çağın özelliklerini yansıtır ve onun ürünüdür. Bir toplumda çağın gerektirdiği insan tipinin yetiştirilmesine eğitim programı öncülük ve aracılık eder (Sağlam, 2011). Bir eğitim programı, uygulanacak ülkenin gerçeklerine, insanın karakteristik özelliklerine, toplumun ve bireylerin istemlerine ve gereksinimlerine, gelecekteki uzak ve yakın hedeflerine uygun olarak program geliştirme ilkelerine uygun olarak hazırlanmalıdır (Gözütok, 2005; Akt.: Aykaç, 2011).Bir eğitim programı amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme öğelerinden oluşmaktadır. Programın bu dört boyutu birbirine sıkı sıkıya bağlıdır ve programlar geliştirilirken bu öğelerin ve öğeler

arasındaki dinamik ilişkilerin göz önünde bulundurulması gereklidir (Aykaç, 2011). Eğitim-öğretim anlayışı ile birlikte öğretim programlarının da zamanın, bireylerin, toplumun ve ülkenin değişen ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde farklı dönemlerde ele alınması, gözden geçirilmesi, değiştirilmesi önemli ve gerekli görülmektedir (Demirel, 1994; Sağlam, 2011). Programın her bir boyutu bilim ve teknolojiden etkilenmekte, gelişen ve değişen koşullara göre programın amaç, içerik, eğitim durumları ve değerlendirme boyutlarında değişiklikler yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu yapılmadığı takdirde bir programın, toplumun beklenti ve ihtiyaçlarının gerisinde kalması kaçınılmazdır (Aykaç, 2011). Bir eğitim programı en basit anlamda ele alındığında en az dört boyutunun olması gerekir. Bunlar; niçin öğretelim, ne öğretelim, nasıl öğretelim ve kadar öğrettik? sorularına verilen yanıtları içermelidir. Bu sorulara verilen yanıtlar programın öğeleri olan amaç, içerik, eğitim durumu ve değerlendirme öğelerinin birbirleriyle ilişkili olarak geliştirilmelerine olanak sağlayabilecektir (Aykaç, 2007).

1.2.1.1.Amaçlar

Sosyal Bilgiler eğitiminde temel amaç, geleceğin etkin yurttaşlarında karar verme ve problem çözme becerilerinin geliştirilmesidir (Barth ve Demirtaş, 1997). Bu becerilerin kazandırılması konusunda bir uzlaşma sağlamak amacıyla NCSS, 1970 yılında yayınladığı öğretim kılavuzunda sosyal bilgiler öğretimi için şu dört temel amacı önermiştir;

- İnsanın geçmişi, bugün ve gelecekteki durumu hakkında **bilgi edinme** becerisi geliştirme
- **Bilgiyi işleme** için gerekli becerileri kazandırma
- **İnanç ve değerleri yorumlama** becerisini geliştirme
- Vatandaş olarak aktif **sosyal katılım** için bilgiyi uygulama (Öztürk, 2006).

Bu dört temel amaç kapsamında Sosyal Bilgiler Öğretiminin amaçlarının bilgi, beceri ve değere ilişkin olduğu görülmektedir.

Bilgiye ilişkin amaçlar: Bilgi, insanın kendisini ve çevresini tanıma ve anlama çabasında insana yardım eder. İnsanın toplum içinde doğru bilgiye gereksinimi vardır

(Karakuş, 2006). Toplum içerisinde bireylerin ihtiyaç duyduğu bilgi, sosyal ve beşeri bilimler ile diğer bilimlerden, güncel olayların gözlenmesinden ve birey-toplum ihtiyaçlarının analizinden elde edilir (Öztürk, 2006). Bu doğrultuda sosyal bilgiler öğretiminde bilgiye yönelik amaçlara ulaşmak için şu konular ele alınır;

- Tarihi, ahlaki, kültürel, coğrafi, ekonomik ve sosyal yetkinlik
- Ulusal kimlik, anayasal miras, vatandaşlık değerleri, haklar ve sorumluluklar
- Geçmişten bugüne, farklı zaman ve mekânlarda insanların istek ve ihtiyaçlarının nasıl karşılandığı ve nasıl bağımsız hale geldikleri
- Yerel ve ulusal tarih, coğrafya ve yönetim sistemi
- İnsanlar ve onların sosyal ve fiziki çevreleriyle ilişkileri, çevrelerini nasıl düzenledikleri, bunu yaparken uyarladıkları ve değiştirdikleri
- Hükümet, eğitim, iletişim, ulaşım, üretim, aile yaşamı, din gibi sosyal kurumlar ve sosyal görevler
- Dünya bölgeleri, onların kültürleri, tarihi, coğrafyası, uygarlığa katkıları, ekonomik ve siyasal sistemleri, diğer bölgelerle ilişkileri
- Farklı ahlaki ve dini inançlar ve bunların insan yaşamı üzerindeki etkileri
- İnsanların düşünce, duygu ve isteklerinin yansımaları olarak sanat, edebiyat, mitoloji, değer ve idealler (Öztürk, 2006).

Beceriye ilişkin amaçlar: Beceri, bir kimsenin bedensel ya da düşünsel bir çaba göstererek bir işi kolaylık ve ustalıkla yapabilmesi şeklinde tanımlanır (TDK). Beceriler, öğrencilerin eyleme dayalı inanışlarla bilgi arasında bağ kurabilme süreçleridir. İlköğretim yıllarında sıralı, sistematik öğretim ve uygulamalar yoluyla geliştirilir ve vatandaşlık katılımı için önemlidir (Karakuş, 2006). Etkili demokratik vatandaşlık için gerekli olan çalışma, düşünme ve kişiler arası – grup becerileri aşağıdaki gibidir (Öztürk, 2006);

Çalışma Becerileri;

- Çeşitli kaynaklarda bulunan bilgiyi bulma, toplama, yorumlama, değerlendirme, düzenleme, raporlaştırma
- Gözlemlenme, dinleme, okuma, not tutma, taslak çıkarma, özetleme, iletişim kurma

- Bilgisayar, video ve diğer elektronik aletler vb. araçlar kullanma
- Haritaları, küreleri, grafikleri, çizimleri, diyagramları, tabloları, zaman eritlerini, karikatürleri, şekilleri yorumlama.

Düşünme Becerileri;

- nyargıları, basmakalıp örnekleri, propagandaları, varsayımları ve düşünceleri ortaya ıkarma
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, üst düzey kavrama, analiz etme, sentez ve genelleme gibi süreçleri uygulama

Kişiler Arası ve Grup Becerileri;

- Takım, komite ve etkinlik grubu gibi büyük ve küçük gruplarda alışma
- Başkalarına saygı gösterme, onların duygu ve ihtiyaçlarına karlı duyarlı olma
- Grup planlaması, tartışma, değerlendirme, rol alma, problem çözme ve karar verme ile meşgul olma
- Lider ve takipçiler olarak roller alma, grup standartları ve kararlarının oluşumuna katılma, uygulamada görev alma

Değerlere İlişkin Amaçlar: Sosyal Bilgiler demokratik vatandaşlığa ulaşmak için aşağıdaki tutum ve değerleri geliştirmeyi amaçlar;

- Başka insanlara, grup ve kültürlere, etnik, irki ve diğer farklılıklara karşı olumlu tutum geliştirme
- Adalet, eşitlik, otorite, katılım, gerçeklik, vatanseverlik gibi birleştirici değerlere, özgürlük, farklılık, mahremiyet, hak edilen süreç, mal ve insan hakları gibi bireysel ve kamusal değerlere sahip olma
- Anayasal güvenceleri, demokratik değer ve davranışları, farklı grupların kültürümüze olan katkılarını, toplumumuzun ve diğer toplumlarda bulunan sosyal, ekonomik ve siyasal kurumların görevlerini takdir etme
- Uzlaşmazlıkları analiz ederken ve adalet, eşitlik ve demokratik değerlerde yargıya varırken değer verme sürecini kullanma
- İnsan ilişkilerinde sorumluluk, işbirliği, başkaları için endişelenme, açık fikirlilik ve yaratıcılığa önem verme.

Öğretimde amaçlar, ihtiyaçlara göre belirlenir. Sosyal Bilgilerle ilgili bir program, doğal olarak kendi toplumunun ve kültürünün isteklerini, ihtiyaçlarını göz önüne almak durumundadır. Bu nedenle, bir bireyin, içinde yaşadığı toplumun ihtiyaçlarını bilmesi büyük önem taşımaktadır (Sağlam, 2011). 2005'te uygulamaya konulan yeni Sosyal Bilgiler Programı'nda amaçlar, genel amaçlar ve ünite kazanımları olarak belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan amaçlara ulaşılmasını sağlamak amacıyla 4. Sınıflarıçintoplam 46; 5. Sınıflarıçintoplam 47 kazanım belirlenmiştir. Sosyal Bilgiler Programı'nda kazanım, öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencide görülmesi beklenen bilgi, beceri ve tutumlar olarak tanımlanmıştır. Milli Eğitimi Bakanlığı'nın amaçları doğrultusunda 7. sınıfın sonunda öğrencilerin ulaşması arzu edilen 17 genel amaç şunlardır (MEB, 2005):

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak, vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, ulusal bilince sahip bir vatandaş olarak yetişir.
3. Atatürk İlke ve İnkılâplarının, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrar; lâik, demokratik, ulusal ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olur.
4. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
5. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak, milli bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul eder.
6. Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
7. Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak, kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde ulusal ekonominin yerini kavrar.
9. Meslekleri tanır, çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli olduğuna inanır.

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, değişim ve sürekliliği algılar.
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanır.
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetir.
13. Birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkileri açıklarken, sosyal bilimlerin temel kavramlarından yararlanır.
14. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşler ileri sürer.
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, lâiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak, yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
16. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
17. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir (MEB, 2005).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın beklentileri gözden geçirildiğinde, yetişen bireylerin etkin birer vatandaş olarak belli donanımlara sahip olmaları beklenmektedir. Bu beklentiler, toplumumuzun gelişimi açısından önemlidir. Burada bahsedilen donanımlara sahip bireylerin oluşturduğu toplumun kaliteli bir toplum olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinin öneminin bilincinde olunmalı ve gereken değer gösterilmelidir.

1.2.1.2.İçerik

Sosyal bilgiler öğrencilerin kendilerini, içinde yaşadıkları fiziki ve sosyal dünyayı anlama, tanıma, koruma ve geliştirmelerine yönelik bir derstir (Karakuş, 2006). Öğretim sürecinde öğrencilere kazandırılacak bilgiler içeriği oluşturur (Sağlam, 2006). Sosyal Bilgiler dersi içeriğinden kasıt ise sosyal bilgilerin temelini oluşturan sosyal bilimlerden öğretilmek üzere seçilen bilgiler, kazandırılması planlanan beceri, tutum ve değerler

akla gelmektedir (Ünlüer, 2008). Sosyal Bilgiler Programlarının içeriğinin düzenlenmesinde günümüzde benimsenen program geliştirme çabalarının gereği olarak *genişleyen çevre programı* ve *sarmal (spiral) programın* birlikte kullanıldığı esnek bir yaklaşım benimsenmiştir (Öztürk, 2006). Dolayısıyla içeriğin düzenlenmesinde karmaşık becerilere geçmeden önce basit beceriler geliştirilerek, somuttan soyuta ilerlemek, faydalı ve güncel konuları sınıfa taşıyabilmek için öğretmene imkân sağlanmaya çalışılmıştır (Öztürk, 2006).

Sosyal Bilgiler Programı'nda içerik, sosyal hayatın tüm yönlerini kapsadığı varsayılan dokuz kategoriye ayrılmıştır. Yeni programda bu kategorilerden her birine “öğrenme alanı” adı verilmektedir. Öğrenme alanı, birbiri ile ilişkili beceri, tema ve kavramların bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi sınıflandıran bir yapıdır (MEB, 2005).

Tablo 1: 2005 Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Öğrenme Alanlarının Ünitelerle İlişkilendirilmesi

Öğrenme Alanı	Ünite No	Sınıf	Ünitenin Adı
Birey ve Toplum	I. Ünite	4	Kendimi Tanıyorum
		5	Haklarımı Öğreniyorum
Kültür ve Miras	II. Ünite	4	Geçmişimi Öğreniyorum
		5	Adım Adım Türkiye
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	III. Ünite	4	Yaşadığımız Yer
		5	Bölgemizi Tanıyalım
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	IV. Ünite	4	Üretimden Tüketime
		5	Ürettiklerimiz
Bilim, Teknoloji ve Toplum	V. Ünite	4	İyi Ki Var
		5	Gerçekleşen Düşler
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	VI. Ünite	4	Hep Birlikte
		5	Toplum İçin Çalışanlar
Güç, Yönetim ve Toplum	VII. Ünite	4	İnsanlar ve Yönetim
		5	Bir Ülke Bir Bayrak
Küresel Bağlantılar	VIII. Ünite	4	Uzaktaki Arkadaşlarım
		5	Hepimizin Dünyası

2005 Sosyal Bilgiler Programı'nda yer alan öğrenme alanlarının ünitelerle ilişkisi Tablo 1'de görülmektedir. Tablo 1'de yer almayan bir diğer öğrenme alanı; "Zaman, Süreklilik ve Değişim"dir. Adı geçen bu öğrenme alanı diğer üniteler için de düşünülmele birlikte, özellikle "Herkesin Bir Kimliği Var", "Geçmişimi Öğreniyorum", "İyi Ki Var", "Adım Adım Türkiye" ve "Gerçekleşen Düşler" ünitelerinde kazanım olarak ifade edilmiştir. Bununla bir ünitenin, bir ya da birden fazla öğrenme alanını içerebileceği anlaşılmaktadır (MEB, 2004).

1.2.1.3.Eğitim Durumu

Eğitim durumu, üniteye yer alan kazanımların öğrencilere kazandırılması için yapılacak etkinlikleri kapsamaktadır (Sağlam, 2006; Özdemir, 1998).Bu süreçte eğitim programlarının tüm öğlelerinin işlevsel olarak uygulanması ve sürekli olarak göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu süreç öğretmen ve öğrencilerin aktif ve etkileşimli olduğu bir süreçtir. Eğitim durumunda, etkinliklerin uygulanması aşamasında yer alan her çeşit yöntem, teknik, materyal ve personel, belirlenen içeriğin öğrenciye verilmesinde oldukça önemli öğlelerdir (Karakuş, 2006).

Sosyal Bilgiler öğretim programının eğitim durumu sürecinde her bir ünite için etkinlik örnekleri tasarlanmıştır. Yeni sosyal bilgiler öğretim programında, ders kitabı merkezli ders işleme alışkanlığından vazgeçilerek, öğrenci merkezli etkinliklerle ders işleme anlayışına geçilmiştir (Ata, 2006). Hazırlanan programda bu etkinliklerden bazıları şu şekilde sıralanmıştır; örnek olay incelemesi, *sonuç çıkarma*, *slogan bulma*, *reklam hazırlama*, *şiir ve öykü yazma*, *başlık bulma*, *bulmaca*, *drama*, *alan gezisi*, *kavram haritası oluşturma*, *çalışma kağıdı oluşturma*, *gazete çıkarma*, *haber toplama ve reklam hazırlama* (MEB, 2005). Programda evde ve kütüphanelerde yapılabilecek sözlü tarih, grup çalışması, aile soyağacı oluşturma, günlük tutma, proje çalışmaları gibi okul dışı etkinlikler de yer almaktadır. Programda efsaneler, destanlar, masallar, atasözleri, türküler, şiirler, bilmeceler, halk hikâyeleri, seyahatnameler gibi Türk halk kültürü unsurları ile inceleme gezilerine de yer verilmektedir (Ünlüer, 2008). Uygulamaya konulan yeni programda, verilen örneklerde de görüldüğü gibi, etkinliklerin öğrenci merkezi olması söz konusudur. Fakat bu durum öğretmenin eğitim durumu sürecinde

etkisini ortadan kaldırmamakta, aksine daha fazla aktif, daha fazla yeterlilik gerektiren bir konuma getirmektedir.

Sosyal Bilgiler dersinde, herhangi bir öğretme ortamı içinde, öncelikle, öğrencilere kazandırılması düşünülen içeriğin, belirlenen amaca göre düzenlenmesi gerekmektedir. Daha sonra öğrenciye verilecek olan ipuçları ile dönüt, düzeltme ve pekiştirmeçlerin en iyi biçimde belirlenerek öğrencilerin sürece etkin olarak katılmalarına olanak sağlanması; uygun öğrenme-öğretme stratejileriyle gerekli yöntem ve tekniklerin yerinde kullanılması; en uygun araç-gerecin sürece dahil edilmesi; ilgi uyandırma ve güdülemeyle, öğrencilerin aktif yürütme süreçlerine katılımının sağlanması ve sonunda bir değerlendirme etkinliğine gidilmesi eğitim durumunun sonuca ulaşmasına imkan verecektir (Sağlam, 2006).

Eğitim durumu sürecinde önemli unsurlardan bir tanesi de araç – gereçlerin, bu sürece iyi bir şekilde adapte edilerek, eğitim durumunun zenginleştirilmesidir. Araç – gereçlerin temel işlevi, eğitim durumunu daha işlevsel daha etkili hale getirmektir. Eğitim durumunun istenen amaçlara azami derecede ulaşması, ilgili amaçların ve konuların uygun yaklaşım, yöntem ve tekniklerin yeri ve zamanı geldikçe araç – gereçlerle desteklenmesine bağlıdır (Yaşar ve Gültekin, 2006). Sosyal Bilgiler öğretiminde, eğitim durumunun sürecinde en sık kullanılan araç gereçler şunlardır;

- Bilgisayar ve internet
- Gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, silahlar, paralar vb.
- Yeryüzü şekilleri
- Çevredeki bitki ve orman örtüsü
- Üç boyutlu modeller
- Televizyon, video, sinema, radyo vb.
- Tepegöz, projektör
- Mankenler, küre, maketler
- Pusula, termometre, saat, takvim
- Tarih ve coğrafya şeridi
- Haritalar, atlaslar, resimler, fotoğraflar, krokiler, planlar, grafikler, levhalar

- Kara tahta, bülten tahtası, manyetik tahta, cam ve beyaz tahta (Yaşar ve Gültekin, 2006).

Eğitim durumunda genel olarak şu unsurlara dikkat edilmesi önem arz etmektedir (Karakuş, 2006);

- Sınıf ortamı öğrencilerin yeni fikirleri deneme ve bilgiyi arama ve paylaşma yoluyla risk almaya istekli olabileceği biçimde olmalıdır.
- Sınıf ortamı öğretmen ve öğrencilerin seçim yapmaları için fırsatlar kadar olumlu öğrenci – öğrenci, öğrenci – öğretmen, öğretmen – öğretmen etkileşimi için çok çeşitli fırsatlar içermelidir.
- Araç gereç merkezi olarak sınıf, öğrenci ve öğretmenler için zengin araştırma ve öğretimsel materyaller içermelidir.
- Sınıf öğrenme ve bilgiyi araştırmada en yeni teknolojileri, bilgisayarları ve etkileşimli videoyu kullanma gibi fırsatları da içermelidir.
- Sınıfın fiziksel donanımı, işbirlikli ve etkileşimli öğrenmeye yöreklendirmelidir. Sınıf bireysel, küçük ve büyük gruplarla öğrenme ve aktif öğrenmeyi motive edici çeşitli koşullar sağlamayı kolaylaştırmalıdır.
- Estetiğe verilen önem öğrencilerin öğrenmelerini de kolaylaştırabileceğinden dikkate alınmalıdır.
- Öğrenmenin çeşitli kavramlar ve ortamlarla teşvik edilmesi gerekir.
- Öğrenme ortamı, öğrenci ve öğretmenlerin süreçteki sosyal ilişkileri tanımları ve bu ilişkileri doğruluk, adalet, katılım, bütünlük gibi kavramlarla anlatmaları gerekir ve gerçek konularda güvenilir çalışma sağlanmalıdır.

1.2.1.4.Değerlendirme

Değerlendirme öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilere kazandırılmak istenen özelliklerin kazanılıp kazanılmadığının belirlenmesine yönelik düzenlemelerdir (Sağlam, 2006). Eğitimde değerlendirme, eğitimdeki bir işe yönelik olarak öğrencinin verdiği tepkiler hakkında bilgi toplama, yorumlama, kullanma, kaydetme ve karar verme süreci olarak tanımlanabilir (Tekindal, 2006: 396). 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre değerlendirme eğitim-öğretim sürecinde şu yararları sağlar;

- Öğrencilerin tanınmasına yardımcı olur, neyi bildiklerini, yeteneklerini, becerilerini ve neyi yapabileceklerini görebilmelerini
- Öğrencilerin gelişim düzeylerinin anlaşılmasını
- Gerçekleşen öğrenmelerin izlenmesini
- Belirlenen eksiklikler neticesinde geleceğe yönelik plan yapmayı
- Değerlendirme sonucunda öğrencilerin, velilerin, yöneticilerin ve diğer ilgililerin bilgilenmesini
- Eğitim durumu sürecinde belirlenen aksaklıkların giderilmesini
- Öğrencilerin öğrenme eksiklikleri ve güçlüklerin belirlenmesini
- Öğretmenin, eğitim durumu sürecini geliştirici yaklaşımları ve tasarımları yapabilme imkânını (MEB, 2005).

Eğitim ortamlarında belirlenen amaçlara ulaşmayı engelleyecek sayısız etken bulunmaktadır. Bu nedenle de programın amaçlarına hangi düzeyde ulaşıldığını belirlemek için değerlendirme eğitim-öğretim sürecinde çok önemli bir yere sahiptir (Karakuş, 2006). Sosyal Bilgiler dersinin değerlendirme aşamasında öncelikle vurgulanan, değerlendirmenin sadece ürüne yönelik olmaması, değerlendirme aşamasının sürecin tamamına yönelik olması gerekliliğidir. Eğitim durumu aşamasının uygulanmasının ardından, ölçme değerlendirme çalışmaları, ölçme – değerlendirme araçlarının uygulanması ile elde edilecek olan verilerin (ölçme), bir ölçüt ile karşılaştırılarak bir yargıya ulaşılmasını (değerlendirme) gerektirmektedir (Sağlam, 2006). Bu uygulama da belirtildiği gibi hedeflenen amaçlara ne düzeyde ulaşıldığını, uygulanan yöntemin başarıya ulaşmış olup olmadığını ortaya koyacaktır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın değerlendirme boyutunda, bireysel farklılıkları dikkate alan öğrenci merkezli öğretim ve öğrenme stratejileri benimsenmiş olduğu için, öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için çoklu değerlendirme esas alınmıştır (Ünlüer, 2008). Bunlar; gösteri, anekdotlar, tartışma, sergileme, deneyler, gözlem, görüşme, sözlü sunum, posterler, projeler; değişik yerlerin benzer ve farklı özelliklerini karşılaştırmada tablo yapma, şema çizme, bilgiyi edinme, kullanma, yorumlama gibi üst düzey becerileri ölçmek için açık uçlu sorular, öz değerlendirme, grup değerlendirme, performans değerlendirme, öğrenci ürün dosyası, dereceleme

ölçekleri, tutum ölçekleri ve geleneksel ölçme araçları ile yapılan değerlendirmedir (MEB, 2005).

1.3.Sosyal Bilgiler Dersinde Yapılandırmacı Yaklaşım

Günümüzde şartların değişmesi beklentilerin ve ihtiyaçların farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu açıdan eğitim de beklentileri ve ihtiyaçları karşılayamayacak duruma gelmiş ise farklı eğilimlerin etkisinde altında kalması kaçınılmazdır. Ülkemizde de bu durum yaşanmış ve 2005 yılında hayata geçirilen yeni öğretim programlarıyla yapılandırmacı yaklaşım esas alınmıştır.

Yapılandırmacı öğrenme, öğrencilerin aktif şekilde bilgiyi oluşturması, yorumlaması ve ön bilgilerine göre yeniden organize etmesi inancı üzerine temellenmiştir (Yanpar, 2006).Yapılandırmacı yaklaşımın en önemli özelliği, öğrenen bireyi merkeze alan bir yaklaşım olmasıdır. Bu yaklaşıma göre birey, kendisine aktarılan bilgileri aynen kabul eden değil, yeni bilgileri önceki bilgi, beceri ve yaşantılarından yararlanarak yorumlayabilen, problemlere çözüm yolları geliştirebilen ve bilgiyi kendi zihninde yapılandırabilendir (Güven, 2005; Sağlam, 2006). Yapılandırmacı anlayışta öğrenme; mevcut durumlardaki etkinliklerden oluşan ve yaşam boyu ilerleyen bir süreçtir. Yapılandırmacılara göre bilgi, yaşantılarını anlamlı hale getirmeye çalışan birey tarafından etkin olarak yapılandırılmaktadır. Bireyler doldurulmayı bekleyen boş variller değil, anlamları araştıran etkin organizmalardır. Öğrenilen şey ne olursa olsun, yapılandırmacı süreçler çalışmakta ve öğrenenler tatmin edici bir yapıya ulaşıncaya kadar aday zihinsel yapılar oluşturmakta, anlamlandırmakta ve test etmektedir. Daha sonra yeni, özellikle çelişkili yaşantılar, bu yapılarda merakla yol açmakta, böylece bireyler yeni bilgiyi anlamlandırmak için yeniden yapılandırmak zorunda kalmaktadırlar (Yurdakul, 2007: 41). Yapılandırmacı öğrenme kuramının tanımlarında vurgu yapılan hususlar, öğrencinin merkeze alınması, ön bilgilere önem verilmesi, öğrenciyi süreç içerisinde aktif konuma getirilmesi ve zihinsel sürecin öğrenme durumuna dahil edilmesidir. Öğrenme öğretme sürecinde bu hususların dikkate alındığı öğretim yöntemlerinin kullanılması, sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşması bakımından faydalı olacaktır.

1.4.Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama

Yapılandırmacı anlayışın öğrenme sürecine dâhil edilmesiyle, öğrenciyi merkeze alan, bireysel gelişimine ve sosyal becerilerinin gelişimine katkı sağlayacak öğretim yöntemlerinin öğretme sürecinde kullanılması önem kazanmıştır. Bilginin yalnızca aktarılarak öğrencilere sunulması sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmasının zor olduğu düşüncesi benimsenmiştir. Öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate alarak çevreyle etkileşimine olanak sağlayan aktif öğrenme yöntem ve tekniklerinin kullanılması gerekmektedir (Aladağ, 2009). Bu yöntemlerden birisi de drama yöntemidir. Drama yönteminin sosyal bilgiler dersi öğrenme sürecinde kullanılması, yöntemin özellikleri ve faydaları itibariyle, sosyal bilgiler dersinin hedeflerine ulaşması bakımından önemlidir.

Drama yönteminin kullanımı giderek artmakta ve çocuk eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Çocuklarla doğrudan çalışan uzmanlar genelde drama terimini kullanmaktadırlar. Fakat drama tek başına açıklayıcı bir tanım değildir. Ayrıca *psikodrama*, *yaratıcı drama*, *tiyatro* ve *eğitici drama* gibi terimler de kullanılmaktadır (Önder, 2007: 32). Dramanın sadece terim olarak kullanılması durumunda ise tiyatro yazını, oyun yazma sanatı, (televizyonda) oyun biçiminde oyun olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2009). Eğitimde drama kavramına bakıldığında herhangi bir içerik birikiminin drama yoluyla işlenmesini ifade eden, dramayı temelde bir öğretim yöntemi olarak gören formu olduğu anlaşılmaktadır (Vural ve Somers, 2011).

Eğitici drama, diğer drama çeşitlerini de içerisinde barındıran çocukların konuya eğitim amaçlı olarak katılmalarıdır. Eğitici dramada amaç yalnızca oyun yaratmak, ya da psikolojik yaşantılar sonrasında bilinçlenmek değildir. Amaç, anlamak, farkına varmak ve öğrenmektir. Oyun ve terapi amaçlı psikodrama, eğitici drama için birer araçtır (Önder, 2007: 33). Drama yöntemi, çeşitli öğretim ve öğrenim amaçları için, kendiliğinden meydana gelen, hazırlıksız, yaşam tecrübelerinin aslına benzer, canlı sunuşları gerçekleştirme yöntemidir. Bir başka deyişle bir takım durum ve olayların hareket, konuşma, taklit gibi öğelerden yararlanarak hayali bir ortam içerisinde canlandırılmasıdır (Hesapçıoğlu, 1997). Eğitimde drama, herhangi bir konuyu, doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanarak, bir kümeyle ve küme üyelerinin

birikimlerinden, yaşantılarından yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır. Bu canlandırma süreçlerinde oyunun genel özelliklerinden yararlanılır ve bir lider, drama öğretmeni eşliğinde ve yapılacak çalışmaların amacına, kümenin yapısına göre önceden belirlenmiş ortamda eğitimde drama süreci gerçekleştirilir (Adıgüzel, 2009: 21). Eğitimde dramada, drama unsurlarının, belirlenmiş amaçlarla eğitim durumlarına aktarılması olarak gerçekleştirilir.

1.4.1.Dramanın Hedefleri

Eğitimde drama öncelikle, açık ve net eğitim amaçlarına odaklanmıştır. Drama ortamı eğitim amacıyla düzenlenmiştir. Bunun yanında, eğitimde drama gerçek dünya ile kurgusal dünya ilişkisinin etkileşiminden örülüdür, zihinsel bir durumdur. Drama bir eylem durumu içermesinin yanında zihinsel bir süreci de içerir. Oynayan kişi tarafından gerçekmiş gibi duyulur ve gerçek duygular yaşanır (Adıgüzel, 2009). Bu çerçevede eğitimde dramanın hedefi “her alanda yaratıcı, kendine yetebilen, kendini tanıyan, çevresiyle iletişim kurabilen ve bunu geliştirebilen, ifade gücü ve biçimleri artmış bireyler yetiştirmektir (Adıgüzel, 2001:15, Akt.: Sözer, 2006). Dramanın amaçları şu şekilde sıralanabilir;

- Kendini ve başkalarını anlama becerisi geliştirme.
- Yaratıcılık ve estetik gelişimini sağlama.
- Eleştirel düşünme yeteneği kazandırma.
- Moral ve manevi değerlerin gelişmesine olanak sağlama.
- Sosyal gelişim ve birlikte çalışma alışkanlığı kazandırma
- Kendine güven duyma ve karar verme becerilerini kazandırma.
- Farklı olay ve durumlarla ilgili deneyim kazanma.
- Bireyin hayal gücünü, hislerini ve düşüncelerini geliştirme.
- Sözcük dağarcığını geliştirerek dil ve iletişim becerileri kazandırma.
- Problem çözme ve karşılaşılan problemleri yeni bir bakış açısıyla inceleme.
- Kazanılan ya da değiştirilen davranışlar hakkında bireylere bilgi verme.
- Hoşlanılmayan durum ve olaylarla nasıl başa çıkılacağını gösterme.
- İçinde yaşanılan dünyayı daha somut olarak görmeyi sağlama.
- Soyut kavram ve yaşantıları somutlaştırma.

- Bireyler arasındaki farklılıklara hoşgörüyle bakabilmeyi sağlama (Adıgüzel, 2009; Sözer, 2006).

Bu amaçların gerçekleştirilmesiyle duyuşsal alanı ile bilişsel alanı birleşmekte, çocuğu bilgilerinin öznelleşmesine, sürece etkin katılımına, düşlem gücünün, imgeleme yetisinin hatta düşlerinin öğrenme sürecinde devreye sokulmasına imkân sağlamaktadır (Adıgüzel, 2009). Oyun çocuğun gelişiminde çok önemli bir yere sahiptir. Oyuna benzer biçimde, eğitimde drama çalışmalarında da çocuklar merak ve ilgilerine yönelik bir konu üzerinde çalışmaktan, araştırmaktan, incelemekten, keşfetmekten ve bulduklarını dramatik bir temsille ifade etmekten hoşlanmaktadırlar. Drama öğretmeni ya da bu yöntemi kullanan sınıf öğretmeni, öğrencilerin yaşama ilişkin durumları, dramatik bir dille ifade edebilme becerilerini geliştirmelidir (Vural ve Somers, 2011). Drama yönteminin amaçlarını incelediğimizde, genelde çocukların gereksinimlerinin karşılanması gerektiği anlaşılmaktadır. İlköğretim çağındaki çocukların gereksinimleri, ilgileri, yaş özellikleri ve bahsi geçen becerilerin kazanılması açısından kritik dönemde olmaları nedeniyle, drama yönteminin kullanımı ciddi anlamda önem arz etmektedir.

1.4.2.Dramanın Özellikleri

Drama tiyatro formlarını kullanır ve özünde *oyun* kavramı bulunur. Tıpkı bir tiyatro ürününün sahneye konuş süreçlerinde yaşandığı gibi, drama çalışmalarında da katılımcılar belli bir atmosferi, oyun oynanarak duyulan hazzı paylaşırlar (San, 1996: 149, Akt.: Sözer, 2006). Fakat eğitimde dramada önceden yazılmış ve canlandırmak üzere hazırlanmış bir metin yoktur (Adıgüzel, 2009: 21). Tiyatro ile eğitimde dramanın farklarından birisi de tiyatrodaki oyuncunun dışındaki dünya ile fazla ilgilenmemesine karşın eğitimde dramada öğrencilerin kendilerinin oluşturduğu bir ortamın içinde olmaları ve ortak bir atmosfer oluşturmalarıdır (Kitson ve Spiby, 2002).

Eğitimde drama mümkün olduğunca esnek fakat bu etkinliğin uygulanabilmesi için katılımcıların belli düzeyde zihinsel ve sosyal becerilere sahip olmaları gerekir. Örneğin, çocuğun kendi yaşlılarıyla işbirliğine, etkileşime dayalı kurallı oyun oynama sosyal becerisini elde etmiş olması, yapılan etkinliklerin amacına ulaşması açısından

önemlidir (Önder, 2007: 37). Eğitimde drama çalışmaları grup etkinlikleri şeklinde yürütülür, katılıma dayalıdır ve bu katılım mümkün olduğunca gönüllülük esasına dayanmalıdır (Adıgüzel, 2009). Etkinlik süreci grup halinde yürütüldüğü için grup üyelerinin yaşantılarına dayalıdır. Eğitimde dramanın bu özelliği de sosyal becerileri içerisinde barındırmasını sağlar. Eğitimde drama uygulamalarının gerçekleştirilmesiyle cevap verme becerisinin kazanılması, cevap verme alıştırmalarının yapılabilmesi, cevap verme şekillenmesi ve bilişsel dağarcığının yapılanması sağlanmaktadır (Freeman, Sullivan ve Fulton, 2003).

1.4.3.Drama Yönteminin Faydaları

Drama yöntemi özellikleri itibariyle bir çok duyuşsal ve zihinsel becerileri geliştirebilecek yeterliliktedir. Sosyal Bilgiler dersinin en önemli amaçlarından bir tanesi ülkemize etkin vatandaşlar kazandırmaktır. Bu amaç doğrultusunda drama yöntemi işleyişi içerisinde empati kurma, kendilik kavramını kazanma, duygularının farkına varma, bağımsız düşünce ortaya koyabilme, iletişim becerileri kazanma, grup içerisinde rol alma ve bulunma, demokratik davranışlar sergileme, zihinsel kapasitenin gelişmesi, genel öğrenci performansına olumlu katkı sağlama gibi duyuşsal ve zihinsel becerilerin kazanılmasına katkıda bulunmaktadır (Önder, 2007; Kitson ve Spiby, 2002; Vural ve Somers, 2011). Drama yöntemi süreci içerisinde öğrenciler birkaç duyu organını birden sürece kattıkları için kişilik gelişiminde de önemli bir etki sağlamaktadır (Sözer, 2006). Drama yönteminin katkıları şöyle özetlenebilir;

- **Yaratıcılığı ve hayal gücünü geliştirme:**Piaget'e göre ortamda var olmayan nesnelerin zihinde canlandırılması yaratıcılığı geliştirir (Önder, 2007). Eğitsel dramada yapılan etkinliklerde öğrencilerin ortamda var olmayan nesnelere ordaymış gibi düşünmeleri söz konusudur.
- **Zihinsel kapasiteyi geliştirme:** Drama ile bir çok konu daha canlı daha yaşantısal hale gelir. Drama ile yaşayarak ve yaparak öğrenme mümkün olur (Önder, 2007). Böylece öğrenilen bilgiler somutlaşır ve kalıcılık sağlanır.

- **Eleştirel Düşünebilme:** Eleştirel düşünme, ortaya atılan düşüncelerin, geçerliliğini ve doğruluğunu sorgulayarak kabul etme veya değerlendirmedir. Dramayla çocuk, olaylara ve hayata eleştirel bir gözle bakmayı ve yorum yapmayı öğrenir. İzleyici konumunda olan öğrenciler, gruplar arasında karşılaştırma yapma imkanı bulur ve değerlendirme bölümünde yapılan dramaya yönelik eleştirilerde bulunur (Sözer, 2006).
- **Ahlaki Gelişim:** İlköğretim dönemi öğrencilerinin buldukları gelişim dönemi itibariyle yetişkinlerin onlara aktarılan değerleri ve ilkeleri kavramaları güçtür. Bu nedenle öğrencileri gerçeği test edebilecekleri değişik yaşantılarla karşı karşıya getirmek, onların bağımsız olarak kendi değerler sistemini gerçeğe uygun bir biçimde oluşturmalarına yardımcı olur (Erden ve Akman, 2002. Akt.: Sözer, 2006).
- **Kendilik kavramının gelişmesine katkı:** Eğitim süreci öğrencilerin sadece bilgi depolama süreci olmadığı düşünülürse, sadece zihinsel gelişimin yeterli olmadığı, bunun yanında bilişsel, duyuşsal ve sosyal bir bütün olarak gelişimine yardımcı olunması gerektiği ortaya çıkar. Bu bağlamda kişilik gelişimi önemlidir ve drama yöntemi öğrencilerin kendilik kavramını kazanmalarına böylece kişilik gelişmesine olanak sağlamaktadır (Önder, 2007).
- **Duyguların farkına varılması:** Öğrenciler drama etkinlikleri çerçevesinde farklı rollere girdikçe, birbirinden farklı ve çok çeşitli deneyimler elde edecektir (Vural ve Somers, 2011). Böylece, karşısındaki kişi ile empati kurabilecek, başkalarının duygularını ayırt edebilecektir.
- **Bağımsız düşünme ve karar verme:** Drama bir grup çalışmasıdır. Fakat drama etkinlikleri sırasında, düşüncelerinin eleştirilmeden kabul gördüğünü öğrenci, bağımsız düşünce ve karar verme hususunda daha cesaretli davranır. Özellikle, uygulamalar sırasında yapacağı canlandırmalarda ve doğaçlamalarda müdahale edilmemesi, kendi başına düşünmesinin ve karar vermesini sağlayacaktır (Önder, 2007).

- **İşbirliği Yapabilme:** Drama yönteminin en önemli unsurlarından birisi grup etkinliği olması. Bu özelliğinden dolayı grup üyelerinin etkinlikler süresince birçok açıdan etkileşimde bulunmaları, öğrencilerin işbirliği yapabilme becerilerine katkıda bulunabilecektir.
- **İletişim becerilerinin gelişimi:** Dramada öğrenciler grup içerisindeki arkadaşlarıyla iletişim kurma konusunda alıştırmaya şansı yakalar. İletişim kurmayı öğrenme adına yaşantılar sunar. İletişim kurmak için sırasını bekleme davranışı, dinleme davranışı, karşılıklılık ilkesi ve açık iletişim gibi birçok iletişim unsurunu yaşayarak, deneyerek içselleştirme olanağı bulur (Önder, 2007).
- **Problem Çözme:** Drama, çocukların gerçek yaşamı tanımaları için bir araçtır. Oyunlar ve doğaçlamalar sırasında öğrenci bir çok problem durumuyla karşı karşıya kalır. Karşılaştığı bu durumlarla ilgili çözümler arar, arkadaşlarıyla tartışır, fikir alışverişi yapar. Böylece gerçek hayatta karşılaşılabilecek problemlerle yüzleştiğinde çözümler getirebilir. Dolayısıyla öğrenci topluma kazandırılmış ve kendi ayakları üzerinde durabilecek yeterliliğe gelmiş olur (Akın, 1993. Akt.: Sözer, 2006).
- **Sosyal farkındalığın artması:** Drama sayesinde çocuk, çevresinde olup bitenleri daha iyi anlar, günlük yaşamdaki olayları anlamlandırır. Anlam kazanan sosyal çevre, kaygıyı düşürür ve öğrenme motivasyonunu artırır. Çeşitli sosyal rolleri ve sosyal problemleri inceleme şansı elde eder. Farklı sosyal problemleri rol alarak canlandırır. Böylece toplumu ve toplumdaki insan etkileşimlerini daha iyi anlayabilir (Önder, 2007). Drama etkinlikleri grupla yapılan etkinlikler olduğu için bencillik düşüncelerinden sıyrılma şansına sahip olur ve grup içerisinde çeşitli görevler alarak sosyal sorumluluk düşüncesi kazanabilir.

- **Demokrasi becerilerine katkı:** Dewey'e (1930) göre eğer çocuklar demokratik bir biçimde yaşamayı öğreneceklerse, demokrasinin kendisini, canlı bir süreç olarak, eğitim aldıkları ortamda yaşamalıdır. Sınıf içerisindeki yaşamın demokratik olması, öğrencilerin yalnızca özgür seçim yapmalarıyla değil aynı zamanda çevrelerindeki akran ve yetişkinlerle empati kurabilmeleri, başkalarının haklarına saygı göstermeleri ve işbirliği içinde çalışabilmeleriyle gerçekleşebilir (Önder, 2007).
- **Sanatsal değerlerin kazanımı:** Drama, birçok sanatsal süreci ve öğeyi barındırdığından dolayı sanata yatkınlığı sağlar. Çocuklarda estetik duygunun gelişmesini sağlayarak estetik bilinç kazandırır. Drama eğitimi almış kişiler güzel sanatlara karşı kayıtsız kalmaz ve güzel sanatlara ilgi duyarlar (Akın, 1993. Akt.: Sözer, 2006).
- **Öğrenci performansına katkı:** Drama uygulamalarıyla öğrenciler hem motor hem de zihinsel anlamda performanslarını artırabilir. Cairns'e (1979) göre grup içerisinde birlikte hareket eden, etkileşimde bulunarak çalışan ikiden fazla çocuk, bir çocuğun tek başına yapabileceği düzeyden daha yüksek bir düzeyde performans sağlayabilir (Önder, 2007). Bununla ilgili Zajonc (1965) da bir etkinliğe birlikte katılımın, katılanların genel dürtü düzeylerini yükseltebileceğini ortaya atmıştır (Önder, 2007). Bu bilgiler ışığında, dramanın öğrenci performansına katkısının, öğrencilerin yapılan uygulamaya yönelik güdülenmesinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

1.4.4.Drama Yönteminin Süreci

Drama yönteminin de her öğretim yöntemde olduğu gibi, kendine özgü uygulama süreci, aşamaları ve uygulama sırasında dikkat edilmesi gereken hususlar vardır. Öğretim sürecinden beklenen sonuçların elde edilebilmesi için, drama yönteminin sürecinin ve dikkat edilmesi gereken noktaların bilinmesi gerekmektedir (Önder, 2007).

1.4.4.1.Uygulama Süreci

Eğitimde drama çalışmalarında hedeflenen amaçlara göre işlenecek konunun uygunluğu, uygulanacak etkinlikler arasında bağlantının olması, etkinliklerin birbirini bütünleyen destekleyen özelliğe sahip olması yöntemin verimi açısından önemlidir. Eğitimde drama yaşantıları belli aşamaları izlemelidir. Bu aşamalar drama liderinin (öğretim sürecinde öğretmen) yapacağı çalışmaya göre şekillenebilir. Önerilen aşamalar şu şekildedir (Adıgüzel, 2009):

1.4.4.1.1.Hazırlık-Isınma

Daha çok beden hareketine geçtiği, duyuların eş zamanlı olarak yoğun kullanıldığı, içe dönük çalışmaların yapıldığı, güven kazanma, uyum sağlama gibi küme dinamiğini oluşturmak için yapılan, kuralları diğer aşamalara göre belli ve daha çok lider tarafından belirlenen aşamadır. Bu aşama öğrencileri derse motive etmek için kullanılır. Çocuk oyunları bu aşamada etkin olarak kullanılabilir. Bu aşamada egzersiz de yapılabilir. Ancak mutlaka oyun ya da egzersizle başlamak gerekmekte, bir önceki drama uygulamasında neler yapıldığı, yapılacak uygulamada neler yapılacağı üzerinde konuşulması da ısınma çalışmaları yerini tutabilmektedir (Vural ve Somers, 2011).

1.4.4.1.2.Canlandırma

Bu aşama, bir konunun süreç içerisinde biçimlenip ortaya konduğu, belirlendiği, biçimlendiği tüm oluşum aşamalarının yapıldığı aşamadır. Öğretim hedefine ulaşma adına belirlenmiş etkinlikler bu aşamada uygulanır. Bu aşamada drama yönteminin teknikleri uygulanır. Drama süreci sonrasında yapılan tüm değerlendirmeler, paylaşımlar bu aşamada gerçekleştirilen yaşantılar çerçevesinde yapılır.

1.4.4.1.3.Değerlendirme

Dramada sürecindeki yaşantılar, elde edilen sonuçlar bu aşamada değerlendirilir. Duygu ve düşüncelerin paylaşımı, eğitsel kazanımlar üzerine ya da ortaya çıkan oluşumlar üzerine tartışmalar bu aşamada tartışılır. Öğrenilenlerin kazanıma dönüşüp dönüşmediği ve bu durumun gelecek yaşantılar üzerine etkisinin olup olmayacağı, drama sürecinin

nasıl algılandığı bu aşamada ortaya konur. Ayrıca bu aşamada uygulanan dramanın eğitimsel amaçlarını kapsayan konu tartışılır.

Dramada değerlendirme, öğrencinin ve öğretmenin kendi kendisini değerlendirme biçimindedir. Amaç puan vermek, rekabet unsuru ortaya koymak değildir. Bu durum dramanın ruhuyla örtüşmemektedir (Önder, 2007). Uygulamanın başarıya ulaşmış ulaşmadığı, öğrencilerden beklenen bilgi, beceri ve tutumların gelişip gelişmediğinin belirlenmesi amacıyla başarı testi, tutum ölçeği, görüşme, öz değerlendirme ve tartışma bu aşamada yapılabilir (Aladağ, 2009).

1.4.4.2.Uygulama Sırasında Dikkat Edilmesi Gerekenler

Uygulama aşamasında, uygulama sıralamalarına dikkat edilmesi kadar yapılan drama çalışmasının sıralamalarında uyulması gereken, dikkat edilmesi gereken unsurlara uyulması önem taşımaktadır. Bu unsurlara dikkat edilmesi yapılan uygulamanın eğitimsel amaçlara ulaşmasına önemli katkı sağlayacaktır. Uygulama sırasında dikkat edilmesi gerekenleri şu şekilde sıralanabilir;

- **Isınma Çalışmaları:** Drama uygulamalarına ısınma çalışmalarıyla başlanmaktadır. Bu nedenle bu aşama uygulama açısından önemlidir. Bu aşamada oyun veya egzersiz yapılması durumunda sürenin uzun tutulmaması gerekmektedir. Çünkü böyle bir durumda çalışma amacından uzaklaşabilir. Somers'e (1994)göre yapılacak ısınma çalışmaları, drama uygulamasına uygun olmalı ve 10 dakikayı geçmemelidir (Akt.: Vural ve Somers, 2011).
- **Gruplama:** Drama uygulamaları grupla yapılan bir etkinliktir. Bu nedenle grupların oluşturulma aşaması önemlidir. Öğrenciler genellikle yakın oldukları arkadaşlarıyla birlikte olmak isteyeceklerdir. Bu açıdan klikleşmelere meydan vermemek için heterojen gruplar oluşturmaya dikkat edilmelidir. Böyle durumlarda popüler olmayan öğrenciler genelde yalnız kalırlar. Halbuki drama uygulamasında tüm çocukların birbirleriyle kaynaşması beklenmektedir (Önder, 2007). Bu aşamada gruplama yapılırken müzik eşliğinde dans ederken, müziğin durduğu anda belirlenen kişi sayısı kadar kişinin grup oluşturması istenerek

(Vural ve Somers, 2011) ya da herkese 1'den 5'e kadar sırda numara vererek, aynı sayıyı söyleyen kişilerin aynı gruba geçmesi istenerek gruplama yapılabilir.

- **Klişeler:** Öğretmenler genelde ortaya konulan ürünlerin sıradan olmasından şikayet etmektedir. Günümüzde yaşanan gelişmeler sonucunda teknolojik ürünlerin çok fazla uyaran vermesi öğrencilerin yaratıcılıklarını engellemektedir. Bu nedenle öğretmenin daha yaratıcı etkinliklere ya da fikirlere pekiştireç vermesi önemlidir (Vural ve Somers, 2011).
- **Zamanlama:** Drama uygulamalarında en çok karşılaşılan problemlerden birisi de zamanın verimli kullanılmamasıdır. Dersin odağının kaymasını önlemek, öğrencilerin etkili planlamalar yapmasını sağlamak için etkinliği gerçekleştirecek öğrencileri iyi organize etmeli, kullanacakları süre ile ilgili bilgi vermelidir (Vural ve Somers, 2011). Fakat bu yapılırken zamanla yarışılmamalı, zaman stresi olmamalıdır. Eğer çocukların yaratıcı ve geliştirici kaynakları geliştirilmek isteniyorsa, bu koşul çok önemlidir. Bunun için her etkinliğin aşağı yukarı ne kadar zaman aldığını denemeler yoluyla tespit etmeli ve plandaki etkinlikler arasında dramanın ne kadar zaman alacağını tespit edilmesi faydalı olacaktır (Önder, 2007).
- **Drama için uygun çevre:** Drama etkinliklerinin uygulanması için spor salonu gibi çok geniş alanlara gerek yoktur, hatta çok geniş bir alan öğrencilerin konsantrasyonunun toplanamaması açısından verimsiz olacaktır. Fakat uygulama yapılacak yerin yeteri kadar büyük olması da önemlidir. Rahatlama ve konsantrasyon çalışmaları esnasında çocukların birbirlerine değmeyecek kadar geniş bir alan sahip olmak gerekebilir (Önder, 2007). Sınıfta yapılacak uygulamalarda, oturma düzeniyle ilgili küçük değişiklikler, drama etkinlikleri için yeterli olabilir.
- **Öğretmen Katılımı:** Drama uygulaması sırasında, özellikle küçük yaştaki çocuklarla yapılan uygulamalarda, öğretmenin mümkün olduğunca sürecin içerisinde olması faydalı olacaktır. Öğretmenin oyuncu olarak sürece dahil

olması çocukları daha fazla güdüler ve öğretmen çocuk ilişkisini güçlendirir (Önder, 2007). Dramanın aşamalarından olan ısınma, öğrencilerin drama çalışmalarına adapte olmasını sağlamaya yöneliktir. Buradaki en önemli amaç çocuğun kendini rahat hissetmesi ve sınıf ortamında bir güven atmosferi oluşmasıdır. Burada öğrenciyle öğretmenin ilişkisi son derece önemlidir. Bu nedenle uygulamalarda öğretmenin katılımının gerçekleşmesi, öğrencinin bu güven ortamını hissetmesini ve rahatlamasını sağlayacaktır.

- **Sürece odaklanma:** Drama seyirciler için ortaya konan bir etkinlik değildir. Bu göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan sonuç ya da dramanın mükemmelliği esas kriter olamamalıdır. Öğrenciler kendi istekleriyle etkilere katılmalı, verilen roller daha iyi oynanması için zorlanmamalıdır (Önder, 2007).
- **Esneklik:** Drama etkinliklerinin seçimi ya da uygulanması sırasında öğrencilerin fikirlerinin alınması ve çalışma planında esnek davranılması, öğrencileri drama uygulamalarına daha çok güdüleyebilir (Önder, 2007). Aynı zamanda bu durum çocukların kendi kendilerine karar verebilmelerine ve daha yaratıcı ürünler ortaya çıkarabilmelerine imkân sağlayabilir.
- **Drama liderinin (öğretmen) verdiği yönergeler:** Drama lideri, öğrenci özelliklerine, dersin hedeflerine, içeriğe, eğitim ve sınav durumunun tasarlanma biçimine uyguna farklı yönergeler sunabilir. Bu yönergelerde başlıca şu niteliklerin bulunmasına özen göstermelidir (Üstündağ, 2009);
  - Yönergeleri her defasında açık, anlaşılır ve duyulabilecek sesle vermek
  - Ses tonuna, vurgulamalara ve konuşma akıcılığına özen göstermek
  - Yönergeyi öğrencilere dönerek yüz yüze ve göz iletişimi kurarak söylemek
  - Emir tümcesi kullanılmamaya çalışmak
  - Beden dilini kullanmaya gayret göstermek
  - Yönergelerin anlaşılıp anlaşılmadığı denetlemek
  - Grupla yapılan çalışmalarda önce genel açıklamalar yapıp sonra tek tek grupları bilgilendirmek

- Bir gruba yönelik özel yönerge verilecekse, öğrencilerin kafasında soru işareti bırakmamak için gerekli açıklamalar yapmak

1.4.4.3.Uygulama Sırasında Yanlış Davranışlar

Öncelikle dramanın eğitimsel bir amacı olduğunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Dramada kazanmak ya da kaybetmek yoktur. Bu nedenle drama uygulamaları sırasında başarılı olan öğrenciler “Aferin, ne güzel oynadın” gibi pekiştiricilerle ödüllendirilmemelidir (Önder, 2007). Bu öğrencileri kendi aralarında kıyaslama yapmaya iter ve drama eğitimsel amacından çıkar. Dramada öğrencilerin etkinliklere gönüllü olarak katılmalarıdır ve bu gibi değerlendirmeler bazı öğrencileri dramadan soğutabilir, hatta eğitimsel amaçlar hedeflenirken öğrencilerin derse olan ilgisinin azalmasına neden olabilir.

Öğrencilerin drama sırasında yaptıkları hataların düzeltilmesi onların kendilerini değerlendirme olanaklarının ellerinden alınması şeklinde değerlendirilebilir (Edwards ve Springate, 1993. Akt.: Önder, 2007). Bu nedenle öğrencileri eleştirmekten kaçınılmalı, dramadan zevk almalarına olanak sağlamalıdır. Hatta bazen yetişkinler için hatalı görülen davranışlar, öğrencilerin yaratıcılıklarının ortaya çıkardığı durumlar olabilir (Önder, 2007). Bu nedenle, eğer öğrencilerin ortaya koydukları performanslar öğrencilerin kendilerine ve arkadaşlarına, çevresine zarar vermiyorsa, eğitimsel hedeflerden uzaklaştırmıyorsa hoş karşılanmalıdır. Yapılacak müdahaleler değerlendirme bölümünde tartışılarak yapılmalıdır. Ortaya konacak performanslarda yarış unsuru oluşturulmamalı, öğrencilerin birbirleriyle yarıştığı bir ortam oluşturulmamalıdır. Öğrencilerin bu şekilde ortaya koydukları tutum ve davranışlar desteklenmemelidir (Önder, 2007).

1.4.5.Dramanın Öğeleri

Eğitimde drama, tiyatro ile iç içe geçmiş, tiyatronun hem kurumsal hem de uygulamalı çalışmalarının tümünden yararlanan bir eğitim, kültür ve sanat alanıdır. Özellikle tiyatronun doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerinden yararlanan eğitimde drama, canlandırmayı bu iki temel teknik üzerine kurar (Adıgüzel, 2009: 23). Drama

uygulamalarının yürütülmesi için bu yöntemin kendine has bazı öğeleri vardır ve bu öğeler eğitimsel amaca ulaşmak için önemli roller üstlenirler. Bu öğeleri sıralayacak olursak;

1.4.5.1.Drama Lideri

Drama lideri, uygulama sırasında katılımcılara rehberlik eden kişidir. Grubun keşfetmesi, gelişmesi, duygularını ifade etmesi için rehber konumundadır (Heing, 1981. Akt.: Aladağ, 2009). Lider drama sürecinin en önemli ögesidir ve dramayla ilgili teknikleri iyi bilen, yaratıcı özellikler taşıyan bilgi sahibi birisi olması gerekmektedir. Süreci tasarlayan, biçimlendiren ve yöneten liderdir (Adıgüzel, 2009; Aladağ, 2009).

1.4.5.2.Katılımcılar

Katılımcılar, drama sürecine katılan, süreci belirleyen, şekillendiren *liderden* sonra drama sürecinin nerede sonuçlanacağını belirleyen önemli bir unsurdur. Katılımcılar uygulamayı hayata geçiren drama ögesidir. Bu nedenle katılıma istekli olmaları önem arz etmektedir. Katılımcıların drama uygulamalarına karşı istekli olması için ısınma çalışmaları önemlidir.

1.4.5.3.Konu

Konu, dramanın eğitimsel amacının içeriğini oluşturur. Eğitimde dramanın temel amacı eğitsel hedeflere ulaşmaktır. Bu amaca ulaşmak için belirlenen içerik önemlidir. Drama süreci bu içerik etrafında şekillenir. Eğitimde dramada herhangi bir olgu, olay, bir gazete haberi, karikatür, edebi yazın, yarım bırakılmış bir metin, bir yaşantı anı, fotoğraf konuyu oluşturabilir (Adıgüzel, 2009).

1.4.5.4.Çalışma Alanı

Dramada çalışma alanı yapılacak etkinliklerin rahatça yapılabileceği, statik olmayan, genişleyebilen, yani öğrencilerin yaratıcılıklarını ortaya koyabilecekleri (Önder, 2007) bir özelliğe sahip olması gerekir. Eğitimde drama çalışmaları yapılan mekan denince akla ilk sınıf gelmektedir. Sınıfın drama uygulamalarına uygun şekilde düzenlenmesi

gerekmektedir. Fakat dramada mekan olarak sadece sınıf kullanılmamaktadır. Sınıfın yanında müzeler, milli parklar, okul bahçesi drama etkinlikleri için kullanılabilir alanlardır (Aladağ, 2009).

1.4.5.5.Teknikler

Eğitimde dramada kullanılan tekniklerin bir kısmı tiyatrodan da kullanılmaktadır. Bu tekniklerden doğaçlama ve rol oynama en sık kullanılan tekniklerdir. Bunların yanında rol değiştirme, pantomim, zihinde canlandırma, öykü canlandırma, müzikle drama, kenardan yönlendirme, donuk imge, bilinç koridoru, düşünce takibi, sıcak sandalye, aradaki boşluk, forum tiyatrosu, buz dağı, gölge oyunu gibi teknikler vardır (Sever, Yalçinkaya ve Mazman, 2009; Adıgüzel, 2009; Vural ve Somers, 2011). Bu teknikler konu ile ilişkili olarak kullanılır ve eğitimsel amaçlara ulaşma açısından kolaylık sağlar ve öğrenme öğretme sürecini zenginleştirir.

1.4.6.Dramada Kullanılan Teknikler

1.4.6.1.Rol Oynama

Rol oynama, kendisi olmayan bir rolü davranışla oynamasıdır. Eğitici dramada amaç çeşitli rolleri oynayarak anlamak öğrenmektir. Rol oynama simülasyona benzetilmektedir (Morgan ve Saxton, 1987. Akt.: Önder, 2007). Bu özelliği itibariyle öğrencinin yaşamında karşılaşacağı problemlerin provasını yapma imkanı bulacaktır. Bunun yanında farklı kişilerin rollerine bürünen çocuk, büründüğü rolün sahibi gibi düşünecek, empati kurma ve duygularını hissetme olanağı sağlayacaktır.

1.4.6.2.Doğaçlama

Doğaçlamada verilen bir durum ya da nesnenin göz önünde bulundurulması ve anında, kendiliğinden (spontane) canlandırma yapılması söz konusudur. Doğaçlama, kalıpları önceden belirlenmeksizin herhangi bir şey ya da durumla ilgili olarak değişik anlatım araçlarını kullandığı, özgür yaratma eylemi olarak da tanımlanan bir tekniktir (Öztürk, 2009). Dramanın temel tekniklerindedir. Öğrencilerin karar verme süreçlerine,

yaratıcılıklarına ve duygularını fark etme ve ifade etme becerilerine yardımcı olabilecek nitelikte bir tekniktir.

1.4.6.3.Rol Değiştirme

Eğitici drama etkinliği sırasında, farklı rolleri oynayan çocukların rollerini değiştirmelerini, farklı rolleri denemelerini, yaşamalarını sağlayarak, öğrencilerin öğrenme ve anlama becerilerini zenginleştirebilir (Önder, 2007). Ayrıca rol değiştirme sayesinde rol oynamada olduğu gibi duygularının ve başka insanların duygularının fark edilmesi, diğer insanların karşılaştıkları durumlarda ne tür karar verdiklerinin hissedilmesi sağlanacaktır.

1.4.6.4.Anlatı Tekniği

Anlatı tekniği, drama sürecinde, bir öykünün canlandırılması sırasında özetleme yapmak için kullanılabilir. Bir karakter bir öyküyü anlatırken diğerleri onu canlandırabilir ya da sahneler birbirine bağlı olarak anlatılır üzerine yorumlamalar ve çözümlemeler yapılabilir. Bu teknik dil gelişimi, estetik eğitimi ve sosyal davranışları geliştirmek için imkan sağlar (Öztürk, 2009).

1.4.6.5.Pantomim

Düşünceleri, duyguları ve yaşantıları, sözlere başvurmadan hareketle anlatma şeklinde tanımlanan pantomim çocuklar için yararlı bir ifade etme çalışmasıdır. Çocuklar genelde bedenlerinin bazı bölümlerini ya da tümünü kullanarak hareketlerle anlatmaktan hoşlanırlar. Bu teknikle gözlem, dikkatini yoğunlaştırma ve bedensel becerilerin gücünün artırılması sağlanabilir (Önder, 2007).

1.4.6.6.Müzikle Drama

Özellikle daha önce hiç drama etkinliklerine katılmamış çocuklar için, başlangıçta bir müzik aracının ritmine uyarak yürümek faydalı olabilir. Böylece çocuklar dramaya başlangıç için gerekli olan, birbirlerine müdahale etmeden grup içinde yönergeye uygun

davranma, hayal etme, simgesel olarak anlatma gibi beceriler kazanma şansı yakalarlar (Önder, 2007).

1.4.6.7.Donuk İmge

Bu teknikte öğretmen drama devam ederken belli bir noktada grubu durdurur ve grubun o an üzerinde tartışması sağlanır (Vural ve Somers, 2011). Bu teknik bedeni denetleme aracı olarak, drama başlangıcı olarak, belli noktalara odaklanma, olaylara yeni açılımlar getirebilmek, öykü oluşturma anlayışı geliştirmek gibi amaçlarla kullanılabilir (Öztürk, 2009). Bu teknikle değerlendirme, oynama sürecine katılmış olur. Böylece hem odaklanılması gereken nokta vurgulanmış olur hem de öğrencilerin dikkatlerinin yoğunlaştırılması kolaylaşır.

1.4.6.8.Öykü Canlandırma

Öğrencilerin önceden bildikleri ya da yeni öyküleri hareketlerle ve sözlü ifadelerle canlandırmalarıdır. Bu teknik sıklıkla kullanılan tekniklerdendir. Bu teknik uygulanırken öyküde geçen konuşma metinlerinin ezberlenmesinden çok öyküdeki hareketleri, tekerlemeleri, şarkıları tekrarlamaya yönelik çalışmalara ağırlık vermek gerekir. Süreç ve roller çok karışık olmamalıdır. Sözel ifadeler mümkün olduğunca sade olmalıdır (Önder, 2007).

1.4.6.9.Bilinç Koridoru

Dramada olay örgüsü devam ederken ana karakterin karşılaştığı herhangi bir ikilemi ya da içinden çıkamadığı durumu görmesine yardımcı olan bir tekniktir. Sahne düzeni kişilerin yüzlerinin birbirine dönük olmasını gerektirir. Ana karakter, insanların oluşturduğu iki sıra arasında yürür ve bu sırada küme üyeleri kahramanın karar veremediği konuda kendi görüşlerini söylerler. Öğrencilerin her biri değişik düşünce ve duyguları yansıtan birer cümle söyleyerek karakterlerin vicdanının sesi olurlar. Bazılarının görüşlerine uymayan karşıt görüşler olabilecek düzenleme yapılır. Bu süreçte, koridor boyunca önerilen düşünceler ve duygusal uyarımlar, karakterin bir karara varmasına yardımcı olurlar. Ana karakter geçidin sonunda kararını verir (Öztürk, 2009: 128).

1.5.Tüketim ile ilgili kavramlar

1.5.1.Tüketim

İnsanoğlunun varlığını devam ettirmesi için her zaman çeşitli ihtiyaçları olmuştur. Bu durum her devirde karşısına çıkmıştır. Biyolojik ve kültürel bir varlık olarak insanın bu durumu, tüketim ve tüketici kavramlarının gelişmesinin başlıca sebebidir (Pınarcı, 2007).Tüketim belli bir ihtiyacı tatmin etmek için, bir malı ya da hizmet edinme, sahiplenme, kullanma ya da yok etme olarak tanımlanabilir (Yücel, 2003). Tüketim, tüketicinin mal ve hizmetleri satın almaya ve kullanmaya yönelik faaliyetlerini kapsamaktadır (Akyüz, 2009). Buna göre bireyin gereksinimleri süreklilik arz ettiği için, tüketim eylemi de, insanoğlu var olduğu sürece devam edecektir.

Tüketim süreci, tüketicinin bir ihtiyacın varlığını hissetmesinden başlayan, ihtiyacı karşılamak amacıyla yaptığı araştırmalar, mevcut alternatifler arasından seçim yapma davranışı, satın alma kararı, ürünün tüketimi, tüketim deneyiminin değerlendirilmesi ile tüketim sonrasında üründen kurtulma aşamalarını kapsayan bir süreci ifade etmektedir (İslamoğlu ve Altunışık, 2008).Tanımlarda bahsedilen ihtiyacı, istekle ilişkilendirmemiz bu kavramın kapsamını genişletecektir. Nitekim Duesenberry'ye göre bireysel tercihler birbirinden bağımsızdır ve bu tercihler kısmen sosyal olarak belirlenir. Ayrıca öğrenme ve alışkanlıkla bağlantılıdır. Sosyal dayanışmanın sonucu gösteriş etkisidir. Üst düzey tüketim malları ve yüksek yaşam standartlarıyla irtibat, kişinin kendi tüketimini artırma arzusuna yol açar (Ebren, 2009). Bu arzunun giderilmesini de insanın bir ihtiyacı olarak kabul edilirse tüketimin tanımında genellemeye gidilebilir. Aksi takdirde ihtiyaçtan anlaşılan giderilmesi gereken zorunlu eksiklikler ise bu tüketimi açıklamaya yetmez.

“Tüketim normlarının yani ev, giyim, besin ve boş zaman geçirme faaliyetlerinin ve bunlarla ilgili olarak belirlenen değerlerin toplumdan topluma değiştiği gibi, toplum içerisinde de farklılaşması söz konusudur. Herhangi bir toplumda her fert aynı biçimde tüketmez. Tüketimin, bir toplumda var olan toplumsal tabakalaşmaya ve diğer statü organizasyonlarına göre farklılaşması bu konunun esas niteliklerinden birisidir. Tabakalaşmış bir toplumun çeşitli tabakalarına bağlı kişiler farklı giyim ve besin maddeleri tüketirler veya tüketim konusunda değişik endişelere sahiptirler” (Ebren, 2009).Bu durum tüketimin sadece basit anlamda algılanan ihtiyaçların giderilmesi

olmadığını, aynı zamanda toplumda bir statü edinmek için veya aidiyet hissinin karşılanması için gerçekleştirilen bir eylem olduğunu ortaya koymaktadır.

1.5.2. Tüketici

Tüketim kavramında bir eylem söz konusudur. Bu eylemi gerçekleştiren birey de tüketici olarak adlandırılır. 4077. kanunun 3. maddesinin (e) bendine göre tüketici; bir mal veya hizmeti, ticari ve mesleki olmayan amaçlarla edinen, kullanan veya yararlanan, gerçek ya da tüzel kişidir (Deryal, 2004). Başka bir tanıma göre tüketici, ekonomik, sosyal ve kültürel gereksinimlerini karşılayabilmek için, nihai bir mal veya hizmeti satın alıp kullanan ya da kendi kendine ve hiç bir müdahaleye sokmayan her kişi, kurum ve ailedir (Tüketici Koruma Derneği Yayını, 1998. Akt.: Akyüz, 2009). Tanımlardaki tüketicinin özelliklerine bakıldığında, tüketicinin davranışında, bir ihtiyacını karşılamak için herhangi ticari bir amaç gözetmeksizin edinme, kullanma veya yararlanma söz konusudur. Buna göre, edinme eyleminde tüketicinin tercihleri devreye girmektedir. Yani tüketici bir bakıma tercih edendir.

Aslında tüketicilik sıfatı tüm insanlar için ortaktır ve belki de insanların din, dil, ırk, siyasi görüş gibi farklılıkları ortaya koyan sıfatları karşısında tek ortak noktadır (Ferman, 1993). Her insan çeşitli sebeplerden dolayı ihtiyaçlarını karşılayabilmek için tüketim yapmaktadır. Bu da insanları tüketicilik çatısı altında toplamaktadır. Fakat burada tüketimi, yani tüketicinin yaptığı eylemi, sadece zorunlu ihtiyaçların karşılanması için yapılan bir eylem olarak görmemek gerekir. Tüketim, yaşam tarzları ve kimlikleri hakkında birbirlerine mesaj vermeye çalışan aktörler, yani tüketiciler arasındaki simgelerin mübadelesi olarak tanımlanırsa, bireylerin malları basit bir şekilde yalnızca faydalı oldukları için satın almadıkları söylenebilir (Yanıklar, 2006). Tüketicilere bu açıdan bakılırsa, tüketimin sosyal statü ve prestij için de yapılabileceğini söylenebilir.

1.5.3.Tüketici Eğitimi

1.5.3.1.Tüketicinin Korunması

Tüketici eğitiminin verilmesinin temelinde tüketicinin korunması düşüncesi yatmaktadır. Bu amaçla öncelikle tüketicinin korunmasıyla ilgili devletin vatandaşlarını korunması adına yaptığı düzenlemeler akla gelmektedir. Bu düzenlemeler eski çağlardan günümüze her dönemde uygulanagelmıştır. Modern anlamda tüketiciyi koruma gibi özel bir amacı doğrudan hedefliyor olmasa bile, Babillerde, Eski Yunan'da ve Roma İmparatorluğu'nda, daha sonra Osmanlı İmparatorluğu'nda, İngiltere ve Fransa'da tüketim ilişkilerine yönelik çeşitli düzenlemeler görülmektedir. Örneğin Fransa'da 1481 yılında XI. Louis hilekarları cezalandırmak amacıyla çıkardığı fermanında, süte su karıştığı tespit edilen satıcıların ağzına, bir doktor ve berber tarafından ölüm tehlikesi ortaya çıkıncaya kadar huni ile süt dökülmesini emretmiştir (Deryal, 2004).

Osmanlı'da da tüketicinin korunmasına yönelik düzenlemelerin uygulandığı bilinmektedir. 1680 tarihli Nizamnamede, fırıncılar, kasaplar, aşçılar, börekçiler, lokmacılar, bakkallar, yoğurtçular, kaymakçılar, helvacılar, şerbetçiler, turşucular, terziler, çuhacılar vb. gibi çeşitli mal ve mesleklerle ilgili düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir. Buna benzer düzenlemeler Sultan Beyazıt zamanında çıkarılan Kanunname-i İhtisabı-ı Bursa'da (Bursa Belediye Kanunu) da mevcuttur (Baykan, 2005). Yine Osmanlı'da seri üretimden ziyade, el sanatına kayış ve el sanatında en yüksek mertebelere ulaşmak için belirli bir disiplin altında her türlü gelenek ve göreneğin kaidesine tam uyarak çalışan insan zihniyetinin mevcudiyeti o dönemin esnaf ve lonca ahlakını oluşturmaktadır. Pabucun dama atılması deyimi aslında bu disiplin altında türemiştir. O dönemde ayakkabı loncasında çalışan esnaf eğer ayakkabıdaki kalitede ödün verir veya hileye giderse pabucu dama atılıp yerleşim yerinden gidermiş. Esnafı arayan sahsa da onun pabucu dama atıldı sözü ile cevap verilirmiş. Bu da o dönemlerden bu günlere kadar uzayıp gelen söz bütünüdür (Özel, 2008). XX. yüzyılın başlarına gelindiğinde, piyasa ekonomisinde görülen gelişmelerle tüketicilerin bu ekonomik model içindeki yeri ve konumunun güçlendiği söylenebilir. Serbest rekabet anlayışının gelişmesi, piyasaya olan mal sunumunu artırmış, malların kalitesini yükseltmiş ve en uygun fiyatın oluşmasına imkân vermiştir. Bu şartlarda, dürüst

olmayan davranışlara karşı tüketicinin mevzuatla korunması ihtiyacı neredeyse ortadan kalmıştır (Deryal, 2004).Tüketicie sunulan mal ve hizmetlerin çeşitlendiği bir ekonomik kalkınma dönemi olan 1950’li yıllardan sonra, firma büyüklükleri artmış, mallar çok daha karmaşık hale gelmiş, daha etkin pazarlama ve reklam faaliyetleri gözlenmiştir. Fakat bu olumlu gelişmelerle birlikte, tüketiciyle satıcı arasında denge bozulmuş, tüketicinin karşısında artık güçlü bir satıcı yer almıştır. Tüketiciler pazarlama ve reklam sihirbazlarının güdümüne girmiştir (Deryal, 2004).

Tarihin hiçbir döneminde bilgi, bu denli yapıcı ve yönlendirici role sahip olmamıştır. Bilgi toplumu olarak da adlandırılan günümüz sosyal yapılanmasında, tüketici adeta bir bilgisayar gibi, sürekli ve yoğun bilgi akışını analiz etmek zorundadır (Ferman, 1993). Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi, bilgi akışının hızlanması, ortak bir dünya üretim ve tüketim modeli meydana getirerek küresel bir pazar oluşmasına neden olmuştur (Pınarcı, 2007). Bu pazar içerisinde, tercih eden konumunda olan tüketicinin işi zorlaşmaktadır. Bu durum tüketici için önemli bir problem oluşturmaktadır. Tüketicinin bu problemle başa çıkabilmesi için belli yeterliliklere sahip olması gerekmektedir.Burada tüketicilerin sahip olduğu haklara da değinmek gerekmektedir. Zira ülkemizin de desteklediği 1985 tarihli Birleşmiş Milletler Evrensel Tüketici Hakları Bildirgesine göre tüketiciler temel ve evrensel haklara sahiptir. Bu haklar;

- Temel ihtiyaçların karşılanma hakkı: Barınma, ısınma, aydınlatma, içecek ve kullanacak su bulma, haberleşme, ulaşım tüketicilerin en temel ihtiyaçlarındandır. Her Tüketici, bu temel ihtiyaçların karşılanmasını talep edebilir.
- Sağlık ve güvenlik hakkı: Satışa sunulan her türlü mal ve hizmetin insan yaşamı ve sağlığı açısından kullanıcıya zarar vermeyecek durumda olmasıdır.
- Bilgi edinme hakkı: Tüketicinin mal ve hizmeti satın alırken doğru karar vermesinin sağlanması için tüketicinin gerekli bilgilere ulaşabilmesi ve zararlı, yanıltıcı reklamlardan, etiketten, ambalajdan korunmasıdır.
- Eğitilme hakkı: Tüketicinin hak ve çıkarlarını koruyabilmesi, tüketici bilincine sahip olabilmesi için eğitim kurumlarında eğitilmesidir.

- Zararların giderilmesi hakkı: Satın alınan mal veya hizmetten dolayı tüketicinin uğramış olduğu zararın giderilmesi, o mal veya hizmetin yeniden tüketiciye ulaştırılmasıdır.
- Sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı: Sağlık koşullarına uygun bir çevrenin oluşumunda ülke ve doğal kaynakların doğru kullanımı ile çevrenin korunması, temiz ve sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere bırakılmasıdır.
- Ekonomik çıkarların korunması hakkı: Tüketicilere kıyaslama imkanı verecek çeşitte mal ve hizmetin en uygun fiyattan sunulması, satış sonrası her türlü teknik destek ve servisin tüketiciye ulaştırılmasıdır.
- Seçme hakkı: Tüketicilerin çeşitli ürün ve hizmetlere istedikleri zaman ulaşabilmeleri anlamındadır. Rekabetin tam olarak işlemediği pazarlarda devlet aksaklıkların giderilmesi için yapacağı düzenlemeler ile uygun kalite ve fiyatlarda mal ve hizmetlerin tüketicilere sunulmasını sağlamalıdır.
- Temsil edilme, örgütlenme, sesini duyurma hakkı: Yukarıda sayılan hakların elde kullanılabilmesi, tüketicilerin haklarını koruyabilmesi, mağduriyetlerin giderilmesinde bir araya gelerek güç birliği oluşturmaları ve hükümetlerin ekonomik ve siyasi politikalarında dikkate alınma ve kamu kurumlarında temsil edilebilmesidir (Kanbir ve Saydan, 2006).

Görüldüğü gibi tüketiciler birçok hakka sahiptir fakat bu hakların kullanılabilmesi adına temelde tüketicilerin bu haklarla ilgili bilgi sahibi olması gerekmektedir. Bu da tüketicilerin en önemli haklarından birisi olan *eğitilme hakkının* yerine getirilmesiyle mümkündür. Tüketici, etki altında kalabilen, fikir değiştiren, korkak veya cesur, sürekli tatmin arayan, meraklı veya ilgisiz, kısacası zor çözümlenebilen birisidir. Bu özellikleri nedeniyle kasıtlı ya da dolaylı, yanıltıcı etkilerden korunmalıdır (Ferman, 1993). Bu koruma, yapılacak yasal düzenlemelerle yapılması gerektiği gibi, onu kendi hak ve özgürlükleriyle, karşılaşılabileceği tehlikelerle, yapacağı tüketimde zarar görmemesi için alması gereken önlemlerle ilgili bilgilendirmek şeklinde de olmalıdır.

Tüketiciler sosyal devlet ilkesi çerçevesinde, toplumda güçsüz ve zayıf kalmış bireylerin ve toplulukların gözetilerek toplumdaki refahın artırılması ve tüm toplum üyeleri arasında asgari yaşam standardı oluşturulması düşüncesi kapsamında, devletçe

korunmalı, daha doğrusu kendini koruyabilecek bir bilinçle kavuşturulmalıdır (Deryal, 2004).Devletin bu zorunluluğu çerçevesinde, tüketicinin korunması ile ilgili 1982 anayasasında bu konuyla ilgili özel ilgi gösterilerek ayrı bir madde düzenlenmesi gereği duyulmuştur. Anayasamıza göre “Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder”. 1961 Anayasasında bulunmayan bu düzenleme, Anayasa Komisyonu ve Danışma Meclisi metninde, anayasanın “temel haklar ve ödevleri” düzenleyen bölümünde öngörülmüş iken Milli Güvenlik Konseyinin müdahalesiyle “mali ve güvenlik hükümleri” düzenleyen son kısmına alınmıştır. Fakat getirilen bu düzenleme gerek değişik kanun, tüzük ve yönetmelikler içinde dağınık olarak serpiştirilmesinden, gerek tüketicinin tam olarak korunamamasından dolayı 1995 yılında parlamentoda kabul edilen ve aynı sene içerisinde yürürlüğe giren 4077 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” ile düzenleme kapsamı genişletilerek birçok açıdan yeterli hale gelmiştir (Deryal, 2004).4077 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun” 2003 yılında düzenlenmiş haliyle oluşturulan 20. maddesine göre;

- Tüketicinin eğitilmesi konusunda örgün ve yaygın eğitim kurumlarının ders programlarına, Milli Eğitim Bakanlığınca gerekli ilaveler yapılır.
- Tüketicinin eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi için radyo ve televizyonlarda programlar düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar, Tüketici Konseyinin önerisi ile Bakanlıkça tespit ve ilan olunur (www.adalet.gov.tr).

4077 sayılı kanunun ilgili maddesini incelediğimizde tüketicinin eğitilmesi konusunda Milli Eğitim Bakanlığına önemli sorumluluklar düşmektedir. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarına gerekli ilavelerin yapılması istenmektedir. Bu bağlamda ilköğretim seviyesinde, derslerde, öğrencilerin bilinçli bir tüketici olarak yetişmesi adına çalışmaların yapılması gerekmektedir. Yani tüketici eğitimi, devletin, tüketicinin korunması adına, en önem verdiği uygulamalardan birisidir. Burada tüketicinin korunmasıyla ilgili önemli bir noktanın altını çizmek gerekmektedir. Tüketici, yasal düzenlemelerle ne kadar korunursa korunsun, bu düzenlemelerle ilgili bilgi sahibi olmayan, hakkını aramayan, eleştirel düşüneyemeyen bir tüketicinin yalnızca yasal düzenlemelerle kendini koruması söz konusu olamayacaktır. Bu açıdan tüketicinin

korunması, onun kendi hak ve özgürlükleri ile ilgili bilgilendirilmesiyle tam olarak sağlanabilecektir.

1.5.3.2. Tüketici Eğitimi

Üretimin ve buna paralel olarak tüketimin hızla artması göz önüne alındığında, bilinçli tüketim davranışlarının kazandırılmasında önemli yeri olan tüketici eğitim kavramı günümüzde evrensel bir konu olarak ortaya çıkmıştır (Altıok ve Babaoğul, 2008). Tüketicilerin günümüzün şartlarında karşı karşıya kaldıkları bu zor durumla başa çıkabilecek duruma gelebilmeleri ancak tüketici eğitimi aracılığıyla olacaktır. Tüketici eğitimiyle birey maruz kaldığı aldatıcı etkilerle, karmaşık piyasa yapısıyla, bilgi kirliliğiyle, genişleyen ve karmaşık hale gelen ürün ve hizmet seçenekleriyle (örneğin finans ve iletişim sektörleri) başa çıkabilecek donanıma sahip olabilecektir (Ueno ve diğ., 2009). Tüketici eğitimi, toplumdaki her bireyin bilinçli bir tüketici hatta vatandaş olabilmesi için hazırlanan eğitim programlarını ve araçlarını kapsamaktadır (Hayta, 2009). Diğer bir tanımla tüketici eğitimi; bireylerin ekonomik faaliyetlerini yönlendirme, ihtiyaçlarını giderme, kaynaklarını bilinçli kullanma, temel haklarını öğrenme, pazarı etkileme gücünü artırmayı hedef alan eğitim ve bilgilendirme yatırımı olarak tanımlanmaktadır (Altıok ve Babaoğul, 2008).

Yener'e (1990) göre tüketici eğitimi, tüketicilere mevcut kaynaklardan tatmin sağlamayı başarmada ihtiyaç duydukları bilgi ve becerilerin kazandırılması sürecidir (Akt.: Akyüz, 2009). McGregor'a (2005) göre ise tüketici eğitimi, onun tüketici rolündeki etkinliğini artırma amacına hizmet etmektedir (McGregor, 2005). Tüketici eğitimi programları bireylerin tüketici bilincini ve karar verme becerilerini artıracak kapsamda olmalıdır. Bu programlar günümüzün karmaşık ve dinamik piyasasına cevap verebilecek nitelikte olmalıdır (Makela ve Peters, 2004). Yapılan bir çalışmada tüketici eğitimi, toplumu oluşturan farklı bireyler için farklı açılardan tanımlanmaktadır:

- Tüketiciler açısından; karmaşık pazar ortamında, mal ve hizmetlerin seçimi konusunda gerekli bilgileri veren bir eğitimidir.
- İşadamları açısından; üretilen mal ve hizmetlerin satılmasını teşvik eden önemli bir eğitimidir.
- Bürokrasi açısından; tüketici yararına düzenleyici yasalar çıkarılmasını ve ticari

rekabetin teşvik edilmesini sağlayan bir eğitimidir. Bürokratlar, sağlıklı rekabet ortamı ve eğitilmiş tüketicilerin varlığı ile tüketicileri koruyacaklarına inanmaktadırlar.

- Tüketici Örgütleri açısından; tüketicilerin aldatıcı ticari uygulamalar ve pazarın sömürücü etkileri konusunda bilgi edinmelerini sağlayan bir eğitimidir.
- Eğitimciler açısından; çocukluktan yetişkinliğe kadar devam eden süreçte tüketicilerin bilgi ve tecrübelerinin gelişmesine yardım eden pazar ortamında üstlendikleri etkili rolü benimsetmeye çalışan bir eğitimidir (Altıok ve Babaoğul, 2010).

Birey hayatının her döneminde tüketim davranışını sergilemektedir. Bu davranış her döneme göre farklılık göstermektedir ve gelişmektedir. Tüketim sürecinde aldıkları kararlar da bireyi ve içinde yaşadığı toplumu etkilemektedir. Bu açıdan bireyin tüketim davranışı içerisinde aldığı kararların sorumluluğunun bilincinde olmalıdır. Bu noktada bireyin bu bilince ulaşmasında tüketici eğitiminin rolü büyüktür. Tüketici eğitimi bireyin rasyonel ve etkili bir şekilde hareket ederek kaynaklarını doğru kullanmasına, teknolojiye uyum sağlamasına ve bilinçli tüketiciler yetiştirilmesine yardımcı olur (Hayta, 2009).Tüketici eğitiminin verilmesi; tüketicilerin gelirlerini en iyi şekilde kullanmalarına yardımcı olmak, piyasa ve piyasadaki mal ve hizmetler hakkında bilgisini artırarak akılcı kararlar verebilme kapasitesini geliştirmek, ekonomiyi ve gelişen ekonomik şartları anlamasına imkan tanımak, aile ve ülke kaynaklarının daha iyi kullanılmasını sağlamak, talebi düzenleyerek enflasyonu önlemek, devletin tüketiciyi koruma amacına dönük harcamalarının düşmesini sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır (Altıok ve Babaoğul, 2008).Tüketici eğitiminin tanımını ve kapsamını incelendiğinde, tüketici eğitiminin bireyin korunmasındaki ve sorunlarının giderilmesindeki etkisini görülmektedir. Tüketicinin korunmasıyla ilgili yasal düzenlemelerin yapılmasının yanında, bireyin tüketici eğitimiyle, tüketim davranışı sürecinde, aktif konumda olması sağlanmakta böylece tüketici konumunda olan birey mümkün olduğunca korunmaktadır. Aksi takdirde sadece yasal düzenlemeler bireyi tüketim sürecinde korumaya yetmeyecektir.

Tüketicinin korunması aşamasında yasal düzenlemeler ile tüketicinin eğitilmesinin

yanında tüketicinin bilgilendirilmesi de önemli bir etkidir. Tüketici eğitimiyle, tüketicinin bilgilendirilmesi birbirinden farklı kavramlardır. Tüketicinin bilgilendirilmesi; tüketiciye pazardaki mal ve hizmetler ile ilgili satın alma ve kullanmada yardımcı olacak bilgilerin ve ipuçlarının resim, yazı, şekil (fiyat etiketleme, kalite ve standardizasyon işaretleri gibi) yol gösterici, aydınlatıcı rehberlerin bağımsız tüketici örgütleri tarafından sunulması çabalarını ifade etmektedir (Demirci, 2008). Tüketicinin bilgilendirilmesi kısa bir sürede gerçekleşen, bireyleri bilgilendirmeye yönelik tüketici örgütleri tarafından gerçekleştirilen bir süreçken, tüketici eğitimi uzun bir dönemi kapsamaktadır. Tüketici eğitiminde uzun vadeli hedefler söz konusudur ve tüketici eğitimi yasalar çerçevesinde eğitim kurumlarınca yürütülmesi öngörülmüştür.

1.5.3.2.1. Tüketici Eğitimin Amacı

Tüketici eğitiminin amacı sürdürülebilir bir tüketim bilincinin benimsetilmesi olmalıdır. Tüketici eğitimiyle birey, mevcut ekonomik ve kişisel kaynaklarının arzu ve ihtiyaçlarını tatmin edecek biçimde değerlendirmeye yeterli hale getirebilecek düşünce, anlayış ve bilgilendirme sürecinden geçmektedir. Tüketici eğitiminin temel amaçları şunlardır:

- Tüketicinin kendi değer sistemini anlamasını
- Karar verme yeteneklerini geliştirmesini
- Pazarda bilgi ve alternatifleri değerlendirmesini
- Satın alma işleminden tatmin olmasını
- Hak ve sorumluluklarının bilincine varmasını sağlamaktır (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001: 7).

Tüketici eğitiminin amacı, öğrencileri, hak ve sorumluluklarını bilecek, bilgilerini kullanarak karar verebilecek şekilde donanımlı hale getirmek olmalıdır. Bu eğitimin sonucunda satın alırken, tüketim yaparken ve mali kararlar verirken mantıklı davranacak, bilgiye ulaşmış ve bu konuda okur yazar bireylerin yetişmesi amaçlanmalıdır (Makela ve Peters, 2004).

1.5.4.Bilinçli Tüketici

Bir ürün veya hizmeti satın alma öncesi araştırma sürecinde, satın alma sırasında ve satın alma sonrasında rasyonel davranışlar gösteren, alışveriş için gerekli bilgileri edinen, kendisine ulaşan mesajları en uygun biçimde değerlendirerek kendisi için en uygun kararları verebilen birey de akılcı tüketici olarak tanımlanmaktadır. (Mert, 2004. Akt.: Özbölük, 2010).Başka bir tanımda bilinçli tüketici, bir ürün ya da hizmeti satın alırken gerçek gereksinimlerini göz önünde tutar ve satın aldığı ürün ya da hizmetten azami derecede yarar sağlamayı amaçlar. Alışverişin nesnesi değil öznesi olduğunun farkında olan, bilinçli tüketici, bütçesi doğrultusunda planlı alışveriş yapar ürünler arasından kaliteli, sağlıklı, güvenli ve çevreci olanını seçer, ayıplı mal ve hizmete karşı tepkisini gösterir (Hekimci, 2003: 72).Bu tanımlarda özellikleri belirtilen bilinçli tüketici profili MEB'nın 2005'te yayınladığı sosyal bilgiler öğretim programında geçen ve öğrencilerden tüketicilikle ilgili beklenen özelliklerle paralellik göstermektedir. Sosyal Bilgiler programında geçen öğrenme alanlarından birisi olan *Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanında, öğrencilerin istek ve ihtiyaçlarını ayırt edebilmelerini, istekler ile kaynakların arasında ilişkinin kurulabilmesini ve böylece bilinçli tüketici olmanın temelini oluşturmalarını, ülke ekonomisinin kaynaklarıyla ilgili bilgi sahibi olmalarını, yaşadığı çevrenin ekonomik yaşantısıyla ilgili bilgi sahibi olmasını ve ekonomi ile ilgili temel kavramları öğrenmesi beklenmektedir (MEB, 2005).

Bilinçli bir tüketiciyi sadece tüketim anı ilgilendirmemektedir. Bilinçli bir tüketici, tüketim eyleminin öncesini ve sonrasını da değerlendirmeye tabi tutmalıdır. Bununla ilgili Sanayi Bakanlığının 2010 yılında yayınladığı, *Bilinçli Tüketici – Tüketici Bilinci* kitapçığı, tüketicilerin alışveriş öncesinde, alışveriş sırasında ve sonrasında dikkat etmeleri gereken hususlara dikkat çekmektedir.

Bilinçli Alışverişte İzlenmesi Gereken Yollar

Alışverişin Planlanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

Sanayi ve Ticaret Bakanlığının yayınladığı kitapçıkta alışverişin planlanmasında izlenmesi gereken adımlar belirtilmiştir (Bilinçli Tüketici, 2010: 14- 15):

- Tüketicinin sınırlı kaynaklarla sonsuz ihtiyaçlar arasında bir denge kurabilmesi için ihtiyaçlar arasından bir seçim yapma zorunluluğu vardır. Bu yüzden alışverişin planlanmasında en önemli adım istek ve ihtiyaçların seçimidir.
- Mal veya hizmet satın alınmadan önce ihtiyaçlar sıraya konulmalı ve en çok ihtiyaç duyulan mal veya hizmet belirlenmelidir. Ayrıca, ihtiyaçların karşılanması amacıyla kullanılacak gelir ve diğer kaynakların da belirlenmesi ve planlanması gerekir. İstek ve ihtiyaçlarının seçiminde tüketici, sınırlı kaynaklara karşı aile bütçesi arasında denge kurarak karar vermelidir.
- Alışverişin planlanması aşamasında tüketicinin bir ön bilgiye ihtiyacı vardır. Mal veya hizmeti satın almadan önce piyasa araştırması yapılmalıdır.
- Satın alacağı ürünlerin kalitesine, fiyatına ve ne zaman alınırsa uygun ve ekonomik olacağına karar vermelidir. Satış bedelinin hangi koşullarda ödenmesinin daha uygun olacağını belirleyip peşin ödeme veya taksitli ödeme seçeneklerinden birine karar vermelidir.
- Tüketici bu aşamada sadece reklamlardan edindiği bilgilerle yetinmemeli, eş dost ve tanıdıklarının da önerilerine kulak verilmelidir. Böylece satın alınacak malın kullanım yerine göre hangi kalitenin daha uygun olduğu, piyasadaki çeşitler, kullanım ve bakım özellikleri hakkında alışverişten önce bilgi edinebilir.
- Alışveriş için en uygun zaman belirlenmelidir. Böylece rahat bir ortamda bilgi edinme ve daha iyi koşullarda satıcı ile tatmin edici bir anlaşma yapma olasılığı artabilir. Alışveriş gününün ayın başı yerine ayın sonuna, hafta sonu yerine hafta ortasına ya da talebin az olduğu zamanlara kaydırılması fiyat açısından avantaj sağlayacaktır.
- Günlük alışverişlerde, planlama aşamasında mutlaka hangi ihtiyaçların ne miktarda satın alınacağını gösteren bir alışveriş listesi hazırlanmalıdır. Böylece plansız satın alma önlenerek gereksiz harcama yapılmaz ve zamandan da tasarruf sağlanır.

Alışveriş Sırasında Dikkat Edilecek Hususlar

Alışverişin yapılması sırasında yapılması gerekenler ise şöyle belirtilmiştir (Bilinçli Tüketici, 2010: 16-20):

- Tüketici, plan dışı harcama yapmamak için alışverişe aç, yorgun, hasta ya da üzgünken çıkmamalıdır. Alışveriş sırasında uyanık ve bilinçli hareket edilmelidir. Satıcının ve birlikte alışverişe çıkılan kişilerin sözleri temkinle karşılanmalıdır. Tüketici alışveriş yaparken, satıcının söylediklerinden ziyade kendi araştırması sonucu edindiği bilgiye itibar etmelidir.
- Satın alınacak ürünlerin markası, kalitesi, kullanım özelliklerinin yanı sıra maldan beklenen fayda ve hizmet de ön planda tutulmalıdır.
- Satın alınacak malın kullanım ve bakım özellikleri mutlaka öğrenilmelidir.
- Oyuncaklarda; çamaşır makinesi, buzdolabı gibi elektrikli ev aletlerinde; cep telefonu, bilgisayar gibi elektronik aletlerde; ocak, fırın gibi gaz ile çalışan aletlerde; düdüklü tencere gibi patlayabilir basınçlı kaplarda CE işareti aranmalıdır. CE işareti, ürünün amacına uygun olarak kullanılması halinde, insan sağlığı, çevre ve tüketicinin korunması açısından asgari güvenlik koşullarına uygun olduğunu gösterir.
- Tüketici, malın etiketinde ve fiyat listesinde yazan fiyatın dışında, nakliye ya da servis hizmeti adı altında ek ödemeler yapıp yapmayacağını sormalıdır. Fiyatı uygun olan mallar arasından; Türkçe tanıtma ve kullanma kılavuzu, garanti belgesi, TSE belgesi, ISO belgesi vb. belgeleri olanları tercih etmelidir.
- Satın alınan malların etiket veya listelerindeki fiyatları ile kasadaki fiyatı karşılaştırılmalıdır. Fiyatlarda farklılık olması durumunda tüketici lehine olan fiyatın geçerli olduğu unutulmamalıdır.
- Satıcının ölçü ve tartı aletlerini doğru şekilde kullanıp kullanmadığına dikkat edilmeli, mümkünse bu aletlerin ölçü ve ayarlarının yapılıp yapılmadığını kontrol edilmelidir.
- Satın alınacak mal ve hizmetin üretim, satış, tüketim veya kullanma safhalarında çevre dostu olmasına özen gösterilmelidir.
- Tüketici, kayıt dışılık ve vergi kaçışını önlemek ya da ayıplı çıkan bir mal veya hizmete karşı seçimlik haklarını kullanırken problem yaşamamak için, satın alınan mal ve hizmetlerin mutlaka satış fişi veya faturasını almalıdır. Ayrıca, alışveriş sırasında alınan fiş, fatura taksit ödeme belgesi vb. belgeler de saklanmalıdır.

- İndirimli satış yapılan yerlerde etiket ve listelerde malın indirimli satış fiyatının indirimden önceki satış fiyatı ile birlikte gösterilmesi gerektiği unutulmamalıdır.
- Satın alınan mallar mümkün olduğunca mağazada kontrol edilmeli, bir ayıp veya hata görüldüğünde hemen satıcıya bildirilmelidir.
- Tüketici, kredi kartı ile alışveriş yaparken daha dikkatli davranmalı, ayın başında harcama tutarının hepsinin birden ödenip ödenmeyeceği ile geri ödeme planını dikkate alınarak harcama yapmalıdır.
- Gıda satan yerlerin temizlik kurallarına uygun olup olmadığına dikkat edilmelidir. Gıdalar, ilaçlar ve bozulabilen mallar satın alınırken üretim ve son kullanma tarihlerine, raf ömürlerine, kullanım şekillerine ve saklama koşullarına bakılmalıdır.
- Alışverişte ambalajlı ürünler tercih edilmeli, ambalajların sağlıklı ve geri dönüşümlü olmasına da dikkat edilmelidir.
- Mal ve hizmet alımı ile ilgili satış sözleşmeleri mutlaka okunmalı ve okunduktan sonra imzalanmalıdır. Sözleşmelerin okunabilir, açık ve anlaşılır olması ve tüketici aleyhine dengesizliğe neden olacak haksız şartlar içeren hükümler taşımaması gerekir. Ayrıca sözleşmede bulunan hukuki terimlerin anlamları öğrenilmeden sözleşme imzalanmamalıdır.
- Kapıya gelen satıcıya karşı temkinli davranılmalı ve malı satın almadan önce fiyat ve kalitesine ilişkin araştırılma yapılmalıdır.
- Kapıdan alışveriş yapıldığında satıcıdan kapıdan satış yetki belgesi mutlaka istenmelidir. Kapıdan satışlarda sözleşme yapılmalı, sözleşme tarihini tüketici kendisi yazıp imzalamalıdır. Cayma hakkı ve bu hakkın nasıl kullanılacağı öğrenmelidir. Cayma süresi içerisinde satıcıya ödeme yapılmamalı ve senet imzalanmamalıdır.
- Taksitli satışlarda sözleşme yapılmalı, taksit şartları, vadeleri incelenmelidir. Bütün taksitler için tek bir senet imzalanmamalı, senetler her bir taksit için ayrı ayrı olacak şekilde ve tüketici adına düzenlenmelidir. Kesinlikle sonradan doldurulabilecek boş senet verilmemeli ve her taksit ödendiğinde senedi alınmalıdır. Vadesinden önce yapılan ve bir taksitten az olmayan ödemelerde satıcıdan faiz indirimi talep edilmelidir.

- Kampanyalı satışlarda sözleşme yapmadan önce kampanya düzenleyen firmaların reklam ve ilanlarını incelenmelidir. Sözleşmede kampanya şartları, ön ödeme, teslim süresi, kampanya bitiş tarihi ve malın teslim tarihi ve şeklinin belirtilmesi gerektiği unutulmamalıdır.
- Mesafeli satış olarak adlandırılan yazılı, görsel, telefon ve elektronik ortamda ve diğer iletişim araçları kullanılarak ve tüketicilerle karşı karşıya gelinmeksizin yapılan satışlarda, ön bilgilendirme ve sözleşme yapılması zorunludur. Tüketici, mesafeli satışlarda malın teslimi, hizmet sunumunda ise sözleşmenin imzalandığı tarihten itibaren cayma hakkı olduğunu unutmamalı ve bu hakkın nasıl kullanılacağını öğrenmelidir.

Alışveriş Sonrasında Dikkat Edilecek Hususlar

Alışveriş sonrasında yapılması gerekenler ise şunlardır (Bilinçli Tüketici, 2010: 21):

- Alınacak malların etiketleri, ambalajlar üzerinde yer alan bilgileri, tanıma ve kullanma kılavuzları mutlaka okunmalı, kullanım talimatları aynen uygulanmalıdır. Ayrıca daha sonraki alışverişlerden sağlanacak faydayı artırmak için, alışverişin değerlendirilmesi aşamasında birtakım sorular sorularak gerçekçi bir değerlendirme yapılmalıdır.
- Yapılan alışverişini değerlendirmek için, alışverişin beklenen amaca hizmet etmesi, satın alınan mal veya hizmete gerçekten ihtiyaç olması, ihtiyaca en uygun kalitenin seçilmesi ve bu ihtiyaç ve isteklerin yeterli ölçüde tatmin edilmesi; satın alınan malın kullanım ve bakımının istenen şekilde gerçekleşmesi, kişisel imkânlar ve piyasa imkânları doğrultusunda alışveriş için en uygun zamanın seçilmiş olması gibi hususlara dikkat edilmelidir.

1.5.5. Tüketici Olarak Çocuk

Her bireyin en önemli ortak özelliklerinden birisi tüketici olmaktır (Ferman, 1993). Bu bağlamda çocuklar da tüketici olarak önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzün değişen koşulları çerçevesinde çocuklar da tüketim noktasında önemli bir konuma gelmiştir. Bunu son dönemde kurulan çocuklara yönelik televizyon kanallarından ve yine onlara yönelik tüketim sektörünün gelişiminden rahatlıkla anlayabilmekteyiz.

Son yıllarda çocuk tüketicilere yönelik pazarlama faaliyetlerinde artış gözlemlenmektedir. Bunun üç nedeni olduğu ileri sürülmektedir. Birincisi, günümüzde çocukların harçlık miktarı ve harcama özgürlüklerinin artmış olması, ikincisi, çocuklar geleceğin pazarını oluşturması, zira çocuklar erken yaşlarda marka ile tanıştırlarsa gelecekte onlarda marka sadakati oluşturmak daha kolay olacaktır. Sonuncusu ise, günümüzde çocuklar ailenin satın alma kararlarında büyük rol oynamaktadırlar (Ateşoğlu ve Türkkahraman, 2009).

Çocukların satın alma davranışlarına etkisi doğrudan ve dolaysız olmak üzere iki şekilde olabilmektedir. Doğrudan etkide, çocuk talebini dile getirerek aile satın alma sürecine katılabilir. Çocuğun isteyeceği tahmin edilen ürünlerin alımında ise dolaylı etki söz konusudur. Gün geçtikçe daha çok bilinçlenen çocukların aile satın alma kararlarına etkileri yaşı ilerledikçe kendi bağımsız harcamalarını yapmaya doğru gidecektir (McNeal, 2007).

Gelişen şartlar çerçevesinde, çocuklar geleceğin sadık birer müşterisi olarak düşünülürken bugünün aktif birer tüketicisi konumundadırlar. Özellikle küçük çocuklar yaratılan kahramanlara özendirilerek tüketime yönlendirilmektedir. Çocuklar için oluşturulan bu pazar çocukları da tüketime yönlendirerek onları geleceğin tüketicileri olarak yetiştirirken bugün ailelerinin tüketim tercihlerine doğrudan etki etmeleriyle aktif olarak sürece dâhil etmektedir (Ersoy ve Sarıabdullahoğlu, 2008).

Çocukların günümüzde tüketime katılması sadece ebeveynlerin onlar için harcadıkları para ile veya onlar için aldıkları hediyelerle sınırlı değil, çocukların ebeveynlerinden harcama için aldıkları para günümüzde artık önemli bir yer tutmaktadır (Sutherland ve Thompson, 2003). Ersoy, Ersoy ve Demirci tarafında 2007 yılında yapılan bir çalışmada anne babaların % 35.6'sı çocuğu 7 yaşında iken, % 34.1'i 6 yaş ve altında, % 30.3'ü de 8-14 yaşları arasında onlara harçlık vermektedir (Ersoy ve Sarıabdullahoğlu, 2008). Bu sonuçlar çocukların ne kadar erken yaşta para harcayabilecek konuma geldiklerini ortaya koymaktadır.

Çocuklar, altı yaşından başlayarak paranın ve satın aldıkları her şeyin değerinin farkına varmaktadır. Sekiz yaşına vardıklarında satın aldıkları ürünle verdikleri paranın değerinin aynı olup olmadığını anlayabilmekte, on iki yaşına geldiklerinde ise, ürünleri karşılaştırarak alışveriş yapacak duruma gelmektedirler (Lindstorm ve Seybold, 2003. Akt.: Bursalı, 2008)

Bu konuda bir çok araştırması bulunan James McNeal'a göre her 10 çocuktan 7'si çeşitli şekillerde haftalık olarak 6 dolar ile 8 dolar arasında para elde etmektedir. Elde edilen para kaynakları sadece anne-babaları değildir. Bu kaynağın yanında çocukların çalışarak kazandıkları para ve çeşitli yakınlarından aldıkları (baba anne ve dede gibi yakınlar) paraları da bu kefeye koymak gerekir (Sutherland ve Thompson, 2003). Böylece çocuklar da elde ettikleri bu maddi yeterlilikle tüketimde çok büyük bir etkiye sahip olmasa da, önemli bir rol almaktadırlar.

Günümüzde çocukların ailelerinden talepte bulunma şanslarının artmasının önemli sebeplerinden birisi de çalışan anne-babaların mesailerine daha fazla vakit ayırmasıdır. Bu durumdaki anne-babalar çocuklarına yeteri kadar ilgi göstermedikleri düşüncesine sahip olmakta ve böylece kendilerini suçlu hissetmektedirler. Bunun sonucunda çocuklarının isteklerini yerine getirme konusunda daha titiz davranmaktalar. Bunu hisseden çocuk da bu avantajı mümkün olduğunca değerlendirmektedir (Sutherland ve Thompson, 2003). Bunun yanında çocukların günümüzde çocukların daha önceki yıllardaki yaşlılarının davranış modellerinden farklı olarak istek ve ihtiyaçlarını açıkça belirtmeleri ve baskıcı davranmaları satın alma işlemini, tek başlarına gerçekleştirmeseler de ailelerin tüketim davranışlarını yönlendirmelerine sebep olmaktadır (Şener, 2010).

1.6.İlgili Araştırmalar

1.6.1.Drama Yöntemiyle İlgili Araştırmalar

Aylıkçı'nın (2001) çalışmasında Sosyal Bilgiler öğretiminde drama tekniğini kullanmanın kalıcılığın artırılmasına etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Deneme modeline uygunluk gösteren araştırma 1999-2000 öğretim yılı İstanbul ili Kadıköy

İlçesi Bostancı 23 Nisan, Zehra Hanım ve Müfredat Laboratuvar İlköğretim Okulu 4. sınıflarından seçilen 56 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Ön test ve son test sonuçları karşılaştırıldığında, drama tekniği kullanılarak ders işlenen grupta ve düz anlatım yöntemi kullanılarak ders işlenen grupta belli bir öğrenme meydana gelmiştir. Ancak drama tekniği kullanılarak ders işlenen grupta öğrenmenin ve öğrenilenlerin kalıcılığının daha fazla olduğu görülmüştür.

Atar'ın (2003) araştırmasında eğitici dramının, sosyal bilgiler dersi coğrafya konularının öğretiminde hatırd tutma ve başarı düzeyleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Yapılan çalışma 2001-2002 eğitim-öğretim yılında İstanbul ili, Ümraniye ilçesi Çağrıbey İlköğretim Okulu 6/A ve 6/C sınıfındaki 78 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırma için ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi coğrafya ve dünyamız ünitesi seçilmiştir. Araştırma sonucunda drama tekniği kullanılarak ders işlenen grupta öğrenmenin ve öğrenilenlerin akılda kalıcılığının daha fazla olduğu görülmüştür.

Özer'in (2004) yaptığı çalışmada yaratıcı drama yönteminin İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına ve demokratik tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Uygulama sonucunda elde edilen bulgulara göre yaratıcı drama yönteminin demokratik tutumların uzlaşma boyutunda anlamlı etki gösterirken, empatik duyarlılık boyutunda ve akademik başarılarında anlamlı bir etki oluşturmamıştır (Aykaç, 2008).

Taşkıran'ın (2005) araştırmasında drama yönteminin Sosyal Bilgiler dersinin öğrenilmesinde ve öğrencilerin benlik kavramının gelişmesindeki etkisi araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre drama yönteminin öğrencilerin ders başarılarına ve benlik kavramlarının gelişmesine olumlu yönde katkı sağladığı anlaşılmıştır (Aykaç, 2008).

Zayımoğlu'nun (2006) araştırmasında 6. Sınıf Sosyal bilgiler dersinde yer alan "Coğrafya ve Dünyamız" ünitesinin yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin derse dönük başarıları ve tutumlarına etkisi incelenmiştir. Araştırma Van ilinde eğitim gören 50 altıncı sınıf öğrencisiyle yapılmıştır. Deneysel yöntemin

kullanıldığı araştırma sonucunda öğrencilerin tutum puanlarının ve başarı puanlarının deney grubu lehine yüksek olduğu görülmüştür.

Aykaç ve Adıgüzel'in (2011) araştırmasında ilköğretim 4.sınıf Sosyal Bilgiler Dersi, "Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler" öğrenme alanına bağlı "Hep Birlikte" temasının yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesinin, öğrencinin başarısını ne ölçüde etkilediğini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Uygulamadan elde edilen sonuçlara göre drama yöntemi ile dersi işlenen grubunun başarısının daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada nitel veriler de değerlendirilmeye alınmış, öğrencilerden alınan değerlendirme formları incelenmiştir. Öğrencilerin verdikleri cevapların içerik analizi sonuçlarına göre, diğer yöntemlere göre daha iyi öğrendikleri, konuyu daha iyi anladıkları, Sosyal Bilgiler dersini daha çok sevdikleri ve öğrenme sürecinde mutlu oldukları anlaşılmıştır.

Günaydın'ın (2008) araştırmasında 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yer alan "Demokrasi Serüveni" konusunda yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının öğrencilerin dersteki erişilerine ve Sosyal Bilgilere yönelik tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Uygulama sonucunda öğrencilerin derse karşı tutumları ve erişileri drama yöntemiyle ders gören öğrencilerinin lehine artış göstermiştir.

Altıkulaç'ın (2008) araştırmasında 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersi "Kurtuluş Savaşı" ünitesinde yaratıcı drama yönteminin kullanılmasının öğrencilerin öğrenme düzeyine ve derse yönelik tutumlarına etkisi araştırılmıştır. Ön test son test kontrol gruplu deneysel desenin kullanıldığı çalışmada Ankara ili Elmadağ ilçesinin iki farklı okulundan toplam 96 öğrenciyle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre drama yöntemi öğrencilerin öğrenme düzeyine ve derse karşı tutumlarına olumlu yönde katkı sağlamıştır.

Debre'nin (2008) araştırmasında 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde coğrafya konularının anlatımında dramatizasyonun kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve kalıcılığına etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma İstanbul ili Fatih ilçesinde eğitim gören 38 öğrenciyle yapılmıştır. Deneysel yöntemin kullanıldığı çalışmada elde

edilen bulgulara göre dramatizasyonun öğrencilerin akademik başarılarına ve bilgilerin kalıcılığına olumlu yönde katkıda bulunduğu anlaşılmıştır.

Esen'in (2008) araştırmasında 9. sınıf Coğrafya dersi Fiziki Coğrafya konularının drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına ve bilgilerinin kalıcılığına etkisinin araştırılması amaçlanmıştır. Bu araştırma Ankara ili, Altındağ ilçesinde eğitim gören 54 dokuzuncu sınıf öğrencisiyle gerçekleştirilmiştir. Deneysel desenin kullanıldığı araştırmada uygulama sonucu elde edilen bulgular sonucunda drama yönteminin öğrencilerin akademik başarılarına ve bilgilerinin kalıcılığına olumlu katkı sağladığı anlaşılmıştır.

Göncüoğlu'nun (2010) araştırmasında 6. Sınıf Sosyal bilgiler dersi demokrasi konularının işbirlikli öğrenme ve drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin başarısına etkisi araştırılmıştır. Araştırma Niğde ilinde öğrenim gören 46 altıncı sınıf öğrencisiyle yapılmıştır. Deneysel desenin uygulandığı çalışmada işbirlikli öğrenme ve drama yöntemi uygulanan deney grubu uygulama sonucu elde edilen bulgulara göre daha başarılı bulunmuştur.

Drama yöntemiyle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, bu yöntemin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik akademik başarılarına ve bilgilerinin kalıcılığına ya da hatırd tutma düzeyine olumlu katkı sağladığını görülmektedir. Bu bulguların yanında drama yönteminin, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutumlarına ve benlik kavramlarına olumlu katkı sağladığı sonucuna varılmıştır. Buna karşın, Özer'in (2004) araştırmasında demokratik tutuma yönelik olumlu katkı sağlanmışken, öğrencilerin akademik başarılarına ve empatik duyarlılık davranışlarına yeteri kadar katkı sağlamadığı sonucuna varılmıştır. Bu konuyla ilgili yapılan araştırmaların bulguları ışığında drama yönteminin araştırma sürecinde yöntem olarak kullanılması önemli görülmüştür.

1.6.1.Bilinçli Tüketicilikle İlgili Araştırmalar

Sağlam'ın (2010b) "İlköğretim Öğrencilerinin Bilinçli Tüketici Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasında, ilköğretim öğrencilerinin bilinçli

tüketici düzeyini ölçmek amaçlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak üç alt boyuttan oluşan 19 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutları “tüketici sorumluluğu bilinci”, “kalite bilinci” ve “bütçe-fiyat bilinci” dir. Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya ilinin Serdivan ve Adapazarı ilçelerinde, 2’si devlet; 4’ü özel olmak üzere toplam 6 ilköğretim okulunda öğrenim gören 223’ü kız, 250’si erkek olmak üzere toplam 473 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubu olasılıksız örnekleme biçimlerinde tesadüfi yöntemle seçilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; ilköğretim 4. sınıf öğrencilerinin bilinçli tüketici düzeyi cinsiyetine, okul türüne, ailelerinin gelir düzeyine ve baba eğitim durumuna göre değişmezken, öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre ölçeğin iki alt boyutunda, tüketici sorumluluğu bilinci ve kalite bilinci, ve toplam puanda farklılık gösterirken, bütçe fiyat bilinci alt boyutunda farklılık göstermemiştir.

Ersoy, Aybala ve Ersoy’un (2007) “Çocukların tüketim davranışlarına anne-babaların etkisi” adlı çalışmalarında, anne babaların çocukların tüketim davranışlarına etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara il merkezinde yaşayan, en az 6 yaşında çocuğu olan, tesadüfi örnekleme yöntemiyle yansız olarak atanan, çalışmaya gönüllü olarak katılan 294 anne-baba oluşturmaktadır. Çalışmanın verileri anket tekniğiyle elde edilmiştir. Araştırmada çalışan annelerin, çocukların ihtiyaçlarını karşılarken onların fikrini alma, yanlış tüketim davranışlarında onları uyarma ve çocukların harçlıklarını nasıl değerlendirdiklerini kontrol etme konularında daha duyarlı davrandıkları tespit edilmiştir. Anne-babaların gelirleri yükseldikçe çocuklarıyla birlikte alışveriş listesi yapma, çocuklarına alışveriş listesi yaptırma ve bu listenin dışına çıkmamaya özendirme konularında daha az istekli oldukları saptanmıştır. Çocuklarını ilköğretimden önce anaokuluna ya da kreşe gönderen anne-babalar, göndermeyenlere göre reklamların neden her zaman doğru bilgiler vermediğini daha fazla açıkladığı; çocuklarının ihtiyaçlarını satın alırken onların fikirlerini daha fazla aldığı ve harçlıklarını nasıl değerlendirdiklerini daha çok kontrol ettikleri görülmüştür.

Makela ve Peters’in (2004) ergenlik çağındaki gençlerle yaptığı çalışmada öğrencilerin tüketici hakları ve sorumluluklar ile ilgili farkındalıkları ve tüketici eğitimi ile tüketici davranışlarına yönelik algıları saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı

olarak anket formu kullanılmıştır. Veriler 3107 öğrenciden elde edilmiştir. Cinsiyet, sınıf seviyesi ve okulun bulunduğu bölge, bağımsız değişken olarak belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğrencilerin dörtte üçü tüketici haklarını ve sorumluluklarını doğru tanımlamıştır. Tüketici haklarını ve sorumluluklarını, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre, V. sınıf öğrencileri (12 yaşında), IV. sınıf öğrencilerine (11 yaşında) göre, merkezi yerleşim yerlerinde oturmayan öğrenciler, merkezi yerlerde oturan öğrencilere göre daha doğru yanıtlamışlardır. Öğrenciler, tüketici konularında yeterli derecede bilgilendirildiklerini düşünmektedirler. Bu konuda yine kız öğrencilerin bilgilendirilmeye daha açık olduğu görülmüştür. Tüketici eğitimi konusunda konular tüketici hakları ve sorumlulukları, satın alma kararları, reklam vb. olarak tanımlanmıştır. Bilgi ulaştırma metotları olarak eğitim ortamları, çalışma grupları, radyo ve televizyon programları ve tüketici gençlik kulüpleri olarak belirlenmiştir. Bu bulgular ışığında uygulanan tüketici eğitim programlarının etkili oldukları sonucuna varılmıştır. Çünkü gençlerin tüketici hak ve sorumlulukları ve tüketici konularıyla ilgili farkındalıklarının yüksek olduğu görülmüştür.

Pınarcı' nın (2007) “İlköğretim Öğrencilerine Farklı Yöntemlerle Verilen Tüketici Eğitiminin Etkisinin Belirlenmesi” adlı çalışmasında, 6. Sınıfta okuyan öğrencilere farklı yöntemlerle verilen tüketici eğitiminin öğrencilerin doğru tüketim bilgi ve alışkanlıklarına etkisinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma, Ankara ili, Altındağ ilçesinde bulunan bir devlet okulunda eğitim gören iki farklı 6. sınıf şubesinde bulunan 65 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, araştırmacının geliştirdiği *kişisel bilgiler, tüketici davranışları ve bilgi sorularından* oluşan, 41 soru içeren, 3 bölümlük bir veri toplama aracı kullanılmıştır. Araştırmada ön test son test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Uygulama aşamasında ön test, son test ve kalıcılık testi uygulanmıştır. Araştırmada deney grubuna çoklu zeka etkinlikleriyle ders anlatılırken, kontrol grubuna anlatım yöntemiyle ders anlatılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre çoklu zeka etkinlikleriyle ders anlatılan deney grubunun uygulama sonrası, kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu, kalıcılık testinde yine deney grubunun kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu, tutum puanları incelendiğinde yine deney grubunun kontrol grubuna göre, derse karşı, daha olumlu tutum sergiledikleri görülmüştür.

Akyüz'ün (2009) "İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Tüketim Davranışı ve Tüketici Bilinç Düzeyi" adlı çalışmasında ilköğretim öğrencilerinin tüketici bilinç düzeyi belirlenmeye çalışılmış ve nasıl satın alma davranışları sergiledikleri araştırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu yüksek ve düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğu varsayılan bir özel, bir de devlet okulunun 6., 7. ve 8. sınıflarında eğitim gören 500 öğrenci oluşturmuştur. Keşifsel araştırma modeli kullanılan çalışmada, araştırmacı tarafından geliştirilen geçerlik ve güvenilirlik testleri yapılmış anket, veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin tüketici bilinci ve satın alma davranışlarında farklılık göstermedikleri anlaşılmıştır. Bunun yanında düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olduğu varsayılan devlet okulunda eğitim gören öğrencilerin, cinsiyet değişkenine göre bilinçli tüketici düzeylerinin, kız öğrenciler lehine anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.

Ersoy ve Nazik'in (2006) "Ergenlerde Tüketici Bilinç Düzeyi Üzerine Bir İnceleme" adlı çalışmasında, öğrencilerin bilgi ve tutum puanlarına göre tüketici eğitimi bilinç düzeylerinin çeşitli değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada bu değişkenler, cinsiyet, ailelerin aylık gelirleri, öğrencilerin haftalık aldıkları harçlıklar ve ailelerin eğitim düzeyi şeklinde belirlenmiştir. Yapılan çalışmada veriler "Tüketici Eğitim Bilgi Testi" ve "Tüketici Eğitimi Tutum Ölçeği" ile toplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinin farklı sosyo-ekonomik bölgelerinde eğitim gören, 6., 7. ve 8. sınıflarda okuyan 12-14 yaşlarındaki 316 öğrenci oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok tüketici bilincine sahiptir. Ailesinin aylık geliri yüksek olan öğrenciler, aylık geliri düşük olan öğrencilere göre daha fazla tüketici bilgisine sahiptir. Ayrıca eğitim ailelerin eğitim düzeyleri arttıkça tüketici bilinçlerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sert'in (2002) "İlköğretim Öğrencilerinin Tüketici Davranışları" adlı çalışmasında Ankara ilinin farklı sosyo-ekonomik bölgelerindeki ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin tüketici davranışları saptanmaya çalışılmıştır. Betimsel araştırma yöntemiyle yürütülen çalışmada örneklem olarak 600 öğrenci belirlenmiş ve anket

uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre okullarda tüketici eğitimine yönelik bir dersin olmadığı, tüketici eğitimiyle ilgili konuların farklı derslerin bazı ünitelerinde dağınık bir şekilde verildiği, eğitsel kol faaliyetlerinin öğrencilerin dikkatini çekecek düzeyde olmadığı ve gereken önemin verilmediği sonucunda ulaşılmıştır (Pınarcı, 2007).

Ersoy, Ersoy ve Demirci'nin (2007) "Çocuklarda Para İdaresi" adlı çalışmalarında elde edilen sonuçlara göre anne-babaların çoğunluğunun çocuklarına düzenli olarak harçlık verdikleri ve çocuklarına daha çok günlük ve haftalık olarak harçlık verdikleri görülmüştür. Anne babaların % 35.6'sı çocuğu 7 yaşında iken, % 34.1'i 6 yaş ve altında, % 30.3'ü de 8-14 yaşları arasında çocuğuna tasarrufun gerekliliği hakkında bilgi vermeye başlamıştır. İstatistiksel sonuçlardan elde edilen bulgulara göre anne-baba çocuğuna hangi yaşta harçlık vermeye başlamışsa o yaşta ağırlıklı olarak tasarrufun gerekliliği hakkında bilgi vermektedir. Anne babalar çocuklarına harçlık vermeye başladıkları yaşlarda tasarruf eğitimi de vermektedirler (Ersoy ve Sariabdulloğlu, 2008).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde ilköğretim öğrencilerinin bilinç düzeyleriyle ilgili çelişkili bulguların elde edildiği görülmüştür. Sağlam'ın (2010b) yaptığı araştırmanın bulgularına göre cinsiyet tüketicilik bilinci açısından anlamlı bir değişken olarak görülmezken, Ersoy ve Nazik (2006), Makela ve Peters (2004) ve Akyüz'ün (2009) araştırmasında kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla bilinçli tüketicilik davranışları sergiledikleri sonucuna varılmıştır. Bunun yanında Akyüz (2009) ve Sağlam'ın (2010b) araştırmalarında sosyo ekonomik düzey anlamlı bir değişken olarak gözükmezken Ersoy ve Nazik'in (2006) araştırmasında ailesinin geliri yüksek olan öğrencilerin daha fazla tüketici bilgisine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında Ersoy, Aybala ve Ersoy'un (2007) çalışmasında geliri yüksek olan ailelerin çocuklarına tüketicilik bilgisi verme konusunda isteksiz davrandıkları sonucuna varılmıştır. Tüketici eğitiminin verilmesinde kullanılan yöntemin etkisiyle ilgili olarak Pınarcı'nın (2007) yaptığı çalışmada çoklu zeka etkinlikleriyle işlenen dersin öğrencilerin tüketicilik bilgilerine ve ders yönelik tutumlarına olumlu katkı sağladığı

sonucuna varılmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen çelişkili bulgular bilinçli tüketicilikle ilgili yapılacak çalışmaları önemli kılmaktadır.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, denekleri, veri toplama araçları, verilerin toplanması için oluşturulan ölçme araçlarının hazırlanması, ön uygulama aşamaları ile ilgili bilgi verilmiştir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada deneysel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Deneysel araştırma yöntemlerinde temel amaç değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisini test etmektir (Büyüköztürk ve diğ., 2010). Deneysel modeller, neden sonuç ilişkilerinin belirlemek amacıyla, doğrudan araştırmacının kontrolü altında, gözlenmek istenen verilerin üretildiği araştırma modelleridir (Karasar, 2009: 87).

Araştırma 2010-2011 eğitim-öğretim yılında; Sakarya ili, Adapazarı ilçesi Necdet İslar İlköğretim Okulu'nda yapılmıştır. Araştırmada, drama yönteminin öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi başarılarına ve bilinçli tüketicilik düzeylerine etkisi deneysel model kullanılarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada deneysel desenlerden en sık kullanılan ön test-son test kontrol gruplu gerçek deneysel desen kullanılmıştır. Bilimsel değeri en yüksek deneysel desenler, gerçek deneysel desenlerle yapılanlardır. Gerçek deneysel desenlerin ortak özellikleri birden çok grup kullanılması ve grupların yansız atama ile oluşturulmasıdır. Böylece her araştırmada bir deney bir de kontrol grubu bulunur ve bu gruplar öteki kontrol değişkenleri açısından eşitlenmiş sayılır (Karasar, 2009). Bu desende yapılması gereken unsurlar şunlardır (Büyüköztürk ve diğ., 2010):

1. Desen bir denekler havuzunu gerektirir. Denekler atanırken yansız atanır ve iki grup oluşturulur. Deney grubuna bağımsız değişken uygulanırken kontrol grubuna bağımlı değişken uygulanır. Yani deney grubunda şartlar değiştirilirken kontrol grubunun pozisyonunda bir değişiklik yapılmaz.
2. Deney ve kontrol grubundaki deneklerin bir araştırma sürecinde olduklarını bilmelerinde bir sakınca olmasa da deneklerin hangi gruba dahil olduklarını bilmemeleri gerekir.

3. Deneyin başlangıcında bağımlı değişkenin bir ön test ölçümü deney ve kontrol grubunda bulunana deneklerden elde edilmelidir.
4. Bağımsız değişkenin uygulandığı grup yalnızca deney grubu olmalıdır.
5. Deneyin sonunda bir son test ölçümü deney ve kontrol grubunda bulunan deneklerden elde edilmelidir.
6. Bağımlı değişken üzerinde bir farklılık olup olmadığına bakmak için deney ve kontrol grupların karşılaştırılmalıdır.

Araştırmada, araştırma deseninin özellikleri göz önünde bulundurularak Necdet Islar İlköğretim Okulu'nun 4-A ve 4-B sınıflarından yansız atama ile 4-B deney grubu, 4-A kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bağımsız değişkeni deney grubuna uygulanan drama ve kontrol grubuna uygulanan geleneksel yöntemdir. Araştırmada öğrencilerin “Üretimden Tüketime” ünitesi ile ilgili ön bilgilerini ölçmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi ön test olarak uygulanmıştır. Öğrencilerin uygulama sonrası başarılarını ölçmek için her iki gruba başarı testi son test olarak uygulanmıştır. Uygulama sonrasında öğrencilerin bilinçli tüketicilik düzeylerinin tespit edilmesi amacıyla “*Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği*” uygulanmıştır. Uygulamanın yapılmasından 5 hafta sonra öğrenmede kalıcılığın ölçülmesi amacıyla başarı testi tekrar uygulanmıştır.

Tablo 2. Araştırmanın Deseni

	Grup	Ön test	İşlem	Son test	Kalıcılık
R	4-B(Deney)	Ö ₁	Drama Yöntemi	S ₁	K ₁
R	4-A(Kontrol)	Ö ₂	Geleneksel Yöntem	S ₂	K ₂

Tablo 2’de R deneklerin gruplara yansız olarak atandığını belirtmektedir. Araştırmada deney ve kontrol grubu olmak üzere iki grup yer almaktadır. Deney grubu olan 4-B sınıfında drama yöntemi, kontrol grubu olan 4-A sınıfında ise geleneksel yöntemler kullanılmıştır. Uygulanan yöntemin etkisinin tespit edilebilmesi amacıyla uygulama sonrasında son test yapılmıştır. Ayrıca uygulamadan 5 hafta sonra öğrenilenlerin kalıcılığını tespit etmek için kalıcılık testi yapılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılı, Sakarya ili, Adapazarı ilçesindeki Necdet İslar İlköğretim Okulu'nda öğrenim gören 4-A ve 4-B sınıflarındaki öğrenciler oluşturmuştur. Deney ve kontrol grubunun belirlenmesinde yansız atama yöntemi benimsenmiş ve bu amaçla kura çekilerek 4-B sınıfı deney grubu, 4-A sınıfı kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubu olan 4-B sınıfında 27 öğrenci, kontrol grubu olan 4-A sınıfında 22 öğrenci öğrenim görmektedir. Her iki grupta bulunan tüm öğrenciler uygulama sürecine dahil edilmiş olmakla birlikte başarı durumu birbirine yakın 20'şer öğrencinin verilerinden yararlanılmıştır

Tablo 3. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Uygulamaya Katılımı

Sınıf	Grup	Ön test	Son Test	Kalıcılık	BTDÖ
4-B	Deney	20	20	20	20
4-A	Kontrol	20	20	20	20

Tablo 3'te görüldüğü gibi deney ve kontrol grubunda 20'şer öğrenci yer almaktadır. Öğrencileri denkleştirmek için öğrencilerin başarı testinden aldıkları puanlar dikkate alınmış, birbirine yakın öğrenciler eşleştirilerek çözümleme yapılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada “Üretimden Tüketime” ünitesi başarı testi ve Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği veri toplama aracı olarak kullanılmıştır.

2.3.1. “Üretimden Tüketime” Ünitesi Başarı Testi

Araştırma sırasında ön test, son test ve kalıcılık testi olarak kullanılan “Üretimden Tüketime” başarı testi hazırlanırken öncelikle kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla kazanımlar doğrultusunda belirtke tablosu hazırlanmıştır. “Üretimden Tüketime” ünitesinin, belirlenen yedi kazanımıyla ilgili uzman görüşleri alındıktan ve kaynak taraması yapıldıktan sonra 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler öğretim programı, öğretmen kılavuz kitapları, çeşitli soru kitapları, dergiler ve ders kitapları incelenerek sorular hazırlanmıştır. “Üretimden Tüketime” ünitesinin yedi kazanımı göz önünde

bulundurularak ön uygulama sonrası bazı soruların testten çıkarılabileceği düşünülerek, her kazanım için birden fazla soru hazırlanmıştır. Toplamda 30 sorudan oluşacak şekilde hazırlanan test dört seçenekli ve çoktan seçmelidir.

Tablo 4. Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testinde Yer Alan Soruların Kazanımlara Göre Dağılımı

Sıra	Kazanım	Ders Saati	Soru Sayısı
1.	İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder	2	4
2.	İhtiyaçlardan hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımda bulunur	2	4
3.	Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir	2	5
4.	Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir	1	3
5.	Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır	2	4
6.	Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur	3	5
7.	İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir	3	5
Toplam		15	30

Başarı testi hazırlanırken, ölçme değerlendirme uzmanlarının görüşleri doğrultusunda, Bloom taksonomisi dikkate alınarak, soruların bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına uygun olarak hazırlanmasına dikkat edilmiştir. Son şekli verilen testin öğrencilerin üzerindeki etkisinin, araştırmanın amacına hizmet edip etmeyeceğinin, madde güçlüklerinin ve ayırt ediciliklerinin tespit edilebilmesi için İstanbul ilindeki 3 devlet okulunda öğrenim gören 160 beşinci sınıf öğrencisine uygulanmıştır. Ön uygulamanın 5. sınıfa devam eden öğrencilerle yapılmasının nedeni, ön uygulama yapıldığı sırada 4. sınıf öğrencilerinin bu üniteyi henüz işlememiş olmasıdır. Beşinci sınıfa devam eden öğrenciler bu üniteyle ilgili kazanımlara sahip olduğu düşünülerek ön uygulama bu sınıf seviyesinde gerçekleştirilmiştir.

Uygulama sonrasında testin güvenilirliğinin incelenebilmesi için iç tutarlılık ölçütüne bakılmıştır. İç tutarlılık sık başvurulan bir güvenilirlik ölçütüdür. İç tutarlılığın dayandığı

temel görüş, her ölçme aracının, belli bir amacı gerçekleştirmek üzere, birbirinden deneysel olarak bağımsız ünitelerden (test maddeleri, anket soruları vs.) oluştuğu ve bunların, bütün içinde, bilinen ve birbirine eşit ağırlıklara sahip olduğu varsayımıdır. Bunu sayısal olarak saptayabilmek için üç teknik kullanılmaktadır. Bunlar; madde istatistikleri, bölünmüş test çözümlenmeleri ve eş (paralel) formlu araçlardır (Karasar, 2009). Araştırmada kullanılan teknik madde istatistikleri (madde analizi) tekniğidir.

Maddelerin analiz edilebilmesi için İteman programı kullanılmıştır. Analiz sonuçlarında maddelerin güçlüğüne ve ayırt ediciliğine bakılmıştır. Madde güçlüğü maddelerin doğru cevaplanma oranıdır. Madde güçlüklerinin .50 civarında olması beklenir. Bununla birlikte testlerde görece kolay ve zor olan maddelere yer verilir (Büyüköztürk ve diğ., 2010). Madde ayırt ediciliği ise Croker ve Algina (1986); Tekin'e (1996) göre şu ölçütler dikkate alınarak değerlendirilmiştir;

1. $\geq .40$ ise, madde çok iyi
2. .30 ile .39 arasında ise madde düzeltme yapılmadan ölçekte tutulabilir.
3. .20 ile .29 arasında ise maddenin düzeltilmesi önerilir.
4. $< .20$ ise madde ölçekten çıkarılmalı ya da bütünüyle gözden geçirilmelidir.“Üretimden Tüketime” ünitesi başarı testinin ön uygulaması sonucunda elde edilen madde analizi sonuçları Tablo 5 de verilmiştir.

Tablo 5. Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi Analiz Sonuçları

M. No	p	r_{jx}	M. No	p	r_{jx}	M. No	p	r_{jx}
1	.32	.55	11	.43	.82	21	.39	.66
2*	.40	.18	12	.34	.73	22	.41	.80
3	.46	.75	13*	.29	.80	23	.43	.82
4	.42	.75	14	.43	.80	24	.32	.68
5	.45	.95	15	.43	.91	25	.36	.77
6*	.18	.41	16	.46	.93	26*	.26	.45
7	.52	.86	17	.31	.68	27	.36	.64
8	.32	.66	18	.49	.98	28	.42	.75
9	.40	.89	19	.41	.89	29	.31	.59
10	.41	.91	20	.37	.77	30*	.30	.61

p : Madde zorluğu

r_{jx} : MaddeAyırt Edicilik İndeksi

* : TesttenÇıkarılan Maddeler

Tablo 5 incelendiğinde 2. sorunun madde ayırt ediciliğinin .20'den düşük olduğu görülmektedir. 6., 13., 26. ve 30. soruların da madde güçlüklerinin yüksek olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda belirtilen 5 madde testten çıkarılmış ve uygulamada kullanılacak başarı testi 25 soruya düşürülmüştür. Değerlendirme yapılıp gerekli maddeler çıkarıldığında madde zorluklarının .31 ile .52 arasında değiştiği, madde ayırt ediciliğinin ise .55 ile .98 arasında değiştiği görülmektedir. Uygulama sonrası yapılan analiz sonuçlarına göre elde edilen madde istatistik sonuçları Tablo 6'da görülmektedir.

Tablo 6. Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi Madde İstatistikleri

Soru Sayısı	25	Medyan	8.00
N	160	Alfa	.946
Aritmetik Ortalama	9.931	Ortalama Madde Güçlüğü (P)	.397
Standart Sapma	8.036	Düşük Grubun En Yüksek Puanı	2
En Düşük Puan	0.00	Yüksek Grubun En Düşük Puanı	17
En Yüksek Puan	24.00	Medyan	8.00

Tablo 6 incelendiğinde soru sayısının 25 olduğu, 160 öğrencinin uygulamaya katıldığı, aritmetik ortalamasının 9.931, standart sapmanın 8.036 ve alfa değerinin .946 olduğu görülmektedir. Güvenirlik katsayısının .70 ve daha yüksek olması, test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli gözükmektedir (Büyüköztürk, 2008). Bu sonuçlara göre güvenirlik katsayısı .946 olarak tespit edilen testin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2.3.2. Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği

Bu araştırmada öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeylerini incelemek amacıyla öğrencilerin görüşlerinin alınmasına yönelik olarak hazırlanan veri toplama aracı Sağlam (2010a) tarafından geliştirilmiştir. Geliştirilen ölçek 3 alt boyuttan oluşan, 19 maddelik bir ölçme aracıdır. Ölçekte yer alan ilk boyut toplam 8 maddeden oluşmakta ve faktör yük değerleri .32-.75 arasında değişmektedir. Bu boyut *tüketici sorumluluğu bilinci* olarak adlandırılmıştır. Toplam varyansın %16.4'ünü açıklayan bu boyutun güvenirlik katsayısı .67'dir. Ölçeğin *kalite bilinci* adını taşıyan ikinci boyutu 5 maddeden oluşmakta ve faktör yük değerleri .54-.65 arasında değişmektedir. Toplam varyansın %12.7'sini açıklayan bu boyutun güvenirlik katsayısı .65'tir. Ölçeğin üçüncü boyutu 6 maddeden oluşmakta, *bütçe fiyat bilinci* adını taşımakta, faktör yük değerleri .38-.65 arasında değişmekte ve toplam varyansın %11.3'ünü açıklamaktadır. Bu faktörün güvenirlik katsayısı .58'dir. 19 maddelik ölçeğin tamamı ele alındığında toplam varyansın %40.5'ini açıkladığı ve güvenirlik katsayısının .77 olduğu bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .70 ve daha yüksek olmasından dolayı

güvenilir olduğu (Büyüköztürk, 2008) ve uygulama sırasında veri toplama aracı olarak kullanılabilceği anlaşılmaktadır.

Ölçekte yer alan maddelerle ilgili örneklemedeki deneklerin görüşleri için 4'lü Likert tipi dereceleme kullanılmıştır. Bu dereceleme, hiçbir zaman (1), ara sıra (2), çoğu zaman (3), her zaman (4) şeklinde puanlandırılmıştır. Bilinçli tüketicilikle ilgili olumsuz ifadeler içeren maddelere (7. ve 18.) verilen puanlar hesaplama sırasında tersine çevrilmiştir. Bu maddelere ilişkin öğrencilerin görüşleri için hiçbir zaman (4), ara sıra (3), çoğu zaman (2), her zaman (1) olacak şekilde puanlandırılmıştır.

2.4. “Üretimden Tüketime” Ünitesi Drama Ders Planları

Araştırmanın uygulama aşamasında, deney grubunda kullanılması amacıyla ders planları hazırlanmıştır. Öncelikle belirlenen kazanımlar incelenmiş ve tespit edilen yedi kazanımla ilgili ders planları hazırlamak amacıyla öğretmen kılavuz kitapları, yıllık plan örnekleri, drama ders planları ve drama yöntemi ile ilgili literatür incelenmiştir. İnceleme sonrasında oluşturulan ders planları araştırmayı yürüten danışmanın, drama eğitmeninin ve sınıf öğretmenlerinin görüşleri alınarak tekrar gözden geçirilmiştir. Oluşan ders planları, ısınma, oynama ve değerlendirme aşamalarından oluşmuştur. Araştırmacı, bu aşamalarla işlenen dersteki etkinliklere öğrencilerin katılımını sağlamak için mümkün olduğunca katılmaya çalışmıştır.

Isınma bölümünde öğrencilerin drama çalışmalarına gönüllü olarak katılabilmeleri ve kendilerini drama ortamına adapte edebilmeleri için müzik eşliğinde çeşitli ısınma çalışmaları yapılmıştır. Bu ısınma çalışmaları hazırlanırken çeşitli kitaplar ve örnek drama ders planlarından yararlanılmıştır.

Oynama bölümünde, dersin kazanımlarıyla ilgili senaryolar, doğaçlama etkinlikleri ve oyunlar hazırlanmış ve bunlar uygulanan etkinliğe göre bazen gruplar halinde bazen de gönüllülük esasına uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Değerlendirme bölümünde ise öğrencilerle yapılan dramalarla ilgili kazanıma yönelik değinilmesi gereken sorular belirlenmiştir. Sorularla birlikte öğrencilerin drama ile ilgili görüşlerini almak ve hissettikleri duyguları ifade etmeleri amaçlanmıştır.

2.5. Uygulama Aşaması

Tablo 7. Uygulama Takvimi

	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma	Cumartesi	Pazar
Aralık	20	21	22	23	24	25	26
Aralık	27	28	29	30	31	1	2
Ocak	3	4	5	6	7	8	9
Ocak	10	11	12	13	14	15	16
Ocak	17	18	19	20	21	22	23
Ocak	24	25	26	27	28	29	30
Ocak/Şubat	31	1	2	3	4	5	6
Şubat	7	8	9	10	11	12	13
Şubat	14	15	16	17	18	19	20
Şubat	21	22	23	24	25	26	27
Şubat	28	1	2	3	4	5	6

22 Aralık : Ön testin uygulanması.

27 Aralık – 26 Ocak : Deney grubunda ders işlenmesi.

26 Ocak : Son testin ve “Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeğinin” uygulanması.

2 Mart : Kalıcılık testinin uygulanması.

Öncelikle veri toplama araçlarından başarı testinin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olup olmadığının tespit edilmesi için gerekli izinler alınarak İstanbul’da 3 devlet okulunda ön uygulama yapılmıştır. Veri toplama araçlarının istatistiksel işlemler sonucunda, geçerli ve güvenilir olduğunun tespit edilmesinin ardından deneysel uygulamanın yapılması için Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden izin alınmıştır (Ek 3). İzin sonrası Sakarya ili, Adapazarı ilçesi, Necdet İslar İlköğretim Okulu’nun 2 ayrı 4. sınıfında “Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi” ön test olarak 22.12.2010 tarihinde uygulanmıştır. Ön test uygulandıktan sonra yapılan istatistiksel işlemler sonucunda sınıfların uygulama öncesi bilgi düzeylerinin birbirlerine yakın olduğu tespit edilmiştir.

Uygulama sırasında, deney ve kontrol grupları aynı tarihte üniteye başlamışlardır. Deney grubunda drama yöntemiyle ders işlenirken, kontrol grubunda geleneksel yöntemler kullanılmıştır. Uygulamadaki ders anlatım süresi, Sosyal Bilgiler Programı, yıllık plan ve öğretmen kılavuz kitapları kontrol edilerek belirlenmiştir. Deney grubunda 5 hafta boyunca haftada 3 saat olmak üzere toplam 15 saatlik drama yöntemine uygun etkinlikler gerçekleştirilirken kontrol grubunda eş zamanlı ve aynı sürede geleneksel yöntemlerle ders işlenmiştir.

Drama yöntemiyle dersin işlenmesi 31.12.2010 tarihinde başlamış 26.01.2011 tarihinde sona ermiştir. Deney ve kontrol grupları bu tarihler arasında ilgili üniteyi işlemişlerdir. 26.01.2011 tarihinde de iki gruba, uygulamanın öğrencilerin başarı düzeylerine anlamlı katkı yapıp yapmadığının tespiti için son test uygulanmıştır. Son testin uygulandığı tarihte uygulanan yöntemlerin öğrencilerin bilinçli tüketicilik düzeylerine etkisinin tespiti için BTDO uygulanmıştır. 02.03.2011 tarihinde ise uygulamanın bilgilerin kalıcılığına etkisinin incelenmesi için kalıcılık testi uygulanmıştır.

Drama yöntemiyle işlenen ders, araştırmacı tarafından, sınıfta gerçekleştirilmiştir. Uygulama sırasında sınıf oturma düzeni, drama yöntemiyle işlenecek ders için uygun hale getirilmiştir. Bu uygulamanın öğrencileri motive ettiği gözlenmiştir. Farklı bir oturma düzeni içerisinde bulunmanın öğrencileri, yapılan etkinliklere daha istekli hale getirdiği gözlenmiştir. Drama uygulamaları sırasında hazırlanan ders planları uygulanmış, drama yönteminin aşamaları olan ısınma, canlandırma ve değerlendirme yapılarak ders öğretim süreci örgütlenmiştir. Drama etkinliklerine öğrencilerin katılma istekleri üst düzeyde olduğu için tüm sınıfın katıldığı etkinliklerin dışındaki etkinliklerde mümkün olduğunca belli sıra gözetilerek öğrencilerin tümünün etkinliklere katılması sağlanmıştır.

Drama uygulamalarının ısınma aşamalarında özellikle müzik kullanılarak, öğrencilerin mümkün olduğunca drama uygulamalarına hazır hale gelmeleri sağlanamaya çalışılmıştır. Isınma çalışmalarıyla ilgili oyunların ve etkinliklerin tespitinde çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır. Isınma çalışmaları sırasında öğrencilerin kendilerini rahat bir ortamda hissetmeleri için özen gösterilmiştir.

Drama uygulamalarının canlandırma aşamasında işlenecek dersin kazanımlarına uygun çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar, öğrencilerin belli rolleri canlandırması, kendi yazdıkları kısa senaryoları canlandırması, doğaçlama yapılması gibi etkinliklerdir. Bu uygulamalar yapılırken öğrencilerin birbirlerine karşı sorumluluklarından canlandırma aşaması öncesinde bahsedilmiştir. Özellikle öğrencilerin canlandırma işlemlerini yaparken değerlendirme aşamasındaymış gibi müdahale etmemeleri konusunda uygulama öncesi gerekli açıklamalar yapılmıştır. Uygulamalar sırasında öğrencilerin kendilerini rahat hissetmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Canlandırmalar sırasında etkinliklere katılacak grupların oluşumunda öğrencilerin kıkışmemesine gayret edilmiş ve sayı verme gibi teknikler kullanılarak heterojen grupların oluşmasına çalışılmıştır. Uygulamalar sırasında çeşitli materyaller kullanılarak öğrencilerin daha fazla motive olmasına çalışılmıştır. Bunun yanında sınıftaki bazı eşyaların hayali olarak farklı amaçlarla kullanması sağlanarak, dramının genişleyen bir çevre olması gerektiği ilkesi göz önünde bulundurulmuştur. Tüm sınıfla birlikte etkinlikler yapıldığı gibi, bir canlandırma grubu oluşturularak da etkinlikler yürütülmüştür.

Değerlendirme aşamasında öğrencilerin mümkün olduğunca söz almasına gayret edilmiş ve öğrencilerin birbirlerini değerlendirmeleri aşamasından önce araştırmacı değerlendirme konusunda örnek olacak değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu yapılırken öğrencileri başarılı ya da başarısız; öğrencilerin öz güvenini kırıcı değerlendirmelerden kaçınılmıştır. Dramanın değerlendirilmesi aşamasında eğitimsel amaçlara ulaştıracak soruların yöneltilmesine ve buna uygun cevaplar verilmesine özen gösterilmiştir. Aynı zamanda canlandırmaları gerçekleştiren öğrencilerin neler hissettikleri sorulmuş, eğitimsel amaçlardan uzaklaşmamaya çalışılmıştır.

2.6. Verilerin Analiz İşlemleri

Veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin analizi, bilgisayar ortamında SPSS 15.0 paket programıyla yapılmıştır. Yapılan testlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir. Veri toplama araçlarıyla elde edilen verilerin analizinin ne tür testlerle yapılması gerektiğinin tespit edilebilmesi için önce verilerin normallik şartlarının sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiştir. Bu kontrol neticesinde elde edilen test sonuçlarının normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. Normallik varsayımlarının

sağlandığı durumlarda parametrik testlerin kullanılması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2008).

Yapılan ön test, son test, kalıcılık testi sonuçlarının analizi için, işlem gruplarına bağlı olarak ilişkisiz ölçümlerin ve zamana bağlı olarak tekrarlı olan ilişkili ölçümler söz konusu olduğu için analiz işlemlerinde *karışık ölçümler için iki faktörlü ANOVA* kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2008). *Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği'nin* (BTDÖ) uygulanmasıyla elde edilen verilerin analizi için iki ilişkisiz örneklemin ortalamalarının arasındaki farkın anlamlı olup olmadığının test edilmesi için kullanılan *ilişkisiz örneklem için t-testi* kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2008).

BÖLÜM 3: BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test, son test ve kalıcılık testi sonuçları ile Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği'nden elde edilen sonuçlar yer almaktadır.

3.1. Deney Öncesinden Sonrasına ve Kalıcılık Durumuna İlişkin Betimsel Bulgular

Burada Sosyal Bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin başarıları deney öncesi, sonrası ve kalıcılık durumuna göre incelenmiştir.

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarıları Deney Öncesinden Sonrasına ve Kalıcılığına Ait Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Gruplar	Ön test Puanları			Son test Puanları			Kalıcılık Puanları		
	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss	N	$\bar{x}$	ss
Deney	20	68.80	15.22	20	79.80	11.57	20	81.20	13.55
Kontrol	20	66.60	18.45	20	69.80	15.70	20	69.00	17.31
Toplam	40	67.70	16.73	40	74.80	14.53	40	75.10	16.54

Tablo 8 incelendiğinde deney ve kontrol grubunun ön test puanlarının birbirine eşit olmadığı fakat yakın olduğu görülmektedir. Son test puanları incelendiğinde deney grubunun 11.00 puanlık bir artış gösterdiği buna karşın kontrol grubunun ise 3.20 puanlık artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu sonuca göre deneysel işlemin öğrencilerin başarılarına olumlu yönde katkıda bulunduğu görülmektedir. Deney grubuna ait kalıcılık testi puanları incelendiğinde, puanların ön testten 12.40, son testten 1.40 puan yüksek olduğu görülmektedir. Kontrol grubu öğrencilerinin puan ortalaması ön test sonuçlarına göre 2.40 puan yüksek iken son test sonuçlarına göre 0.80 puanlık bir düşüş göstermektedir. Bu sonuçlara göre deneysel işlem öğrencilerin başarılarına ve öğrenmenin kalıcılığına pozitif katkı sağladığı görülmektedir.

Burada elde edilen sonuçlar deney ve kontrol gruplarının ön test, son test ve kalıcılık testlerinin puan ortalamaları ve standart sapmaları ile ilgilidir. Elde edilen bu sonuçların deneysel işlemle ilgili kesin yargıya varmak için yeterli olmadığı görülmektedir. Ulaşılan sonuçlarla ilgili kesin yargıya varılabilmesi, deneysel işlemin herhangi bir etki yapıp yapmadığının anlaşılabilmesi, farklı deneysel gruplarda bulunmanın başarıya etki edip etmediğinin anlaşılabilmesi, yani elde edilen verilerin anlamlandırılabilmesi için ANOVA testi sonuçlarının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test-Son Test ve Kalıcılık Testi Puanlarına İlişkin ANOVA Sonuçları

<i>Varyansın Kaynağı</i>	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Deneklerarası	631330.13	39			
Grup (Deney/kontrol)	1984.53	1	1984.53	3.60	.065
Hata	20946.67	38	551.22		
Denekleriçi	8298.67	80			
Ölçüm	1403.47	2	701.73	8.40	.001
(Öntest/Sontest/Kalıcılık)					
Grup*Ölçüm	552.27	2	276.13	3.31	.042
Hata	6342.93	76	83.46		
Toplam	639628.80	119			

Tablo 9'da ilk olarak denekler arası ölçümler karşılaştırılmaktadır. Burada elde edilen sonuç farklı deneysel işlemler uygulanmış öğrencilerin ön test, son test ve kalıcılık testi puanlarının karşılaştırılmasıyla ilgilidir. İkinci olarak denekler içi ölçümlerin karşılaştırılması söz konusudur. Bu kısımda öğrencilerin hangi grupta olduğuna bakılmaksızın uygulanan öğretim sonucunda öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Son olarak farklı gruplarda olan öğrencilerin farklı düzeyde öğrendikleri bulgusu görülmektedir. Bu farklılığın kaynağının ne olduğunun anlaşılabilmesi için çoklu karşılaştırma testleri incelenecektir.

Tablo 9'da üzerinde durulacak olan kısım denekler arası ve denekler içi ölçümlerin birlikte karşılaştırıldığı sonuçtur. Farklı deneysel grupta yer alan öğrencilerin başarıları

deney öncesinden sonrasına ve kalıcılığa istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($F_{(1, 38)}=3.31$, $p<.05$). Bu bulgu öğrencilerin farklı deneysel gruplarda öğrenim görmelerinin öğrencilerin başarılarına etki ettiğini göstermektedir. Deneysel gruplardan hangisinin başarıya etki ettiğinin anlaşılabilmesi için ise Bonferroni testi sonuçları incelenmiştir.

3.2. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test-Son Test ve Kalıcılık Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Burada sosyal bilgiler dersinde, drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test ve kalıcılık puanları incelenmiştir. Farklı deneysel grupta bulunmanın başarıya etki ettiği iki faktörlü ANOVA testiyle anlaşılmıştır. Anlamlı farkın hangi testler arasında olduğunun anlaşılması için Bonferroni testi yapılmıştır.

Tablo 10. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Çoklu Karşılaştırma Bonferroni Testi Sonuçları

	Grup	$\bar{x}$ arası fark	Standart hata	p
Ön Test	Deney	2.20	5.35	.683
	Kontrol			
Son Test	Deney	10.00	4.36	.028
	Kontrol			
Kalıcılık	Deney	12.20	4.92	.018
	Kontrol			

Tablo 10 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının ön test puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Deney grubunda yer alan öğrencilerin ön test puan ortalamasının ($\bar{x} = 68.80$) kontrol grubunda yer alan öğrencilerin ön test puan ortalamalarından ($\bar{x} = 66.60$) yüksek olduğu görülmektedir. Bu fark anlamlı değildir. Bu durum deneysel işlem öncesi iki grubun akademik bilgi olarak denk kabul edilebileceğini göstermektedir.

Son test ölçümü uygulama sonrası deneysel işlemin etkisini ortaya koymaktadır. Tablo 10 incelendiğinde deney grubu ile kontrol grubunun başarı puanlarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir. Deney grubunun son test puanlarının ortalamasının ($\bar{x} = 79.80$), kontrol grubunun son test puan ortalamasından ($\bar{x} = 69.80$) anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulanmasının öğrencilerin akademik başarılarına olumlu yönde katkı sağladığını göstermektedir.

Tablo 10'da kalıcılık testi puanlarının karşılaştırılması incelendiğindedeney grubunun kalıcılık testi puan ortalamalarının ($\bar{x} = 81.20$), kontrol grubunun puan ortalamalarından ($\bar{x} = 69.00$) anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç drama yöntemiyle ders işleminin öğrenmenin kalıcılığına olumlu yönde katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuç, sosyal bilgiler dersinin drama yöntemiyle işlenmesinin geleneksel yöntemlerle işlenmesine göre bilgilerin kalıcılığına daha fazla katkıda bulunduğunu göstermektedir.

3.3. Deney ve Kontrol Gruplarının Ön Test- Son Test ve Kalıcılık Testi Sonuçlarına İlişkin Bulgular

Burada sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test ve kalıcılık testi puanları incelenmiştir. Deney ve Kontrol gruplarının kendi içerisinde ön testten son teste, son testten kalıcılığa ve ön testten kalıcılığa ne gibi gelişme gösterdiklerini kontrol etmek için Bonferroni testine bakılmıştır

Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön test- Son Test ve Kalıcılık Testi Çoklu Karşılaştırma Bonferroni Sonuçları

	BaşarıPuanları	Test	$\bar{x}$ arası fark	q	P
Deney	Ön test	Son test	-11.20(*)	2.671	.001
		Kalıcılık	-12.40(*)	3.532	.004
	Son test	Ön test	11.00(*)	2.671	.001
		Kalıcılık	-1.40	2.329	1.000
	KalıcılıkTesti	Ön test	12.40(*)	3.532	.004
		Son test	1.40	2.329	1.000
Kontrol	Ön test	Son test	-3.20	2.671	.715
		Kalıcılık	-2.40	3.532	1.000
	Son test	Ön test	3.20	2.671	.715
		Kalıcılık	0.80	2.329	1.000
	KalıcılıkTesti	Ön test	2.40	3.532	1.000
		Son test	-0.80	2.329	1.000

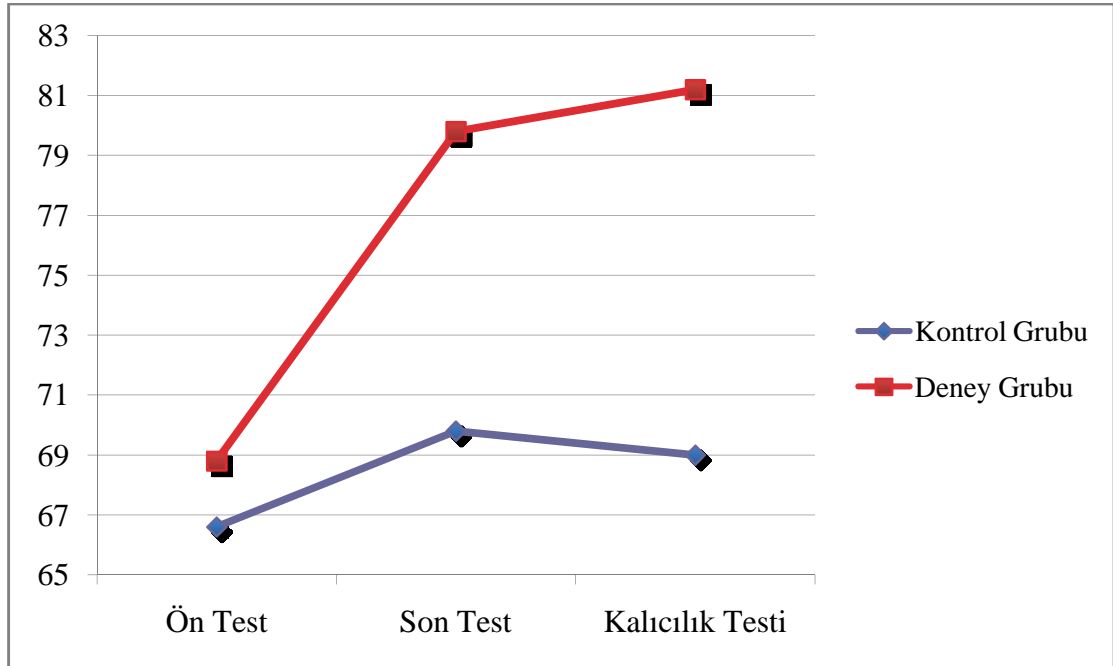
(*) : Anlamlı Fark Olan Değerler

Tablo 11'de deney grubunun sonuçları incelendiğinde uygulama öncesi, sonrası ve kalıcılık testi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Deney grubunun kalıcılık testi puan ortalamaları ($\bar{x} = 81.20$), son test puan ortalamasından ($\bar{x} = 79.80$) ve ön test puan ortalamasından ($\bar{x} = 68.80$) anlamlı derecede yüksektir. Bu sonuç deney grubunun uygulama öncesine göre başarısının arttığını göstermektedir. Deney grubunun son test puanlarıyla ön test puanları karşılaştırıldığında öğrencilerin ön teste göre ortalamalarını 11.20 puan artırdıkları gözlenmektedir. Bu artış kontrol grubunun 3.20 puanlık artışına göre yüksektir. Aynı zamanda bu puan farkı Tablo 11'de görüldüğü gibi istatistiksel olarak anlamlıdır. Buna göre uygulanan deneysel işlemin, yani drama yöntemiyle ders işleminin başarısını ortaya çıkarmaktadır. Kalıcılık testi ile ilgili bulgular incelediğinde bu testin puan ortalamalarının ön teste göre 12.40 puan yüksek olduğu görülmektedir. Ön test ile kalıcılık testi arasındaki puan farkı istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca kalıcılık testi sonuçları, son test sonuçlarına göre 1.40 puan yüksek olmakla birlikte anlamlı değildir. Bu sonuca göre öğrencilerin kalıcılık testinde başarılarının düşmediği, yani uygulanan

deneysel işlem sonrası öğrencilerin bilgilerinin kalıcılık kazandığı görülmektedir. Drama yöntemiyle işlenen dersin öğrencilerin bilgilerinin kalıcılığına olumlu katkı sağladığı görülmektedir.

Kontrol grubunun uygulama öncesi, sonrası ve kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kontrol grubunun son test puan ortalamaları ($\bar{x} = 69.80$), kalıcılık testi puan ortalamasından ($\bar{x} = 69.00$) ve ön test puan ortalamasından ($\bar{x} = 66.60$) yüksektir. Fakat bu puan farkı istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuca göre kontrol grubuna uygulanan öğretim öğrencilerin başarısına yeterince katkı sağlamamıştır. Kontrol grubunun son test puanları ön test puanlarına göre yüksektir. Buna göre belli düzeyde bir öğrenme gerçekleşmiştir. Fakat bu öğrenme yeterince yüksek değildir. Yani uygulanan öğretim öğrencilerin başarısına yeterince katkıda bulunmamıştır. Bunun yanında kalıcılık testi puanları incelediğinde kalıcılık testi puanlarıyla son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durumda geleneksel öğretimin kalıcılığına yeterli düzeyde etki ettiği söylenemez. Bu durum Grafik 1’de daha kolay görülebilir.

Grafik1. Deney ve Kontrol Gruplarına Ait Başarı Puanları

Değerlendirmelerin gözden geçirilmesi, bir bütün olarak ele alınabilmesi ve araştırmanın sonuçlarının daha kolay bir şekilde yorumlanabilmesi için Grafik 1'e bakılabilir. Grafik 1 incelediğinde, deney grubunun, kontrol grubuna göre daha başarılı olduğu görülmektedir. Deney ve kontrol gruplarının ön test puanları incelendiğinde birbirlerine yakın olduğu gözükmemektedir. Son test ölçümlerine bakıldığında ise kontrol grubunun ortalama puanları artış göstermiştir. Grafik 1'e bakıldığında deney grubunda yer alan öğrencilerin kontrol grubunda yer alan öğrencilere göre daha fazla başarı gösterdiği anlaşılmaktadır. Kalıcılık testine bakıldığında deney grubunun ortalamaları artış gösterirken, kontrol grubunun ortalamaları düşüş göstermiştir. Bu artış ve düşüşler keskin değildir. Bu sonuçlara göre, sosyal bilgiler dersinin drama yöntemiyle işlendiği deney grubu öğrencilerinin akademik başarıları ve bilgilerinin kalıcılığı kontrol grubu öğrencilerine göre daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Drama yönteminin sosyal bilgiler dersindeki başarıya ve bilgilerin kalıcılığına pozitif yönde etki ettiği görülmektedir.

3.4. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilinçli Tüketici Düzeyi Puanları

Burada Sosyal Bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin *Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği*'nden aldıkları puanlar incelenmiştir.

Tablo 12. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Bilinçli Tüketici Düzeylerinin Karşılaştırılmasına İlişkin t-testi Sonuçları

Boyutlar	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	t	sd	p
Tüketici Sorumluluğu bilinci	Deney	20	26.55	3.154	-1.317	38	.196
	Kontrol	20	25.10	3.782			
Kalite Bilinci	Deney	20	17.45	2.320	-1.260	38	.215
	Kontrol	20	16.40	2.909			
Bütçe Fiyat Bilinci	Deney	20	22.10	1.713	-1.776	38	.084
	Kontrol	20	20.75	2.936			
Toplam	Deney	20	66.10	4.689	-1.796	38	.080
	Kontrol	20	62.10	8.359			

Tablo 12 incelendiğinde, sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeyi *tüketici sorumluluğu* bilinci boyutu bakımından anlamlı bir farklılık ($t_{(38)}=-1.317$. $p>.05$) göstermemektedir. Deney grubu öğrencilerinin *tüketici sorumluluğu bilinci* ortalamasının ($\bar{x} = 26.55$), kontrol grubu öğrencilerinin *tüketici sorumluluğu bilinci* ortalamasından ($\bar{x} = 25.10$) daha yüksektir. Deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin *kalite bilinci* boyutu açısından puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($t_{(38)}=-1.260$. $p>.05$) göstermemektedir. Deney grubu öğrencilerinin *kalite bilinci* ortalaması ($\bar{x} = 17.45$) kontrol grubu öğrencilerinin *kalite bilinci* ortalamasından ($\bar{x} = 16.40$) daha yüksektir. Deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin *bütçe fiyat bilinci* boyutu bakımından puanları istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($t_{(38)}=-1.776$. $p>.05$) göstermemektedir. Deney grubu öğrencilerinin *bütçe fiyat bilinci* ortalaması ($\bar{x} = 22.10$) kontrol grubu öğrencilerinin *bütçe fiyat bilinci* ortalamasından ($\bar{x} = 20.75$) yüksektir.

Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği toplamına bakıldığında, deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın ($t_{(38)}=-1.796$. $p>.05$) olmadığı görülmektedir. Deney grubu öğrencilerinin *ölçek toplamındaki* puan ortalaması ($\bar{x} = 66.10$), kontrol grubu öğrencilerinin *ölçek toplamındaki* puan ortalamasından ($\bar{x} = 62.10$) yüksektir. Sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeylerine ilişkin ortalamalarının geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerine göre yüksek olması anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır. Sosyal bilgiler dersinin drama yöntemiyle işlenmesinin bilinçli tüketici olmada beklenen etkiyi göstermediği biçiminde düşünülmektedir. Bu durum drama yönteminin uygulanma süresinin kısa olmasıyla da ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sosyal Bilgiler öğrenciyi hayata hazırlayan önemli bir derstir. Bu dersin kazanımlarına ulaşılması, gelecekte karşılaşılabileceği problemlerle başa çıkabilmesi için çok önemlidir. Bu derste bilginin aktarılması yerine bilgiye ulaşabilecek, kullanabilecek, transfer yapabilecek bireylere ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin toplumsal yaşama uyumunu sağlayabilecek, öğrencileri öğrenme sürecine aktif olarak katabilecek yöntemlere ihtiyaç bulunmaktadır. Bunu sağlayabilecek yöntemlerden biri de dramadır. Drama yöntemi, sağlayabileceği yararlar açısından, öğrencilerin görüşlerine göre de, özellikle Sosyal Bilgiler dersi açısından önemli bir yere sahiptir. Uygulamanın sonucunda elde edilen bulgular da drama yönteminin Sosyal Bilgiler dersi açısından önemini ortaya koymaktadır. Bunun yanında günümüzün çocuklarının tüketim gücünün artmasıyla, ekonomik açıdan karşılaşılabilecekleri günlük problemlerle başa çıkabilmeleri adına bilinçli tüketicilik becerilerini kazanmaları gerekmektedir. Bu becerilerin kazandırılması için, onları karşılaşılabilecekleri problemlerle önceden karşılaştırma imkânı sağlayan ve yaparak, yaşayarak öğrenme imkânı sağlayan drama yöntemiyle bu becerilerin kazandırılması düşünülmüştür. Drama yöntemi bu konuda, elde edilen verilerin ışığında katkı sağlamıştır. Sağlanan katkının arzu edilen düzeyde olmamasında okulun fiziki imkânlarının yetersizliği, zaman yetersizliği, öğrencilerin drama yöntemini yeterince tanımamaları ve öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik bakışlarını kısa bir sürede değiştirmenin zorluğu etkili olmaktadır. Bu zorluklara rağmen drama yönteminin sosyal bilgiler derslerinde uygulanmasının öğrencilerin akademik başarılarına, bilgilerin kalıcılığına, derse karşı olumlu tutum geliştirilmesine olumlu yönde etki edeceği düşünülmüş bu amaçla “Drama Yönteminin Sosyal Bilgiler Dersinde Akademik Başarı Bilinçli Tüketicilik ve Kalıcılığa Etkisi” adlı araştırmanın yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Yapılan bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış, ulaşılan sonuçlar tartışılmıştır.

Sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ön test puanlarının birbirine eşit olmamakla birlikte çok yakındır. Deney grubunda yer alan öğrencilerin son test ve kalıcılık puanları kontrol grubunda yer alan öğrencilerin son test ve kalıcılık

puanlarından anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bu sonuçlara göre deneysel işlem öğrencilerin başarılarına ve öğrenmenin kalıcılığına pozitif katkı sağladığı görülmektedir. Bu sonuç Aykaç ve Adıgüzel'in (2011) ve Zayimoğlu'nun (2006) sosyal bilgiler dersinin yaratıcı drama ile işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ile ilgili araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Göncüoğlu'nun (2010) sosyal bilgiler dersinde demokrasi konularının işbirlikli öğrenme ve drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ile ilgili araştırma sonuçlarıyla da paralellik taşımaktadır.

Deney ve kontrol gruplarının ön test puanları anlamlı farklılık göstermemiştir. Bu deneysel işlem öncesinde deney ve kontrol grubunda yer alan öğrencilerin başarıları birbirine yakınlığıyla ilgilidir. Son test sonuçları deney grubu ile kontrol grubunun başarı puanlarının anlamlı farklılık gösterdiğini göstermektedir. Bu da sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulanmasının öğrencilerin akademik başarılarına olumlu yönde katkı sağladığını göstermektedir. Bu sonuç Aykaç ve Adıgüzel'in (2011) ve Zayimoğlu'nun (2006) sosyal bilgiler dersinin yaratıcı drama ile işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ile ilgili araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Göncüoğlu'nun (2010) sosyal bilgiler dersinde demokrasi konularının işbirlikli öğrenme ve drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ile ilgili araştırma sonuçlarıyla da paralellik taşımaktadır. Kalıcılık testi puanları karşılaştırıldığında deney grubunun kalıcılık testi puan ortalamalarının kontrol grubunun puan ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç drama yöntemiyle ders işlemenin öğrenmenin kalıcılığına olumlu yönde katkıda bulunduğunu göstermektedir. Sosyal bilgiler dersinin drama yöntemiyle işlenmesinin geleneksel yöntemlerle işlenmesine göre bilgilerin kalıcılığına daha fazla katkıda bulunduğunu göstermektedir. Bu sonuç Aylıkçı'nın (2001) ve Atar'ın (2003) sosyal bilgiler dersinde dramadan yararlanmanın öğrenilenlerin kalıcılığına etkisi ile ilgili araştırma sonuçlarıyla benzerlik taşımaktadır.

Deney grubuna ait bulgular uygulama öncesi, sonrası ve kalıcılık testi puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Deney grubunun kalıcılık testi puan ortalamaları son test puan ortalamasından ve ön test puan ortalamasından anlamlı

derecede yüksektir. Bu sonuç deney grubunun uygulama öncesine göre başarısının arttığını göstermektedir. Buna göre uygulanan deneysel işlemin, yani drama yöntemiyle ders işleminin başarısını ortaya çıkarmaktadır. Bu sonuçlar Aykaç ve Adıgüzel (2011) ve Zayimoğlu'nun (2006) sosyal bilgiler dersinin yaratıcı drama ile işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ile ilgili araştırma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir. Ayrıca, Göncüoğlu'nun (2010) sosyal bilgiler dersinde demokrasi konularının işbirlikli öğrenme ve drama yöntemiyle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisi ile ilgili araştırma sonuçlarıyla da paralellik taşımaktadır. Kontrol grubunun uygulama öncesi, sonrası ve kalıcılık testi puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kontrol grubunun son test puan ortalamaları, kalıcılık testi puan ortalamasından ve ön test puan ortalamasından yüksek olmakla birlikte anlamlı değildir. Bu durum kontrol grubuna uygulanan öğretim yöntemlerinin öğrencilerin başarısına yeterince katkı sağlamadığını göstermektedir. Kontrol grubunun son test puanları ön test puanlarına göre yüksektir. Buna göre belli düzeyde bir öğrenme gerçekleşmiştir. Fakat bu öğrenme yeterince yüksek değildir. Yani uygulanan öğretim öğrencilerin başarısına yeterince katkıda bulunmamıştır. Özer (2004) sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin bilinçli tüketicilik düzeyi *tüketici sorumluluğu*, *kalite*, *bütçe fiyat bilinci* ve *ölçek toplamında* anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Deney grubu öğrencilerinin *tüketici sorumluluğu*, *kalite*, *bütçe fiyat bilinci* ve ölçek toplamındaki ortalamaları kontrol grubu öğrencilerinin ortalamalarından yüksek olduğu görülmekle birlikte bu sonuçlar anlamlı bir farklılığa yol açmamıştır. Sosyal bilgiler dersinin drama yöntemiyle işlenmesinin bilinçli tüketici olmada beklenen etkiyi göstermediği biçiminde düşünülmektedir. Bu durum drama yönteminin uygulanma süresinin kısa olmasıyla da ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Sağlam'ın (2010) İlköğretim Öğrencilerinin Bilinçli Tüketicilik Düzeyleri ile ilgili araştırmasında tüketici sorumluluğu bilinci, kalite bilinci ve ölçeğin toplamında anne eğitim durumunun öğrencilerin bilinçli tüketicilik düzeylerine etki ettiği sonucuna ulaşmıştır. Makela ve Peters 'in (2004) ergenlik çağındaki gençlerle yaptığı çalışmada öğrencilerin

tüketici hakları ve sorumluluklar ile ilgili farkındalıkları ve tüketici eğitimi ile tüketici davranışlarına yönelik algılarını saptanmaya çalışmışlardır. İlgili araştırmacılar tüketici eğitim programlarının etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Akyüz 'ün (2009) ilköğretim çağındaki öğrencilerin tüketim davranışı ve tüketicilik bilinç düzeyi adlı araştırmasında farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğrencilerin tüketicilik bilinci ve satın alma davranışlarında farklılık göstermedikleri; devlet okulunda eğitim gören öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre bilinçli tüketicilik düzeylerinin, kız öğrenciler lehine anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ersoy ve Nazik'in (2006) ergenlerde tüketicilik bilinç düzeyi üzerine bir inceleme adlı çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok tüketicilik bilincine sahip olduğu; ailesinin aylık geliri yüksek olan öğrencilerin aylık geliri düşük olan öğrencilere göre daha bilinçli tüketici oldukları sonucuna ulaşmıştır. Akyüz'ün (2009), Ersoy ve Nazik'in (2006) araştırma sonuçları cinsiyete göre bilinçli tüketicilik düzeyi bakımından kız öğrenciler lehinedir. Bu durum kızların geleceğin anneleri olacağı, annelerin de aile içinde çok önemli olduğu gerçeği dikkate alındığında memnuniyet verici bulunmaktadır. Çünkü anneler çocuklarını bilinçli tüketiciler olarak yetiştirme konusunda önemli katkı sağlayabilirler.

Sonuç olarak sosyal bilgiler dersinde drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin son test ve kalıcılık testi puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farklılığın olduğu bulunmuştur. Bilinçli tüketicilik düzeyiyle ilgili sonuçlar incelendiğinde ise deney grubunun puan ortalamalarının kontrol grubuna göre yüksek olduğu fakat bu puan farkının anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar ışığında şu önerilere yer verilebilir:

1. Sosyal bilgiler dersinde başarı ve bilgilerin kalıcılığının artırılması için drama yönteminden yararlanılabilir.
2. “Üretimden Tüketime” ünitesinin yanında diğer ünitelerde de drama yöntemi kullanılabilir.
3. Sosyal Bilgiler dersi öğrenme-öğretme sürecine öğrencilerin aktif katılımlarının sağlandığı yöntemler dahil edilmelidir.
4. Sınıf öğretmenlerinin drama yöntemini daha etkili kullanabilmesi için hizmet öncesinde ve hizmet içinde yetiştirilmelidirler.

5. Okulların fiziki imkanları iyileştirilerek drama yönteminin uygulanabileceği salonlara yer verilmesi sağlanmalıdır.
6. Öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin bilinçli tüketici becerilerini istenilen düzeyde kazanabilmeleri için drama yönteminin yanında başka aktif öğrenme yöntemlerine de yer verilmelidir.
7. İlköğretimin farklı sınıf düzeylerindeki bilinçli tüketicilik becerileri ile ilgili araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- ADIGÜZEL, H. Ömer (2009). “Dramada Amaç ve Özellikler”, *İlköğretimde Drama*, Editör: ÖZTÜRK Ali, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 20-32.
- AKYÜZ, Zahide (2009). *İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Tüketim Davranışları ve Tüketicilik Bilinç Düzeyi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ALADAĞ, Elif (2009). “Sosyal Bilgiler Eğitiminde Yaratıcı Drama”, Editör: SAFRAN, Mustafa, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi, s. 472-484.
- ALTIKULAÇ, Ali (2008). *8. Sınıf İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Bir Öğretim Tekniği Olarak Drama*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- ATA, Bahri (2006). “Sosyal Bilgiler Öğretim Programı”, Editör: ÖZTÜRK, Cemil, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- ATAR, Gökhan (2003). *Eğitici Dramanın Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Kullanmanın Öğrenmenin Kalıcılığı Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- ATEŞOĞLU, İrfan ve Mimar Türkkahraman (2009). “Çocukların Tüketici Olarak Sosyalleşmesi”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 3, s. 215 – 228.
- AYKAÇ, Murtaza ve H. Ömer Adıgüzel (2011). “Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi”, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, s. 297 – 314.
- AYKAÇ, Murtaza (2008). *Sosyal Bilgiler Dersinde Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanılmasının Öğrenci Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- AYKAÇ, Necdet (2007). “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Eğitim-Öğretim Programına

Yönelik Öğretmen Görüşleri”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 22, s. 46 – 73.

AYKAÇ, Necdet (2011). “Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşundan Günümüze Sosyal Bilgiler Programının Eğitim Programı Öğleleri Açısından Değerlendirilmesi”, *İlköğretim Online*, Cilt 10, Sayı 2, s. 406 – 420.

AYLIKÇI, Esra Şimşek (2001). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Yönteminin Kalıcılığın Artırılmasında Kullanılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

BABAOĞUL, Müberra ve Nihal Altıok (2010). “Türkiye’de ve AB Ülkelerinde Tüketici Eğitimi”, Editörler: BABAOĞUL, M. ve A. Şener, *Tüketici Yazıları II*, TÜPADEM Yayınları, s. 9-22.

BALCI, Ali (2004). *Sosyal bilimlerde araştırma. Yöntem, teknik ve ilkeler*. Pegem A Yayınları, Ankara.

BARTH, James L. ve Abdullah Demirtaş (1997). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi*, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitim Geliştirme Projesi, Ankara.

BAYKAN, Renan (2005). *Tüketici Hukuku: Mevzuata İlişkin Yorum-Eleştiri-Öneri*. İTO Yayınları, İstanbul.

BURSALI, Akın (2008). *12-18 Yaş Arasındaki Çocukların Aile Satın Alma Kararlarına Etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener (2008). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem Akademi, Ankara.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., E. K. Çakmak, Ö. E. Akgün, Ş. Karadeniz ve F. Demirel (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara.

DEBRE, İbrahim (2008). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Coğrafya Konularının Öğretiminde Ders Anlatım Stratejisi Olarak Dramatizasyonun Kullanılmasının Öğrencinin Başarı Düzeyine Etkisi*, Yayınlanmamış

Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DEMİRCİ, Aybala (2006). *İnternet İle Tüketici Eğitimi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

DOĞANAY, Ahmet (2002). “Sosyal Bilgiler Öğretimi”, Editörler: ÖZTÜRK, Cemil ve Dursun Dilek, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, Ankara.

DOĞANAY, Ahmet (2008a). “Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi”, *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 17, Sayı 2, s. 77-99.

DOĞANAY, Ahmet (2008b). “Öğretmen Gözüyle Yeni Sosyal Bilgiler Programı: Adana İlinde Bir Araştırma”, *İlköğretim Online*, Cilt 7, Sayı 2, s. 468 - 484.

DPT, (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Tüketicinin Korunması Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. DPT Yayınları, Ankara.

ERSOY, Ali Fuat, Aybala Demirci ve Seher Ersoy (2007), “Çocukların Tüketim Davranışlarına Anne-Babaların Etkisi”, *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik*, Cilt 42, Sayı 1, s. 86-101.

ERSOY, A. Fuat ve AybalaSarıabdullahoğlu (2008). “Türk Ailesinde Çocuk ve Tüketim”, *Türk Halkları Edebiyatı II: Uluslararası Çocuk Edebiyatı Kongresi*, Bakü, Azerbaycan.

ERSOY, Seher ve M. Hamil Nazik (2006). “Ergenlerde Tüketicilik Bilinç Düzeyi Üzerine Bir İnceleme”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, s. 313-328.

ESEN, Mustafa (2008). *9. Sınıf Coğrafya Dersi Konularının Öğretiminde Drama Klasik Yöntemlerin Karşılaştırılması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

FERMAN, Murat (1993). *Tüketicinin Korunması Meselesine Gelişimci Bir Yaklaşım*, İTO Yayınları, İstanbul.

- FREEMAN, Gregory D., Sullivan, Kathleen ve Fulton, C. Ray (2003) “Effects of Creative Drama on Self-Concept, Social Skills, and Problem Behavior”, *The Journal of Educational Research*, Vol. 96, No, 3, pp. 131 – 138.
- GÖNCÜOĞLU, Özlem Gülden (2010). *6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Demokrasinin Serüveni Ünitesinin Öğretiminde Drama ve İşbirlikli Öğretim Yöntemlerinin Öğrenci Tutum ve Başarısına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- GÜNAYDIN, Gökçe (2008). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretiminde Drama Yönteminin Erişi Ve Tutum Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- GÜVEN, Semra (2005). “Yapılandırmacı Eğitim Yaklaşımına Göre Hazırlanan 2004 İlköğretim Hayat Bilgisi Dersi Programının Uygulanmasında Sınıf Öğretmeninin Rolü”, *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli, (28-30 Eylül),
- HAFSTROM, J. L., Chae, J. S., ve Chung, Y. S. (1992). “Consumer Decision-Making Styles: Comparison Between United States And Korean Young Consumers”, *The Journal of Consumer Affairs*, Cilt 26, Sayı 1, s. 146-158.
- HAYTA, Ateş Bayazıt (2009). “Sürdürülebilir Tüketim Davranışının Kazanılmasında Tüketici Eğitiminin Rolü”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı 3, s. 143-151.
- HEKİMCİ, Ferda (2003). “Tüketici, Kalite, Verimlilik ve Yurttaş Mutluluğu”, *TMMOB Makine Mühendisleri Odası 3. Kalite Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Bursa, s. 72-79.
- HEKİMCİ, Ferda (2006). “Tüketici Bilincinin Milli Ekonomiye Katkıları”, TÜPADEM.<http://www.ekonomikcozum.com/muhtelif/yerveren/yerveren01.html>
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin (1997). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*, Beta Yayınları, İstanbul

- KANIBİR, Hüseyin ve Reha Saydan (2006). “Bilgi Çağında Bilgili Tüketim Toplumunu Arayış: “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun”un Getirdikleri ve Ev Hanımlarının Bilgi Düzeyi Üzerine Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi*, Cilt 11, Sayı 2, s.103-123.
- KARAKUŞ, Fazilet (2006).*Sosyal Bilgiler ÖğretimindeYapıcı Öğrenme ve Otantik Değerlendirme Yaklaşımlarının Öğrencilerin Akademik Başarı, Kalıcılık ve Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- KARASAR, Niyazi (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KILIÇOĞLU, Gökçe (2009). “Sosyal Bilgiler Tanımı, Dünyada ve Ülkemizde Gelişimi ve Önemi”, Editör: SAFRAN, Mustafa, *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi, s. 3-16.
- KITSON, Neil ve IanSpiby (2002). *Drama 7-11: DevelopingPrimaryTeachingSkills*. Routledge, New York.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla (2003). *Öğretimde Planlama ve Değerlendirme*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- MAKELA, Carole J. and Selinah Peters (2004). “Consumer education: creating consumer awareness among adolescents in Botswana”, *International Journal of Consumer Studies*, Vol. 28, No. 4, pp. 379-387.
- McGREGOR, Sue (2005).“Sustainable consumer empowerment through critical consumer education: a typology of consumer education approaches”. *International Journal of Consumer Studies*, Vol. 29, No. 5, Sep., s.437–447.
- McNEAL, James U. (2007). *On Becoming A Consumer: Development of Consumer Behavior Patterns in Childhood*. Butterworth Heinemann.
- [MEB] Milli Eğitim Bakanlığı, (2005). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Kılavuzu*, Ankara.

- ÖNDER, Alev (2007). *Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama*. Epsilon Yayınları, İstanbul.
- ÖZBÖLÜK, Tuğba (2010). *Pazarlamada Bilinçli Tüketim ve Tüketicilerin Bilinçli Tüketime İlişkin Tutumlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- ÖZDEMİR, Mustafa (1998). *Hayat Bilgisi Öğrenme ve Öğretme Etkinlikleri*, Pegem Yayınları, Ankara.
- ÖZEL, Çağlar (2008). “Hukuksal Açıdan Tüketicinin Korunması ve Tüketicinin Korunma Gerekliliğine İlişkin Bir Değerlendirme”, *H.Ü. İktisadi ve İdari Bilim Fakültesi Dergisi*, Cilt 26, Sayı 1, s. 287-299.
- ÖZTÜRK, Ali (2009). “Dramada Teknikler”, *İlköğretimde Drama*, Editör: ÖZTÜRK Ali, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 125 – 138.
- ÖZTÜRK, Cemil (2006). “Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış”, Editör: ÖZTÜRK, Cemil, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, s. 21-50.
- PINARCI, Gürcü Gül (2007). *İlköğretim Öğrencilerine Farklı Yöntemlerle Verilen Tüketici Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- SAĞLAM, Halil İbrahim (2006), *Türkiye’deki Davranışçı ve Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler Öğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- SAĞLAM, Halil İbrahim (2010a). “Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği Çalışması”, *International Journal of Human Sciences*, Vol. 7, No. 1, s. 1190-1200.
- SAĞLAM, Halil İbrahim (2010b). “İlköğretim Öğrencilerinin Bilinçli Tüketici Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 4, s. 2531-2568.

- SAĞLAM, Halil İbrahim (2011). “İlköğretim Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Görüşleri Işığında Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarına Erişim Düzeyinin İncelenmesi”, *İlköğretim Online*, Cilt 10, Sayı 1, s. 273 – 284.
- SEVER, R., E. Yalçınkaya ve F. Mazman (2009). “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Etkili Bir Öğretim Yöntemi: Dramatizasyon”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 13, Sayı 1, s.155-166.
- SÖNMEZ, Veysel (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- SÖZER, Nilgün (2006), *İlköğretim 4. Sınıf Matematik Dersinde Drama Yönteminin Öğrencilerin Başarılarına Tutumlarına ve Öğrenmenin Kalıcılığına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Üniversitesi.
- SUTHERLAND, Anne ve Beth Thompson (2003). *Kidfluence: The Marketer's Guide to Understanding and Reaching Generation Y-Kids, Tweens and Teens*. McGraw-Hill.
- ŞENER, Arzu (2010). “Medya, Reklam ve Tüketim: Çocukları Açısından Bir Değerlendirme”, Editörler: BABAOĞUL, M. ve A. Şener, *Tüketici Yazıları II*, TÜPADEM Yayınları, s. 153-177.
- T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı (2010). *Bilinçli Tüketici-Tüketici Bilinci*, Ankara.
- TAŞKIRAN, S. (2005). *Drama Yöntemi İle İlköğretim Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenişinin Öğrenme Ve Öğrencilerin Benlik Kavramına Etkisi Yönünden Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- TEKİNDAL, Satılmış (2006). “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Ölçme ve Değerlendirme”, Editör: ÖZTÜRK, Cemil, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, PegamA Yayıncılık, 395-449.
- UENO, Y., M. Olczak ve Y. Takahashi (2009). *Promoting Consumer Education: Trends, Policies and Good Practices*. OECD Yayınları.

- ÜNLÜER, Gülbeyaz (2008).*Sosyal Bilgiler Dersinde Gazete Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ÜSTÜNDAĞ, Tülay (2009). “Dramada Öğrenme Ve Öğretme Süreci”, *İlköğretimde Drama*, Editör: ÖZTÜRK Ali, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 50 – 67.
- VURAL, Ruken Akar ve John W. Sommers (2011). *Hümanist İlköğretim Programları İçin İlköğretimde Drama: Kuram ve Uygulama*. Pegem Akademi, Ankara.
- YANIKLAR, Cengiz (2006). *Tüketimin Sosyolojisi*, Birey Yayınları, İstanbul.
- YANPAR, Tuğba (2006). “Etkili Ve Anlamlı Öğrenme İçin Kuramsal Yaklaşımlar Ve Yapılandırmacılık”, Editör: ÖZTÜRK, Cemil, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, s. 85-109.
- YAŞAR, Şefik ve Mehmet Gültekin (2006). “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Araç-Gereç Kullanımı”, Editör: ÖZTÜRK, Cemil, *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, PegemA Yayıncılık, 287-311.
- YURDAKUL, Bünyamin (2007), “Yapılandırmacılık”, Editör: DEMİREL, Özcan, *Eğitimde Yeni Yönelimler*, PegemA Yayıncılık, Ankara.
- ZAYİMOĞLU, Filiz (2006). *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi “Coğrafya Ve Dünyamız” Ünitesinde Yaratıcı Drama Yöntemi Kullanımının Öğrenci Başarısı Ve Tutumlarına Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

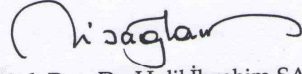
EKLER

Ek 1. Bilinçli tüketicilik Düzeyi Ölçeği Kullanma İzni Formu:

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
SAKARYA

Enstitünüz İlköğretim Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Fethullah MALBELEĞİ'ne tarafımdan hazırlanan "Bilinçli Tüketicilik Düzeyi Ölçeği"ni tezinde kullanmak üzere müsaade ediyorum.

Bilgilerinize arz ederim. 22.11.2010

Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM
İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi
Hendek/ SAKARYA
hsaglam@sakarya.edu.tr

Ek 2. Anket Onay Formu:

	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ ANKET ONAY FORMU	Sayfa : 1/1
---	---	-------------

ÖĞRENCİNİN

ADI SOYADI : Fethullah MALBELEĞİ
NUMARASI : 0960y26010
PROGRAMI : İlköğretim
ANABİLİM DALI : Sınıf Öğretmenliği
ANKET KONUSU : "Bilinçli Tüketici Olma Ölçeği" ve "Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi"

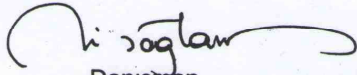
Bilinçli Tüketici Olma Ölçeği: 19 soruluk likert tipi ölçektir. Bu ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi: 25 sorudan oluşan bu başarı testi araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. İstanbul ilinin 3 farklı devlet okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencileri ile yapılan ön uygulama ve analizler sonucunda iç tutarlılık katsayısı .95 olarak bulunmuştur.

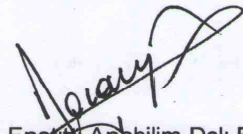
ANKETİN UYGULANACAĞI KİŞİ VEYA KURUMLAR :

1. Necdet İslar İlköğretim Okulu, Adapazarı
2. Yeşiltepe İlköğretim Okulu, Erenler

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından söz konusu anketin uygulanmasında bir sakınca görülmemektedir. Bilgilerinize arz olunur.

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim SAĞLAM

Enstitü Anabilim Dalı Başkanı
Doç. Dr. Bünyamin KOCAOĞLU

İlgili Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa BEKTAŞ

EKLER

- 1- Anket Formu
- 2- Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi uyarınca belirlenen formlar

Ek 3. Anket ve Başarı Testi Uygulama İzni:

T.C.
SAKARYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

SAYI : B.08.4.MEM.4.54.00.05.02.070/ 25601
KONU : Anket Uygulaması

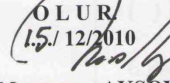
VALİLİK MAKAMINA
SAKARYA

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Fethullah MALBELEĞİ ; “**Bilinçli Tüketici Ölçeği**” ve “**Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi**” konulu anket uygulamasını, İlimiz, Adapazarı Necdet İslar İlköğretim okulu öğrencileri ile Erenler Yeşiltepe İlköğretim Okulunda öğrenim gören öğrencilere uygulamak istediklerini; Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 02.12.2010 tarih ve 1803 sayılı yazıları ile bildirilmiştir.

Söz konusu anketin dersleri aksatmamak kaydıyla; İlimiz, Adapazarı Necdet İslar İlköğretim okulu öğrencileri ile Erenler Yeşiltepe İlköğretim Okulunda öğrenim gören öğrencilere uygulanması, yasal gerekliliğin ilgili Okul Müdürlüklerince yerine getirilmesi şartı ile Müdürlüğümüzce uygun mütalaa edilmektedir;

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, olurlarınızı arz ederim.

Emin BAŞAR
Millî Eğitim Müdür V.

OLUR,
15/12/2010
Muammer AKSOY
Vali a.
Vali Yardımcısı

Resmi Daireler Kampüsü
B Blok 54290 Adapazarı / SAKARYA
Tel : 0 264 251 36 14-15-16
Fax : 0 264 251 36 04
http://sakarya.meb.gov.tr
sakaryamem@meb.gov.tr

Ek 4. Bilinçli Tüketici Düzeyi Ölçeği:

AÇIKLAMA

Kıymetli Öğrencim,

Size sunulan bu anket ve test bilimsel bir araştırma için düzenlenmiştir. Sizin görüşleriniz bu araştırma için büyük önem taşımaktadır. Sadece, soruları dikkatli bir biçimde okuyup size en uygun seçeneğin önüne **(X)** işareti koyunuz. Lütfen, cevapsız soru bırakmayınız.

İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederim.

Fethullah MALBELEĞİ
Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi
fmalbelegi@hotmail.com

1.Cinsiyetiniz? ☐ Kız ☐ Erkek	5.Annenizin eğitim durumu? ☐ Okuma-yazma bilmiyor ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Üniversite mezunu
2.Ailenizin gelir düzeyi nasıldır? ☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek	6.Babanızın eğitim durumu? ☐ Okuma-yazma bilmiyor ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul mezunu ☐ Lise mezunu ☐ Üniversite mezunu
3.Anneniz ne iş yapıyor? ☐ Ev hanımı ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Başka (belirtiniz)	7. Haftalık ne kadar harçlık alıyorsunuz? ..... TL
4.Babanız ne iş yapıyor? ☐ Çiftçi ☐ İşçi ☐ Memur ☐ Başka (belirtiniz)	

Aşağıda, “tüketim”le ilgili ifadeler yer almaktadır. Bu konudaki görüşlerinizi, “Hiçbir zaman”, “Ara sıra”, “Çoğu zaman”, “Her zaman” maddelerinden size en uygun olanını kutucuğun içindeki yuvarlağı karalayarak belirtiniz.		Hiçbir zaman	Ara sıra	Çoğu zaman	Her zaman
1	Harçlıklarımdan artakalanları biriktiririm	☐	☐	☐	☐
2	Alacağım ürünlerinin son kullanma tarihini kontrol ederim	☐	☐	☐	☐
3	Alışverişten önce ihtiyaç listesi hazırlarım	☐	☐	☐	☐
4	Aldığım ürünle ilgili sorun yaşadığımda Tüketici Hakları Derneği'ne bildiririm	☐	☐	☐	☐
5	Aldığım ürün bozuk çıktığında iade ederim	☐	☐	☐	☐
6	Alışveriş yaptıktan sonra fişini isterim	☐	☐	☐	☐
7	Cebimdeki parayı harcamak hoşuma gider*	☐	☐	☐	☐
8	Alacağım ürünlerde yerli markayı yabancı markaya tercih ederim	☐	☐	☐	☐
9	“Tanınmış Marka”lı ürün kalitelidir	☐	☐	☐	☐
10	Alacağım ürünün ilk önce kalitesine bakarım	☐	☐	☐	☐
11	Alacağım ürünün markalı olmasına dikkat ederim	☐	☐	☐	☐
12	Ürünün kalitesini alırım	☐	☐	☐	☐
13	Aldığım eşyanın Garanti Belgesi'ni saklarım	☐	☐	☐	☐
14	Alacağım ürünün ihtiyaç olup olmadığına bakarım	☐	☐	☐	☐
15	Bir şeyi almadan önce fiyatını araştırırım	☐	☐	☐	☐
16	Beğendiğim her şeyi alamayacağımı bilirim	☐	☐	☐	☐
17	Bir şey alacağım zaman aile bütçemizi dikkate alırım	☐	☐	☐	☐
18	Reklamlarda gördüğüm bir ürünü, ihtiyaç olmasına bakmaksızın almak isterim*	☐	☐	☐	☐
19	Alışverişten önce ne kadar param olduğuna bakarım	☐	☐	☐	☐

?

* İşaretiyle işaretlenmiş ifadeler olumsuz olduğu için puanlar tersine çevrilmiştir.

?

Ek 5: Üretimden Tüketime Ünitesi Başarı Testi:

ADI-SOYADI: ?

SINIFI: ?

?
?

1. Can, Mehmet, Elif ve Gamze babalarından istekte bulunuyorlar. Can, babasından bilgisayar oyunu, Mehmet Kaykay, Elif pembe ve nor elbisesinin yanında yeni bir elbise, Gamze ise tokasını kaybettiği için mavi bir toka istiyor. **Bu isteklerden hangisinin karşılanması önceliklidir?**

- Bilgisayar oyunu
- Kaykay
- Elbise
- Mavi toka

?
?

? ? ?

2. ?

- Yaşamımızın devamı için yemek yemeliyiz.
- Sağlıklı bir yaşam için doktora gitmeliyiz.
- Temizliğimizi yapmamız için su kullanmalıyız.

?
?

Yukarıda insanların bazı temel ihtiyaçlarından bahsedilmiştir. **Aşağıdakilerden hangisi temel ihtiyaçtır?**

- Karanlıkta kalmamak için elektrik kullanmalıyız.
- Rahatlamak için tatil gitmeliyiz.
- Güzel vakit geçirmek için oynamalıyız.
- Eğlenmek için piyano çalmalıyız.

?
?

?
?

?
?

3. ?

- Kira: 600 TL
- Yiyecek: 500 TL
- Faturalar: 300 TL
- Plazma televizyon: 600 TL
- Ulaşım: 300 TL
- Tatil: 500 TL

Gezer ailesinin aylık geliri 1.700 TL ise bu harcamalardan hangisi öncelikli olarak yapılmalıdır?

- I-II-IV
- I-II-III-V
- I-IV-VI
- I-III-V-VI

?
?

?
?

?
?

4. ?

Beşinci sınıfa yeni başlayan Murat biriktirdiği 30 TL ile bazı ihtiyaçlarını karşılamayı düşünmektedir. Fakat parası ile tüm istediklerini karşılayamamaktadır. **Buna göre aşağıdakilerden hangisini öncelikli olarak almalıdır?**

- Oyun CD'si: 20 TL
- Sırt çantası: 25 TL
- Cetvel: 5 TL
- Tenis raketi: 10 TL
- Resim defteri: 10 TL
- Deniz topu: 5 TL

?
?

- I-III-IV
- II-III-VI
- II-III-V
- I-III-VI

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

5. İnsanların yaşamı için gerekli olan, yokuşunda sıkıntı çekilen şeylere ihtiyaç denir." **Buna göre Hasan'ın söylediklerinden hangisi ihtiyaçtır?**

- Havalar çok soğudu atkı almalıyım.
- Yarın arkadaşlarımla sinemaya gitmeliyim.
- Kemal'in aldığı patenden ben de almalıyım.
- Hafta sonu ailemle parka gezmeye gitmeliyiz.

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

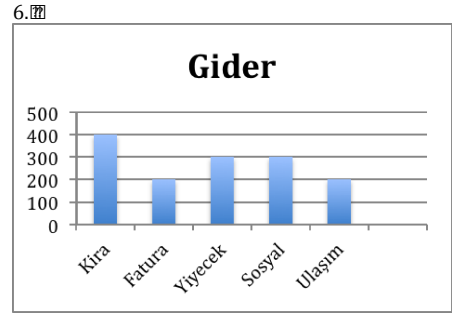
?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

Aylık geliri 1.900 TL olan bir aile, yukarıdaki giderleri yaptıktan sonra kaç TL tasarruf yapar?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

?
?

7.

?

Yaptığımız alışverişlerden daha sonra zarara uğramamak için dikkat etmemiz gereken bazı kurallardır.

?

Aşağıdakilerden hangisi Kerem'in bahsettiği kurallardan değildir?

- Aldığımız ürünlerin son kullanma tarihini kontrol etmeliyiz.
- Her zaman en ucuz ürünü tercih etmeliyiz.
- Aldığımız ürünlerde "SE" damgasının olmasına dikkat etmeliyiz.
- Yaptığımız alışverişlerde mutlaka tatura almaliyiz.

?

?

?

8. "Ayağımı yorganına göre uzat" atasözüyle vurgulanmak istenen nedir?

- İsteklerimiz önceliklidir.
- İhtiyaçlarımız önceliklidir.
- Harcamalarımızı bütçemize göre yapmalıyız.
- İsteklerimizi hiçbir zaman karşılamamalıyız.

?

?

?

9.

- İstekler hayatımızı devam ettirmemiz için gereklidir.
- Tüm isteklerimizin karşılanması gerekir.
- İhtiyaçlar isteklerden önce karşılanmalıdır.

Yukarıdaki ifadelerden hangisi ya da hangileri doğrudur?

- Yalnız I
- Yalnız II
- I ve II
- II ve III

?

?

?

10. Aşağıdakilerden hangisi bilinçli bir tüketiciden beklenen davranıştır?

- Aldığımız ürünlerin garanti belgesini saklamamalıyız.
- İsteklerimizi alırken bütçeye dikkat etmeye gerek yoktur.
- Aldığımız ürünleri görmeden alışveriş yapabiliriz.
- Tüketici haklarını koruyan kuruluşlar hakkında bilgi sahibi olmalıyız.

?

11. Aşağıdaki ürünlerden hangisinin son kullanma tarihi geçmiştir?

?

a. b. c. d.

30.06.2011 0.04.2009 0.12.2011 5.05.2011

?

?

?

?

?

12. Aşağıda verilen nesnelere üretimden tüketime doğru sıralayınız.

?

I. EkmeK

II. Tohum

III. Buğday

IV. Un

?

- EkmeK Tohum Un Buğday
- Tohum Un Buğday EkmeK
- Tohum Buğday Un EkmeK
- Buğday Un EkmeK Tohum

?

?

?

?

13.

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

Mehmet yukarıda öyle dediği sözlerle neyi

vurgulamaktadır?

- Gider
- Tasarruf
- Gelir
- Bütçe

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

14. [ ]

I. [ ] II. [ ] III. [ ] IV. [ ]

Yukarıdaki resimleri üretimden tüketime sıralayınız. [ ]

- I-II-IV-III [ ]
- II-III-IV-I [ ]
- III-II-I-IV [ ]
- III-IV-II-I [ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

15. "Doğal ortamlardan elde edilmiş, işlenmemiş maddelere hammadde denir." [ ]

Buna göre aşağıdakilerden hangisi hammaddedir. [ ]

- Petrol [ ]
- Kağıt [ ]
- Kumaş [ ]
- Sehpa [ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

17. Aşağıda konuşan öğrenciler, büyüdüklerinde hangi mesleği seçeceklerini söylüyorlar. Bu konuşmalara göre hangi öğrenci yanlış mesleği seçmiştir? [ ]

Pınar: Ben çok sabırlıyım ve küçük çocukları ve bebekleri çok seviyorum. Bu nedenle anaokulu öğretmenim olmak istiyorum. [ ]

Kaya: Ben maksizliğa hiç tahammül edemem. İnsanların haklarını savunmak istiyorum. Bu nedenle avukat olmak istiyorum. [ ]

Fatma: Ben elbiselerin modellerine çok ilgi duyuyorum. Onlara farklı şekiller verebilmek isterim. Bu nedenle moda tasarımcısı olmak istiyorum. [ ]

Salih: Ben insanlara yeni bir şeyler öğretmeyi çok seviyorum. Onların bilgilenebilmesi beni çok mutlulandıyor. Bu nedenle doktor olmak istiyorum. [ ]

a. Salih [ ] b. Fatma [ ] c. Kaya [ ] d. Pınar [ ]

18. Aşağıda, Mehmet Beyin almak istediği ürünler ve bu ürünlerin özellikleri verilmiştir. [ ]

Bu tabloya göre bilinçli bir tüketiciler olarak Mehmet Beyin hangi ürünün alınması gerekir? [ ]

[ ]	TSE'ye uygun mu? [ ]	Garanti Belgesi [ ]	Fiyatı Uygun mu? [ ]
Bilgisayar [ ]	Evet [ ]	Hayır [ ]	Evet [ ]
Telefon [ ]	Hayır [ ]	Evet [ ]	Evet [ ]
Fırın [ ]	Evet [ ]	Evet [ ]	Evet [ ]
Ütü [ ]	Evet [ ]	Evet [ ]	Hayır [ ]

a. Bilgisayar [ ] b. Telefon [ ] c. Fırın [ ] d. Ütü [ ]

19. Aşağıdakilerden hangisi, bir ürünün belirlenmiş standartlara uygun olup olmadığını belirler? [ ]

- Garanti Belgesi [ ]
- TSE (Türk Standartları Enstitüsü) [ ]
- Fiyat Etiketi [ ]
- THD (Tüketici Hakları Derneği) [ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

[ ]

21. Ahmet babasıyla birlikte bir kazak aldı. Satıcı bu kazağın üzerinde belirtilen şartlarda yıkanması gerektiğini belirtti. Ahmet'in annesi bu kazağı yıkarken üzerinde belirtilen şartlara dikkat etmesine rağmen kazak küçüldü."

Ahmet ve babası bu durumda ne yapmalıdır?

- Kazağı iyileştirecek birisine vermelidir.
- TÜKODER'e (Tüketiciyi Koruma Derneği) başvurmalıdır.
- Başka bir kazak almalıdır.
- Mağazaya gidip durumu anlatmalıdır.

?

?

22. ?

Çiftçilerimizin gayretiyle memleketimizin verimli tarlaları birer kalkınma kaynağı olacaktır.

M. Kemal Atatürk bu sözle aşağıdakilerden hangisinin önemini vurgulamaktadır?

- Üretim
- Dağıtım
- Paylaşım
- Tüketim

?

?

?

?

?

23. Aşağıdaki, üretim-tüketim-dağıtım aşamalarıyla ilgili eşleştirmelerden hangisi yanlıştır?

- Portakalların bakımı ve toplanması dağıtım aşamasıdır.
- Tohumlama yapılması üretim aşamasıdır.
- Müşterilerin portakalları marketten alması tüketim aşamasıdır.
- Toplanan portakalların marketlere ulaştırılması dağıtım aşamasıdır.

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

?

24. Hayvancılıkla geçen bir bölgede, hayvan hastalıkları nedeniyle halk zarar görmektedir. Bu bölge için aşağıdaki meslek dallarından hangisi öncelikli ihtiyaçtır?

- Hemşire
- Doktor
- Veteriner
- Mühendis

?

?

?

?

?

25. Çevre kirliliğinin elektrik ihtiyacını karşılamak için baraj kurulan bir şehirde, aşağıdaki meslek dallarından hangisi öncelikli ihtiyaçtır?

- Mühendis
- Polis
- Öğretmen
- İtfaiyeci

?

Üretimden Tüketime

SOSYAL BİLGİLER

4. SINIF

40 + 40

Kazanım

1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt eder.

Temel Beceriler

Karar verme

Kavramlar

İstek ve İhtiyaçlar

Ara Disiplinlerle İlişkilendirme

Girişimcilik:

1-7. Gerekşinim ile istek arasındaki farkı açıklar.

Araç Gereçler

- Issız ada okuma metni
- Yağmur maskesi
- Rüzgar maskesi
- Aslan maskesi
- Müzik için bilgisayar

Kaynaklar

- Öğretmen Kılavuz Kitabı
- Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. Alev Önder.
- 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

Dersin İşlenişi:

1. Isınma Çalışmaları

- Sırt sırta dans:

Çocuklar ikişer ikişer sırt sırta değecek şekilde ayakta dururlar. Gruplardaki çocuklar sırt sırta olan temaslarını kaybetmeden, biri diğerinin hareketlerini taklit etmeye çalışır. Bu sırada müziğin temposu değiştirilir. Tempoya göre hızlanan hareketler de taklit edilmeye çalışılır.

- Ayna Oyunu:

Gruptakiler ikili es□ olurlar ve karşı karşıya dururlar. Biri A biri B olur. A bir eliyle devinimlere başlar, B aynaya bakar gibi A'nın hareketlerini anında tekrar eder. A elverdiğince yavaş hareket etmeye çalışır. Bir süre sonra roller değiştirilir.

2. Uygulama

1. Issız Ada

İki arkadaş, hep uzun bir deniz yolculuğu yapabilecekleri bir tatilin hayalini kuruyorlardı. En sonunda bu istekleri gerçek oldu ve uzun bir deniz yolculuğu sonrasında İspanya'ya gidecekler ve bir hafta İspanya'da kalıp aynı yolla geri döneceklerdi. Bu yolculuk sırasında belki bir kaç adaya uğrayabileceklerdi. Seyahat edecekleri gemi küçük bir gemiydi. Bu nedenle yolculuk sırasında fırtına çıkması halinde, fırtınanın dinmesini beklemek zorundaydılar.

Hazırlıklarını yapıp yola koyuldular. Her şey istedikleri gibiydi. Deniz, bulutsuz havada, alabildiğine maviydi. Çok güzel bir seyahat geçireceklerinden emindiler. Yolculuğun üçüncü günü tahmin edemedikleri şekilde hava kötüleşmeye başladı. Bu kötü hava fırtınaya dönebilirdi. Bu nedenle kötü havanın dinmesini bekleyecekleri bir yer bulmaları gerekiyordu. Fakat denizin ortasındaydılar ve en yakın şehre bir günlük mesafedeydiler. Bu nedenle bir ada bulmak zorundaydılar. Nihayet gemi kaptanı yakınlarında bir ada olduğunu haber verdi ve adaya çıktılar. İki arkadaş adaya çıktıklarına seviniyorlardı. Fakat bu adada ne kadar kalacakları belli değildi. Çünkü hava aynı şekilde kötü devam ederse gemiyle yola devam etme şansları yoktu.

Adaya çıktıklarında bu adanın bir yerleşim yeri olmadığını anladılar. Bu çok kötü bir durumdu. Çünkü yolculuk hazırlıkları yaparken böyle bir durumla karşılaşabileceklerini düşünmemişlerdi. Adada yalnızdılar ve ada oldukça sessiz görünüyordu...

Bu kısa hikaye anlatıldıktan sonra öğrencilerden iki kişi bu arkadaşları canlandırmaları için seçilir. Bir öğrenci adada bulunan bir aslanı, bir öğrenci de rüzgarı, bir kişi de yağmuru canlandırmak için seçilir. Roller seçildikten sonra durumla ilgili açıklama yapılır. Öğrencilere belli kalıplarda ve kesin metinler verilmez. Bunun yerine öğretmenin yönergeleriyle, öğrencilerin içinde buldukları durumu anlayarak istedikleri gibi konuşmaları beklenir. Öğretmen, iki arkadaş, adada yalnız olduklarını yanlarında sadece yiyecek bulunduğunu ve şu anda adada olduklarını hissetmelerini ister. Bu sırada sınıfın bir kısmının ağaçlığı temsil ettiğini, öğretmen masasının da mağara olduğundan bahsedilir. Çünkü biraz sonra yağmur ortaya çıkacaktır ve iki arkadaş yemeklerini yerken yiyecekleri ıslanmaya başlayacaktır. Bu durumda öğrenciler masanın altına sığınmak zorunda kalacaklardır. Yağmur ortamı terk edene kadar orda durmak zorunda kalacaklardır. Bu sırada sınıfın perdeleri kapalı tutulmalıdır ve ışıkla ilgilenecek bir öğrenci bulunmalıdır. Bu şekilde ışıklar söndüğünde ve rüzgar ortaya çıktığında, yani akşam olduğunda ve hava soğduğunda öğrenciler hem ısınmak hem de ışıktan faydalanmak için ateş yakmak isteyeceklerdir. Bu sırada ihtiyaçlarının farkına varmaya başlayacaklardır. Bu ihtiyaçlara değerlendirme aşamasında öğrencilerle birlikte değinilecektir. O gece ateşi yakıp ısındıktan sonra yağmurun da dinmesiyle güzel geçirdikten sonra sabah etrafı gezmeye çıktıklarında karşılına aslan çıkacaktır. Aslandan kaçmak için yine gece kaldıkları mağaraya sığınacaklar. Bu şekilde barınma ihtiyacının ne kadar önemli olduğunu fark edecekler.

Canlandırmalar sergilendikten sonra, izleyen öğrencilerle birlikte yaşanan olaylar hatırlanacak, canlandırma yapan öğrencilere ne hissettikleri sorulacak ve değerlendirme aşamasına geçilecek.

2. Öğrenciler ısınma hareketleri sonrası 1 den beşe kadar saydırılır. Daha sonra her sayı bir grup oluşturacak şekilde ayrılır. Toplam beş grup oluşur. Gruplar kendi içerisinde bir yazıcı seçer. Gruplara dağıtılan kağıtlara grup üyeleri istek ve ihtiyaçların ne demek olduğunu, istek ve ihtiyaç denildiğinde ne akıllarına geldiğini kağıda yazarlar. Daha sonra kağıtlar gruplar arasında değiştirilir. Değiştirilen kağıtlara her grup üç tane istek, üç tane de ihtiyaç yazar ve yine kağıtlar gruplar arasında değiştirilir. Daha sonra bu kağıtlarda geçen istek ve ihtiyaçların içinde bulunduğu bir olayı canlandırmaları istenir. Öğrencilerin yazdığı kağıtlar uygulamadan sonra toplanır.

3. Değerlendirme

1. Oyun sırasında İssız Adaya düşen arkadaşların ne gibi ihtiyaçları ortaya çıktığını öğrencilerle tartışarak, bu ihtiyaçlar tahtaya yazılır.
2. “Bu ihtiyaçları karşılamamış olsaydı ne gibi zorluklar yaşarlardı?” sorusuyla öğrencilerle beyin fırtınası yapılır.
3. Bazı ihtiyaçlar söylenerek bunların ıssız adada gerekli olup olmadığı sorulur.

1. Derste neler hissettiniz? Neler öğrendiniz?
2. İstek ve ihtiyaçlar nedir?
3. İstek ve ihtiyaçların arasındaki fark nedir?
4. Bunların yanında istek ve ihtiyaçlara verebileceğimiz başka örnekler var mıdır?

Üretimden Tüketime

Kazanım

2. İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur.

Temel Beceriler

Gözlem, Araştırma

Kavramlar

İstek ve İhtiyaçlar

Ara Disiplinlerle İlişkilendirme

Girişimcilik:

Gereksinim ile istek arasındaki farkı açıklar.

Araç Gereçler

- Doktor kıyafetini temsil için beyaz önlük.
- Birkaç tane Tacik şapkası.
- Okuma metni.
- İlaç kutusu.
- Saklama kapları.
- Bir kaç tane pet şişe.
- Müzik için bilgisayar.

Kaynaklar

- Öğretmen Kılavuz Kitabı.
- Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. Alev Önder.
- 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

Dersin İşlenişi:

1. Isınma Çalışmaları

- Gölge Oyunu:

Sınıf iki kişilik gruplara ayrılır. Gruplardaki öğrencilerden biri gölge olur. Sınıfın değişik yerlerinde ayakta dururlar. Gölge olan öğrenci önündeki arkadaşının yaptıklarını taklit etmeye çalışır. Bir süre sonra roller değiştirilir.

- Parmak uçları ile hareket:

Sınıf iki kişilik gruplara ayrılır. Gruplardaki öğrenciler birbirlerinin işaret parmaklarıyla temas halinde olurlar. Müzik eşliğinde, çeşitli hareketler yaparken teması kaybetmemeye çalışırlar.

2. Uygulama

Sınıfa dağıtılmak üzere çikolata getirilecek ve bu çikolatalar eşit olmayacak şekilde dağıtılacak. Sonrasında çikolata alamayan öğrencilerden özür dilenecek. Sonrasında eşit dağılım yapılamadığı bu yüzden bazılarına yetmediği söylenecek.

Bu açıklamadan sonra, dünya üzerinde ki eşit olmayan dağılımdan bahsedilecek. Bazı ülkelerin bu paydan çok fazla aldığı için, diğer bazı ülkelere yeteri kadar alamadığı ve sıkıntı çektiklerinden, hatta bazı Afrika ülkelerinde insanların açlıktan öldüklerinden bahsedilecek.

Daha sonra öğrencilere kitaplarındaki “Tacikistan’da açlık tehlikesi” metni okunacak. Bu metinde bahsedilen Tacikistanlı insanlar ve onlara yardım etmeye çalışan Kızılay görevlileri canlandırılmaya çalışılacak. Neticesinde Tacikistan’da yaşayan insanların ne gibi ihtiyaçları olduğundan bahsedilecek.

3. Değerlendirme

4. Bu durumda öğrencilere ne hissettikleri sorulur.
5. Böyle bir durumla karşılaşılması için ne yapılması gerektiği sorulur.
6. Bazı insanların fazla tüketmesinin diğer insanların kaynak sıkıntısı yaşatabileceğinden bahsedilir.
7. Tasarrufun öneminden bahsedilir.
8. Kendine göre ihtiyaç olarak hissettiği şeylerin başka insanlar için de ihtiyaç olacağından bahsedilir.
9. Tacikistan’da yaşayan insanların yaşanan durumda en fazla neye ihtiyaç duyduklarından bahsedilir.
10. Bu ihtiyaçlardan hareketle insanların temel ihtiyaçlarının ne olduğundan bahsedilir.

Üretimden Tüketime

Kazanım

2. İhtiyaçlarından hareket ederek insanların temel ihtiyaçları hakkında çıkarımlarda bulunur.

Temel Beceriler

Gözlem, Araştırma

Kavramlar

İstek ve İhtiyaçlar

Ara Disiplinlerle İlişkilendirme

Girişimcilik:

Gereksinim ile istek arasındaki farkı açıklar.

Araç Gereçler

- Doğal afet videosu
- Temsili çadır
- Birkaç pet şişe
- Saklama kapları
- İlaç kutusu
- Beyaz önlük
- Müzik için bilgisayar.

Kaynaklar

- Öğretmen Kılavuz Kitabı.
- Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. Alev Önder.
- 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

Dersin İşlenişi:

1. Isınma Çalışmaları

- Gölge Oyunu:

Sınıf iki kişilik gruplara ayrılır. Gruplardaki öğrencilerden biri gölge olur. Sınıfın değişik yerlerinde ayakta dururlar. Gölge olan öğrenci önündeki arkadaşının yaptıklarını taklit etmeye çalışır. Bir süre sonra roller değiştirilir.

- Parmak uçları ile hareket:

Sınıf iki kişilik gruplara ayrılır. Gruplardaki öğrenciler birbirlerinin işaret parmaklarıyla temas halinde olurlar. Müzik eşliğinde, çeşitli hareketler yaparken teması kaybetmemeye çalışırlar.

2. Uygulama

Öğrencilere doğal afetle ilgili video izletildikten sonra üç tane öğrenci depremi yaşayan, üç tane öğrenci de bu öğrencilere yardım getirecek kişi olarak seçilir. Daha sonra bu öğrencilere ihtiyaçlarını belirlemeleri için düşünme zamanı verilir. Deprem yaşayan öğrencilerin, ne gibi ihtiyaçları olacağını düşünmeleri, yardım edecekleri öğrencilerin de yardım için nasıl hazırlık yapmaları gerektiği sorulur ve birbirleriyle fikir alışverişi yapmaları için zaman verilir. Bu sırada birbirlerini duymamaları sağlanır. Daha sonra deprem anı canlandırılır ve deprem sonrasında deprem tehlikesini yaşamayacakları bir parka geçerler. Sonrasında yardım için gelecek öğrenciler yanındaki malzemelerle gelirler. Deprem yaşayanlardan ne tür istekleri olduğu sorulur ve onların isteklerini karşılayıp karşılayamadıkları değerlendirme aşamasında tartışılır.

Bu dramada afetzede öğrencilerden mümkün olduğunca afete uğramış birisi rolüne bürünmesi istenir. Böylece ne gibi ihtiyaçları olduğundan bahsetmesi ve yardıma gelenlerden bu ihtiyaçlarının karşılanmasını talep etmesi istenir.

3. Değerlendirme

1. Afetzede öğrencilere ne hissettikleri sorulur.
2. Afetzede öğrencilerin neye ihtiyaçları olduğunu ve bu ihtiyaçların yardıma gelenler tarafından karşılanıp karşılanmadığı sorulur.
3. Yardıma gelen öğrencilerin ne hissettikleri sorulur.
4. Yardıma gelen öğrencilerin ne gibi hazırlıklar yapması gerektiği sorulur.
5. Yardım etmenin nasıl bir duygu olduğundan bahsedilir.
6. Yardım alan öğrencilerin, bu yardım sırasında ne hissettikleri sorulur.
7. İnsanların bu gibi durumlarda neye ihtiyaçları olduğu sorulur.
8. Buradan temel ihtiyaçların neler olacağı tartışılır.

Üretimden Tüketime

Kazanım

3. Mevcut kaynaklarla ihtiyaçlarını ilişkilendirir.

Temel Beceriler

Karar verme, problem çözme

Kavramlar

Gelir ve gider, israf, bütçe, ticaret, para, tasarruf, ekonomi

Ara Disiplinlerle İlişkilendirme

Girişimcilik:

3-26. Kaynakları doğal, insan ve kapital olarak sınıflandırır.

Diğer Derslerle İlişkilendirme

Matematik:

“Doğal sayılarda toplama işlemi” ve “Doğal sayılarda çıkarma işlemi” alt öğrenme alanı

Dersin İşlenişi:

1. Isınma Çalışmaları

- Balon şişirme

Sınıftaki öğrenciler iki gruba ayrılır. Bu gruptaki öğrenciler el ele tutuşurlar ve daire oluştururlar. Öğretmen “Şimdi balonu şişiriyoruz” komutunu verir ve gruptaki öğrenciler, “fısss” sesi çıkararak daireyi genişletirler. Bu genişleme daire kopuncaya kadar devam eder. Daire bozulduğu zaman “paat” sesi çıkarılır. Bu oyun daireyi bozanların çıkması ve kalanların devam etmesi şeklinde uzatılabilir.

SOSYAL BİLGİLER

4. SINIF

40 + 40

Araç Gereçler

- Baba için ceket
- Çeşitli ürün kutuları
- Birkaç tane oyuncak
- Bir kaç tane ev eşyası kutusu
- Bir kaç tane eski görünümlü elbise
- Temsili buğday çuvalı (yastık kullanılabilir)
- Temsili para.
- Para yerine kullanılacağı varsayılan yıldızlar.
- Müzik için bilgisayar.

Kaynaklar

- Öğretmen Kılavuz Kitabı.
- Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. Alev Önder.
- 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

- Yer kapmaca:

Bu çalışma iki grup ya da üç grup şeklinde yapılabilir. Öğrenciler ortada bulunan sandalyelerin etrafında tek kişilik sıra halinde bulunurlar. Ortada öğrencilerin sayısının bir eksiği kadar sandalye bulunur. Müzik eşliğinde öğrenciler sandalyelerin etrafında dönerler. Müzik durunca herkes sandalyeye oturmaya çalışır. Oturamayan öğrenci öğretmenin yanına gelir. Bu şekilde oyun bir kişi kalıncaya kadar devam eder.

2. Uygulama

Parasız alışveriş draması:

Öğrencilerden çok eski bir zamanda yaşadıklarını varsaymaları. Yaşadıkları zamanda paranın bulunmadığından fakat yine insanların ihtiyaçlarının olduğundan bahsedilir. Bu şartlarda yine bir aile oluşturulur. Bu ailenin ihtiyaçları üzerinden gidilerek, bu ihtiyaçları karşılamaları istenir. Örneğin yemek yapmak için ete ihtiyaçları vardır. Fakat kendi besledikleri hayvan yoktur. Dolayısıyla et almak durumundadırlar. Kendi kaynaklarını kontrol ederler. Kendilerinde fazlaca buğday vardır. Bu buğdayı verip et almak isterler. Fakat tek ihtiyaç bu değildir. Bunun yanında elbise ihtiyaçları, barınma ihtiyaçları vardır. Tabi ki çok eski zamanlarda yaşadıkları için ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler. Bu temel ihtiyaçları karşılayabilmek için yine kendilerinde fazla bulunan eşyaları almak istedikleri şeyler karşılığında verirler. Daha sonra öğrencilerden birisinin aklına ellerinde bulunan değerli yıldızları vererek almak istedikleri şeyleri alabilecekleri gelir ve bunu uygulamaya başlarlar. Bu yıldızları vermek istedikleri ilk kişi bunu kabul eder ve hoşuna gider. Sonra bunu herkes kullanmaya başlar. Böylece ihtiyaçlarını karşılarlar.

Para ile alışveriş draması (Bütçe çalışması):

Aile Bütçesi: Öğrencilerden gönüllü olarak bir baba, bir anne, bir çocuk, bir tane de market sahibi seçilir. Bu ailenin gelirinin ne kadar olduğundan bahsedilir. Bu doğrultuda ihtiyaçlarını belirlemeleri istenir. Bunu hesaplamayı tahtaya yazmaları istenir. Bu hesaplamadan sonra alışverişe çıkmaları istenir. Bu sırada çocuk da anne babanın yanında gelir. Alışveriş sırasında çeşitli isteklerde bulunur. Bu istekleri karşılayıp karşılamamak anne ve babanın isteğine bırakılır.

3. Değerlendirme

Parasız alışveriş draması ile ilgili sorular.

1. Paranın neden icat olduğuyla ilgili sorular sorulur.
2. Para olmadığı için alışveriş yapan öğrencilerin zorlanıp zorlanmadığı sorulur.
3. Alışveriş yaparken nelerden dolayı zorluk çektikleri sorulur.
4. İhtiyaçları karşılayabilmek için eski dönemde insanların ne gibi zorluklarla karşılaştıkları sorulur.
5. Şimdi de paranın olmadığını düşünmelerini ve bu durumda ne gibi zorluklarla karşılaşılacağı ile ilgili tartışılır.

Para ile alışveriş draması ile ilgili sorular.

1. Bütçe hesaplamasının doğru yapılıp yapılmadığı sorulur.
2. İhtiyaçların belirlenmesi ile ilgili yapılan tercihler öğrencilerle tartışılır.
3. Kaynaklara göre ihtiyaçların doğru yapılıp yapılmadığı sorulur.
4. Toplama ve çıkarma işlemleri kontrol edilir.
5. Her öğrenciden basit bir bütçe hazırlaması istenir. Öğrencilerden birkaç kişinin hazırladığı bütçeler kontrol edilir.

Üretimden Tüketime

Kazanım

4. Satın alacağı ürünleri belirlenen standartlara göre değerlendirir.
5. Bilinçli bir tüketici olarak haklarını kullanır.

Temel Beceriler

Karar verme, problem çözme

Kavramlar

Tüketim, pazar, ürün, yargı, yasa, anayasa, sözleşme, olgu.

Ara Disiplinlerle İlişkilendirme

İnsan Hakları ve Vatandaşlık:

- 4.5-52. Tüketici olarak haklarını bilir ve kullanır
  - 4.5-53. Tüketici olarak hakları ihlal edildiğinde yasal yollardan haklarını arar.
  - 4.5-54. Aldığı ürünlerin son kullanma tarihine dikkat etmenin bir tüketici hakkı olduğunu fark eder.
- Rehberlik ve Psikolojik Danışma:
- 4-5. a. Karar vermenin önemini açıklar.
  - 4-5. b. Kendisiyle ilgili kararlar verir.

Dersin İşlenişi:

1. Isınma Çalışmaları

- Balon şişirme:

Sınıftaki öğrenciler iki gruba ayrılır. Bu gruptaki öğrenciler el ele tutuşurlar ve daire oluştururlar. Öğretmen “Şimdi balonu şişiriyoruz” komutunu verir ve gruptaki öğrenciler, “fıss” sesi çıkararak daireyi genişletirler. Bu genişleme daire kopuncaya kadar devam eder. Daire bozulduğu zaman “paat” sesi çıkarılır. Bu oyun daireyi bozanların çıkması ve kalanların devam etmesi şeklinde uzatılabilir.

SOSYAL BİLGİLER

4. SINIF

40 + 40 + 40

Araç Gereçler

- Bir kaç tane telefon
- Seyyar satıcı için ufak masa
- Birkaç tane ürün kutusu
- Bir kaç tane dayanıklı ev aleti kutusu
- Müzik için bilgisayar

Kaynaklar

- Öğretmen Kılavuz Kitabı
- Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. Alev Önder.
- 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

2. Uygulama

Alış veriş:

1. Öğrencilerden iki kişi seçilir. Birisi annedir ve çocuğunu bakkala alış veriş yapmak için gönderir. Anne büyük kızının doğum günü için pasta yapmak istemektedir. Anne çocuğuna pasta için lazım olan şeyleri söyler ve bir miktar para verir. Sonra çocuk alması gereken şeyleri aklında tutabileceğini düşünür ve markete gider. Fakat orda ne alacağını unutur. Hatırladığı kadarıyla marketten alış verişi yapar. Kasaya gittiğinde aldıkları ürünlerin fiyatlarının annesinin verdiği paradan fazla olduğunu görür. Sonra bazıları bırakır bu sırada annesinin ihtiyaçlarının ne olduğunu düşünmektedir. Sonra zor da olsa hatırlar ve ihtiyaçları alarak eve döner.

Annesi pastayı hazırlar. Pasta çok güzel olmuştur. Çocuk çok sevinir çünkü pasta çok hoşuna gitmiştir. Hem de sürpriz yapacaklardır. Sonra çocuğun ablası gelir. O da çok sevinir. Sonra tam pastayı yiyecekleri sırada annenin gözü süt kutusuna takılmıştır. Sütün son kullanma tarihini incelediğinde, tarihin geçmiş olduğunu görür. Çok üzülür. Çünkü hem tüm emekleri boşuna gitmiştir hem de doğum gününü pastasız kutlamış olacaklardır.

2. Problem yaşanan bir alış veriş:

Bir baba çocuğuyla alış veriş yapmaya çıkmışlardır. Bu alış verişte baba kazak çocuğu ise pantolon alacaktır. Önceden ihtiyaçlarını belirleyip yanlarına yeteri kadar para alıp yola çıkmışlardır. İlk mağazaya gittiklerinde fiyatların çok yüksek olduğunu görmüşler. Çocuk orda çok güzel bir pantolon görmüş. Babasına onu almasını istemiş fakat babası fiyatının yüksek olduğunu hem sadece markaya bakarak alış veriş yapmamak gerektiğini söylemiştir. Daha sonra bir mağazaya gitmişler ve orda fiyat olarak daha uygun ve kaliteli ürünler görmüşler. O mağazadan beğendikleri ürünü almışlar ve parayı ödeyip eve gitmişler. Sonra çocuk için aldıkları pantolonu evde denediklerinde çocuğa küçük geldiğini görmüşler. Bir gün sonra mağazaya durumu anlatmaya gittiklerinde mağaza sahibi pantolonu alamayacağını söylemiş. Çünkü alış veriş sonrasında fiş almayı unutmuşlar. Mağaza sahibi fiş almadıkları için değişim yapamayacağını söylemiş.

3. Bir anne ve kızı alışverişe çıkmışlardır. Ütü almak istemektedirler. Bir kaç mağaza gezip uygun fiyatlı kaliteli bir ütü alırlar. TSE'ye uygun olup olmadığını kontrol ederler. Garanti belgesini ve fişi alırlar. Eve geldiklerinde ütünün çalışmadığını görürler. Bunu üzerine hemen mağazaya gidip iade etmek isterler. Mağaza sahibi ürünü değiştirmek istemez. Bunun üzerine tüketici koruma derneğine başvuracaklarını söylerler. Derneği ararlar ve şikayetlerini bildirirler. Daha sonra mağazaya durumu bildirirler. Mağaza bu sefer

4. Tüketici koruma derneğine yapılan bir başvuruyu canlandıracak bir drama yapılır.

3. Değerlendirme

1. Alışveriş yapmadan önce ve alışveriş sırasında nelere dikkat edilmesi gerektiği tartışılır.
2. Alışveriş yapan öğrenci, alışveriş yaptıktan sonra, dikkat edilmesi gereken durumlara dikkat etmediği için neler hissettiği sorulur.
3. Dikkat edilerek yapılacak alışverişlerin ne gibi faydaları olacağı tartışılır.
4. Telefon almak isteyen öğrencilerin neler hissettikleri sorulur.
5. Hangi hatalara düştükleri sorulur. Bu sınıftaki diğer öğrencilerle de tartışılır.

Üretimden Tüketime

Kazanım

6. Kullandığı bazı ürünleri üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.

Temel Beceriler

Eleştirel düşünme, analiz etme

Kavramlar

Üretim, dağıtım, kaynak

Ara Disiplinlerle İlişkilendirme

Girişimcilik:

6-13. Ürünlerin farklı üretim şekli olduğunu bilir.

Diğer Derslerle İlişkilendirme:

Matematik Dersi – “Sütun Grafiği” alt öğrenme alanı.

6-1. Sütun grafiğini oluşturur.

6-2. Sütun grafiğini yorumlar.

Fen Bilgisi – “Maddeyi Tanıyalım” ünitesi.

6-4.1 Doğal, işlenmiş ve yapay madde kavramlarını ayırt eder.

Dersin İşlenişi:

1. Isınma Çalışmaları

- Parmak uçları ile hareket:

Sınıf iki kişilik gruplara ayrılır. Gruplardaki öğrenciler birbirlerinin işaret parmaklarıyla temas halinde olurlar. Müzik eşliğinde, çeşitli hareketler yaparken teması kaybetmemeye çalışırlar.

SOSYAL BİLGİLER

4. SINIF

40 + 40 + 40

Araç Gereçler

- Üretim-Dağıtım-Tüketimle ilgili video
- Temsili araba için sandalye
- İşçi için önlük
- Temsili tezgah için küçük masa
- Çiftçi kıyafeti için ceket ya da şapka
- Müzik için bilgisayar

Kaynaklar

- Öğretmen Kılavuz Kitabı
- Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. Alev Önder.
- 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

2. Uygulama

Öğrencilerden gönüllü iki kişi ticaret yapacak kişi olarak seçilir. Onlardan satmak istedikleri ürünleri seçmesi istenir. Satmak istedikleri ürünün nasıl elde edilebileceğini düşünmelerini ve bu ürünü nasıl elde edecekleri sorulur. Bu ürün için üretim, dağıtım ve tüketim safhalarını düşünerek bu ürünü ortaya koymaları istenir. Örneğin bir çiftçi seçilir ve bu çiftçiden üretecekleri ürünün hammaddesi temin edilmek istenir. Bu durumda çiftçi de bu hammaddeyi verebilmek için süre ister. Daha sonra bu ürünlerin işlenmesi için bir fabrika gerektiği anlaşılır ve bir fabrika yetkilisi seçilir ve onunla görüşülerek hammaddenin işlenerek kendilerine yarayacak hale getirilmesi istenir. Son olarak bunları satış yapacakları yere taşıyacak bir taşıyıcıya ihtiyaç duydukları anlaşılır ve taşıyıcıyla görüşüp fabrikadan çıkan ürünlerin istedikleri yere taşınması istenir. Son olarak insanlara sunulacak hale gelmiştir.

Yapılan dramanın ardından üretim-dağıtım-tüketimle ilgili kısa bir video izletildikten sonra değerlendirme kısmına geçilir.

3. Değerlendirme

1. Yapılan dramadaki üretim-dağıtım-tüketim şeması çizilir ve bunun üzerinde tartışılır.
2. Elde edilen ürünlerin nasıl bir aşama ile hizmetimize sunulduğu tartışılır.
3. İnsanların yalnız kalmaları durumunda ihtiyaçlarını karşılamak için ne kadar zor durumda kalacaklarından bahsedilir.
4. Üretim-Dağıtım-Tüketim ağının insanlar arası ilişkiyi nasıl etkilediği tartışılır.

Üretimden Tüketime

Kazanım

7. İhtiyaçlarla meslekleri ilişkilendirir.

Temel Beceriler

Karşılaştırma, karar verme

Kavramlar

Emek, meslek, iş bölümü, ücret.

Ara Disiplinlerle İlişkilendirme

Rehberlik ve psikolojik danışma

10. İnsanlarla meslekler arasındaki ilişkiyi kavrar.

Dersin İşlenişi:

1. Isınma Çalışmaları

- Yer kapmaca:

Bu çalışma iki grup ya da üç grup şeklinde yapılabilir. Öğrenciler ortada bulunan sandalyelerin etrafında tek kişilik sıra halinde bulunurlar. Ortada öğrencilerin sayısının bir eksiği kadar sandalye bulunur. Müzik eşliğinde öğrenciler sandalyelerin etrafında dönerler. Müzik durunca herkes sandalyeye oturmaya çalışır. Oturamayan öğrenci öğretmenin yanına gelir. Bu şekilde oyun bir kişi kalıncaya kadar devam eder.

SOSYAL BİLGİLER

4. SINIF

40 + 40 + 40

Araç Gereçler

- Başkan için ceket
- Polis kıyafeti.
- Market sahibi için ufak tezgah.
- Fırıncı için önlük.
- Manav için önlük.
- Öğretmen için ceket.
- Meslek kartları için küçük kartlar
- Müzik için bilgisayar

Kaynaklar

- Öğretmen Kılavuz Kitabı
- Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama. Alev Önder.
- 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı.

2. Uygulama

1. İlçeyi yönetiyoruz:

Öğrencilerden birisi bir ilçenin belediye başkanı olarak seçilir. Daha sonra iki tane yardımcı seçilir. Bu yardımcılara danışarak bu ilçede yaşayan insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için nelere ihtiyaçları olduklarını belirlemeleri istenir. Daha sonra bu meslek sahipleri davet edilir ve birlikte görüşerek ilçe için ne gibi hizmet yapacakları ve daha nelere ihtiyaçları olduğunu belirtmeleri istenir. Bu sırada dramaya ara verilerek ilçenin başka ne gibi ihtiyaçları olabileceği tartışılır ve bu ihtiyaçlarla ilgili mesleklerden bahsedilir. Bu mesleği yapma isteyen gönüllüler dramaya dahil olabilir.

2. Meslek kartları:

Daha önceden hazırlanan meslek kartları bir kutu içerisinde gönüllü öğrencilere seçtirilir. Öğrenciler seçtikleri meslekleri konuşmadan, yalnızca hareketlerle anlatması istenir. Sınıftaki arkadaşları da bu mesleği tahmin etmeye çalışılır. Daha sonra her meslek anlatımından sonra bu meslekle ilgili bilgiler verilir. Önemi tartışılır

3. Değerlendirme

1. Mesleklerin önemi tartışılır.
2. Meslekler aracılığıyla dayanışmanın önemi vurgulanır.
3. Bir şehrin oluşmasında ya da insanların yaşadığı bir yerde mesleklerin önemi tartışılır.

Ek 7. Uygulama sırasında Çekilen Fotoğraflar:

Fotoğraf 1:

Fotoğraf 2:

Fotoğraf 3:

Fotoğraf 4:

Fotoğraf 5:

Fotoğraf 6:

Fotoğraf 7:

Fotoğraf 8

Fotoğraf 9:

Fotoğraf 10:

ÖZGEÇMİŞ

Faruk MALBELEĞİ, 1983 yılında Kırıkkale’de doğmuştur. İlköğrenimini Atatürk İlköğretim Okulu’nda, orta öğrenimini Kırıkkale Anadolu Lisesi’nde tamamlamıştır. 2005-2006 eğitim öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği lisans programına başlamıştır. 2009-2010 eğitim öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2010 – 2011 eğitim öğretim yılında yaptığı bu çalışma ile yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Halen Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümünde araştırma görevlisi olarak görev yapmaktadır.